

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

OBCHODNÍ FIRMA, KONCEPCE PRÁVNÍ ÚPRAVY A OCHRANY

TRADE NAME, CONCEPTION OF LEGAL REGULATIONS AND
PROTECTION

Konzultant: Prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Autor práce: Mgr. Iva Hutařová

Datum vyhotovení: duben 2009

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Pasově dne 30. května 2009

Iva Hutařová

Patří a sluší se, a ráda tak i učiním, vyslovit poděkování Prof. JUDr. Stanislavě Černé, CSc. za obětavou pomoc a pozornost, kterou mé práci věnovala.

Stejně tak ráda bych poděkovala svým rodičům za jejich lásku a podporu během mého vysokoškolského studia.

O b s a h

Seznam použitých zkratk:	6
Úvod	7
1. Historie právní úpravy obchodní firmy	9
1.1. Počátky firmy	9
1.2. Úprava firmy v Obecném zákoníku obchodním č. 1/1863 ř.z.	9
1.3. Občanský zákoník č. 141/1950 Sb.	12
1.4. Hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. a firma.....	12
1.5. Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.	13
2. Obchodní firma	15
2.1. Obchodní firma obecně	15
2.2. Pojem a podstata obchodní firmy	15
2.3. Funkce obchodní firmy	17
2.4. Tvorba obchodní firmy.....	18
2.4.1. Zásady tvorby	18
2.4.2. Struktura obchodní firmy	20
2.4.2.1. Struktura obchodní firmy podnikatele – fyzické osoby	22
2.4.2.2. Struktura obchodní firmy podnikatele – právnické osoby	25
2.4.2.3. Sdružení a společné jméno	29
2.4.3. Zkratky obchodní firmy	32
2.5. Změna, převod a přechod obchodní firmy	34
2.5.1. Přechod obchodní firmy	34
2.5.2. Změna obchodní firmy	36
2.5.3. Převod obchodní firmy	37
2.5.4. Koncernové podniky a obchodní firma	39
2.6. Užívání obchodní firmy.....	40
2.7. Zápis firmy odporující kogentním ustanovením zákona.....	42
2.8. Ochrana obchodní firmy.....	45
2.8.1. Ochrana obchodní firmy podle firemního práva	45
2.8.2. Ochrana obchodní firmy v rámci nekalé soutěže	51
2.8.3. Ochrana obchodní firmy podle trestního práva.....	53
2.8.4. Závěrem k ochraně obchodní firmy	54
2.9. Rozpor mezi zapsanými a zveřejněnými údaji o obchodní firmě	56
3. Název právnické osoby a jeho ochrana – úprava v občanském zákoníku	56
3.1. Název právnické osoby	56
3.2. Úprava ochrany názvu a dobré pověsti právnických osob	58

4. Rekodifikace českého soukromého práva.....	60
4.1. Název právnické osoby v návrhu nového občanského zákoníku	60
4.2. Návrh zákona o obchodních společnostech a družstvech – zákon o obchodních korporacích.....	63
4.3. Úprava obchodní firmy v návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech...	64
4.4. Zhodnocení a shrnutí navrhované úpravy	67
5. Úprava firemního práva v německém obchodním zákoníku	69
5.1. Význam obchodní firmy.....	69
5.1.1. Vymezení pojmu obchodní firma.....	71
5.1.2. Firemní otevřenost.....	72
5.2. Vznik, změna a zánik obchodní firmy.....	73
5.2.1. Druhy obchodních firem	74
5.2.2. Obchodní firma podnikatele - fyzické osoby	75
5.2.3. Obchodní firma podnikatele - právnické osoby	76
5.3. Principy tvorby obchodní firmy	78
5.3.1. Zásada pravdivosti firmy.....	78
5.3.2. Zásada stálosti obchodní firmy	79
5.3.3. Zásada výlučnosti obchodní firmy	80
5.4. Ochrana obchodní firmy.....	81
5.4.1. Ochrana podle § 37 HGB	82
5.4.2. Ochrana podle zákona o ochranných známkách	84
5.4.3. Ochrana firmy podle zákona o nekalé soutěži	85
5.5. Závěrem k německému firemnímu právu	85
6. Nástin úpravy firemního práva ve Velké Británii	88
6.1. Úvodem k firemnímu právu	88
6.2. Obchodní jméno	89
6.3. Název společnosti.....	90
6.3.1. Užívání klamavého názvu společnosti	92
6.4. Závěrem k anglické úpravě firemního práva.....	93
7. Závěr	95
8. Resumé	97
Seznam použité literatury a jiné prameny	99
Seznam klíčových slov	104

Seznam použitých zkratk:

Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.	„ObchZ“
Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.	„ObčZ“
Návrh nového občanského zákoníku	„Návrh ObčZ“
Návrh zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)	„Návrh ZObchK“
Zákon o soukromém podnikání občanů č. 105/1990 Sb.	„ZSPO“
Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb.	„OSŘ“
Trestní zákon č. 140/1961 Sb.	„TZ“
Tiskový zákon č. 46/2000 Sb.	„TiZ“
Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.	„Listina“
Sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech Občanskoprávních z období první republiky	„Vážný“
Obchodní firma	„firma“
Obecný zákoník obchodní č. 1/1863 ř.z.	„OZO“
Hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb.	„HZ“
Handelsgesetzbuch z r. 1898	„HGB“
Bürgerliches Gesetzbuch z r.1896	„BGB“
Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb z r.2004	„UWG“
Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen	„MarkenG“
Aktiengesetz - Gesetz über Aktiengesellschaft	„AktG“
Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung	„GmbHG“
Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger Freier Berufe	„PartGG“
Gewerbeordnung	„GewO“
Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit	„FGG“
Business Names Act z roku 1985	„BNA“
Company Act z roku 2006	„CA“
Company and Business Names Regulation z roku 1981	„CBNR“

Úvod

Ve své diplomové práci odevzdané v roce 2007 jsem se rovněž věnovala firemnímu právu, koncepci jeho úpravy a ochrany. Na tuto práci bych chtěla předkládanou rigorózní práci navázat.

Některé kapitoly původní práce jsou pouze doplněny, některé naopak podstatně přepracovány a rozšířeny a některé jsou do práce zařazeny zcela nově. V práci je opět průběžně odkazováno na mnoho rozhodnutí jak českých tak zahraničních soudů, kterými se snažím teoretický výklad doplnit nebo naopak poukázat na problematičnost daného ustanovení při jeho aplikaci.

Od odevzdání mé diplomové práce v březnu 2007 již uplynuly dva roky a legislativní práce na rekodifikaci českého soukromého práva znatelně postoupily. Stěžejní část probíhající rekodifikace tvoří nový zákoník občanský a zákon obchodní. Po zapracování připomínek byly oba připravované předpisy předloženy vládě k jejich projednání. Proto zařazuji do své práce i nástin nové úpravy jak firemního práva tak názvu právnických osob, tak jak s nimi počítá návrh nového občanského zákoníku a nového obchodního zákona. Pro uvedení této kapitoly jsem považovala za vhodné předejít současnou úpravu názvu právnických osob. Několik stran práce je tedy věnováno současné úpravě názvu právnických osob a jeho ochraně podle občanského práva.

Stěžejní část práce se zaměřila na platnou právní úpravu obchodní firmy v českém právu a dále také na úpravu firmy podle německého práva. Kratší kapitola je pak věnována institutu firmy podle práva Velké Británie. Pro komparaci byly záměrně zvoleny právní úpravy dvou zcela odlišných právních systémů. Na závěr těchto kapitol jsem provedla srovnání právních úprav a snažila se vymezit rozdíly mezi popisovanou a českou právní úpravou firemního práva.

Českou úpravu začínám krátkým historickým vývojem institutu obchodní firmy. Historický vývoj jsem se rozhodla do práce zařadit pro snadnější pochopení soudobé úpravy a částečně i s ohledem na nestabilitu dosavadních úprav firemního práva.

Po úvodním seznámení s firmou a její právní úpravou jsem se snažila blíže zaměřit na vymezení a objasnění samotného pojmu obchodní firma. Následuje podrobnější kapitola o tvorbě firmy a analýza jednotlivých zásad, které ji vymezují. Tvorba firmy je zpracována jak pro firmu fyzické osoby, tak i pro firmu právnické osoby a vždy je pro srozumitelnost doplněna příklady možných firem. S ohledem na strukturu firemního práva v obchodním zákoníku následuje také zmínka o společném jménu sdružení.

Následující kapitoly pak řeší změnu, převod, přechod a užívání obchodní firmy. Závěrečnou část české úpravy tvoří ochrana firmy, kterou jsem ve své práci rozdělila na ochranu podle firemního práva, ochranu firmy v rámci nekalé soutěže a trestního práva. V průběhu celé práce jsem se snažila platnou právní úpravu vyložit, následně zhodnotit, vytknout její nedostatky a případně poukázat na možné vhodnější řešení.

Na výklad firemního práva má vliv také rozhodovací praxe našich soudů, proto je na ni v předkládané práci často poukazováno a odkazováno. Významné judikáty z oblasti firemního práva jsou pak v rámci příslušné kapitoly podrobněji rozebrány. Zásadní význam má pak judikatura z oblasti soutěžního práva, neboť právní úprava nekalé soutěže je značně abstraktní a je nezbytné ji dotvářet rozhodovací praxí soudů. Je to právě soudcovské právo, které v tomto případě specifikuje hranice mezi jednáním ještě přípustným a jednáním již nekalosoutěžním. Také z judikatury z této oblasti bylo pro předkládanou práci čerpáno.

Významně jsem doplnila a aktualizovala kapitolu německého firemního práva. K vypracování této kapitoly jsem měla možnost využívat knihovnu Právnické fakulty Univerzity v Pasově, kde v akademickém roce 2008/2009 studuji německé právní vědy pro zahraniční studenty ve studijním programu LL.M.

V roce 2006 byl ve Velké Británii přijat nový zákon o společnostech Company Act 2006, jehož část V. upravující název společnosti nabyla v nedávné době účinnosti. Kapitola britského firemního práva je v souladu s touto novelizací také aktualizovaná.

V textu práce je při citaci článků, publikací, judikátů a významných soudních rozhodnutí vydaných před novelizací obchodního zákoníku z roku 2000 používána původní úprava obchodní firmy tzn. obchodní jméno. Číním tak zejména z důvodu zachování autentičnosti a určité souvislosti textu.

Závěrem úvodu této práce si dovoluji použít slova autora monografie o firemním právu dr. Gustava Švamberka „Čím pak je jméno rodinné v životě občanském a zvukný predikát v životě šlechtickém, tím je ve světě obchodním jméno obchodní, čili firma.“¹

¹ Švamberk, G.: Právo firemní, nákladem vlastním, tiskem Unie, v Praze 1917 str. 7.

1. Historie právní úpravy obchodní firmy

1.1. Počátky firmy

Vznik obchodní firmy jako základu firemního práva nelze přesně určit, ale je jisté, že se začala vyvíjet už s počátky obchodního práva. Její vývoj se pak prolínal s vývojem práva obchodních společností, obchodního rejstříku a práva směnečného.

Někteří autoři považují za jakýsi prapůvod firmy už dobu asyrskou a novobabylónskou, tzn. 7. a 6. stol. př. Kr. Původně byla firma jménem obchodních společností a až později se stává také firmou jednotlivých obchodníků. V novověku je firma používána jako široké označení i pro formální obchodníky, kteří obchody fakticky neprovozovali a pro jiné hospodářské subjekty, zejména družstva, které dle tehdejších zákonů byly také označovány za firmu.

V Čechách byly už od roku 1764 vedeny obchodní rejstříky, tehdy zvané firemní knihy, zejména v Starém firemním archívu pražského obchodního soudu. Zajímavostí je rozdělení těchto zápisů na firemní knihy křesťanské a firemní knihy židovské.

1.2. Úprava firmy v Obecném zákoníku obchodním č. 1/1863 ř.z.

Článek 15 Obecního zákoníku obchodního (dále jen „OZO“) a §17 odst. 1 německého obchodního zákoníku stanoví shodně pojem firmy takto: Firma obchodníka je jméno, pod nímž obchodník v obchodě obchody své provozuje a jímž podepisuje.

„Jako každé jméno jest i firma pouhým prostředkem k označování a rozeznávání určitého právního subjektu, nikoli však právním subjektem samotným.“² I v této úpravě lze již vidět, že firma je pouhým označením rozlišující jednotlivé subjekty od sebe, a nikoliv subjektem samým.

Dle § 23 OZO nelze převádět firmu bez závodu (podniku). Firmu lze tedy převést jen se závodem, nový právní subjekt tak bude používat jméno původního právního subjektu.

² Švamberk, G.: Právo Firemní, nákladem vlastním, tiskem Unie, V Praze 1917, str.17.

Obchodní firmu obchodník-jednotlivec používá jen, pokud jedná v rámci svých obchodních vztahů, naopak při jiných jednáních nadále používá své občanské jméno. Společnosti, které jiné než obchodní jméno (firmu) nemají, používají výlučně svou firmu.

Označení firma se podle OZO nevztahuje na podomní obchodníky a obchodníky, kteří neplatí alespoň minimum výdělkové daně. Výjimka byla stanovena pro turecké velkoobchodníky, obchodníky, kteří po získání povolení k provozování obchodu ve velkém mohli být zapsáni do firemního rejstříku. Obchodní firmu má tedy kupec jednotlivec, který je obchodníkem plnoprávným, platí tedy alespoň minimální výdělkovou daň a spadá tak mezi obchodníky podléhající protokolační povinnosti. Co se týče společnosti komanditní, platí pro ni stejná podmínka placení minimální daně. Akciová společnost používá obchodní firmu, pouze pokud jde o obchodní akciovou společnost (ještě mohly existovat akciové společnosti neobchodní, ty měly také firmu, ta byla ale neobchodní, a proto se na ni nevztahovaly předpisy rakouského obchodního zákoníku o obchodních firmách). Naproti tomu německý obchodní zákoník rozděl mezi obchodní a neobchodní akciovou společností nečinil, obě používaly firmu, i když jedna byla obchodníkem pouze formálně. Podobné pravidlo platilo v OZO pro společnost s ručením omezeným, ta byla firmou nezávisle na tom, zda obchody skutečně provozovala. Totéž platilo i o družstvech. Firma byla jménem každého družstva.

Označení firma mohly za určitých podmínek používat i právnické osoby (pokud platily vyšší výdělkovou daň), pochybné právní útvary a veřejné banky.

Firma se v případě veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, v případě družstev a některých veřejných bank stává nejen jménem, pod nímž tyto subjekty provozují své obchody a podepisují se, ale i jménem, pod nímž nabývají všechna práva a pod nímž vystupují před soudem.

Plnoprávným kupcům byla stanovena firemní povinnost. Tuto povinnost upravoval čl. 19 OZO jako povinnost každého kupce přihlásit svou firmu k zápisu do obchodního rejstříku k soudu, v jehož obvodu se jeho obchodní závod nachází.

Pro vznik firmy je nutno odlišit vznik a zápis firmy do rejstříku. Pouze pro akciovou společnost, společnost s ručením omezeným a družstva je zápis firmy do rejstříku nutnou podmínkou jejich vzniku. Naopak pro kupce jednotlivce, veřejnou obchodní společnost a komanditní společnost stačí pro vznik firmy přijmout určité jméno vytvořené podle právních předpisů o tvoření firem a pak toto používat při provozování svého obchodu.

Firmy lze pak členit³ na firmy obchodní a firmy prosté, dále na firmy kupců jednotlivců a firmy společenské. Dále lze firmy dělit na firmy osobní, věcné a firmy smíšené. Toto třetí dělení firem se u nás v pozměněné podobě dochovalo dodnes, proto se na něj zaměřím více. U osobní firmy musí existovat osobní neomezené ručení všech nebo alespoň některých společníků a v názvu musí být povinně zastoupeno jméno obchodníka. Naopak ve společnosti věcné jméno společníka v názvu společnosti nevystupuje a společník se na společnosti účastní jen určitým kapitálem. Zvláštním případem je pak společnost s.r.o., která je považována za určitý smíšený model těchto dvou typů. Dalším možným členěním firem je členění na firmu novou (původní) a firmu starou (převedenou, odvozenou).

Převod firmy umožňuje čl. 22-24 OZO, a to za splnění těchto podmínek: Firma může být převedena jen se závodem a to buď smlouvou, nebo dědictvím. Převedený závod musí skutečně existovat, převod závodu a firmy musí být současný, převedená firma musí být správná (v souladu se zákonem), musí být udělen výslovný souhlas dosavadního majitele firmy nebo jeho právního nástupce k dalšímu vedení firmy.⁴

Zánik firmy zákon sám neupravuje, ale lze dovodit z povahy věci samé, že firma zanikne, pokud se obchodník vzdá provozování závodu a svůj závod s firmou na nikoho nepřevéde.

Za hlavní zásady firemního práva se považuje⁵ zásada firemní povinnosti (znamená povinnost zřídit firmu, pokud budou splněny zákonné předpoklady), zásada pravdivosti a přiměřenosti firmy (firma nesmí obsahovat nic klamavého), zásada jasnosti firmy (firma nesmí obsahovat matoucí údaje o podnikateli u osobní firmy nebo předmětu podnikání u věcné firmy), zásada jednotnosti firmy (obchodník musí mít pro svůj podnik jen jedno jméno), zásada nedělitelnosti firmy (jednou zvolená firma tvoří nedělitelný a nerozlučný celek), zásada výlučnosti firmy (v témže místě nebo v téže obci může být zapsána jen jedna firma určitého znění, od níž se pak každá další musí zřetelně lišit), zásada rozeznatelnosti firem (každá nová firma se od firem zapsaných v téže obci nebo v témže místě musí zřetelně lišit), zásada veřejnosti firmy (právní poměry ve firmě musí být veřejně známy, aby byla chráněna dobrá víra kontrahentů. K tomu slouží tři instituty: protokolační povinnost firem v obchodních a společenstevních rejstřících, vyhlášení zapsaných firem, jejich změn a zániku v určitých veřejných novinách a povinnost založit notářsky nebo soudně ověřené podepisování firmy do rejstříkových soudních spisů.). Ve srovnání se zásadami, které dnes ovládají firemní právo, byla škála tehdy platných zásad mnohem rozsáhlejší.

³ Dělení firmy viz Švamberk, G.: Právo firemní, nákladem vlastním, tiskem Unie, v Praze 1917, str. 26.

⁴ Zcela opačný názor o nepřevoditelnosti firmy zastává Pisko (ve své *Das kaufmännische Unternehmen* str. 289).

⁵ Švamberk, G., Právo firemní, nákladem vlastním, tiskem Unie, v Praze 1917, str. 56.

Ochrana firmy je rozdělena na ochranu firmy v zájmu veřejného pořádku a ochranu firmy v zájmu soukromém. Ochranu firmy v zájmu veřejného pořádku vykonávají příslušné úřady z moci úřední a často je zaměřena proti samotnému majiteli firmy, který svou firmu nesprávně užívá. Naopak ochrana v zájmu soukromém spočívá v právu osoby, která se cítí neoprávněným užíváním firmy dotčená na svých právech, aby žalovala neoprávněného uživatele firmy, a to žalobou na upuštění od neoprávněného užívání firmy nebo žalobou o náhradu škody.

Srovnáme-li výše popisovanou úpravu s úpravou dnes platnou, můžeme z tohoto vyvodit jeden zásadní rozdíl, a to, že podle výše popisované úpravy je firma označením jakéhokoliv podnikatele, kdežto dnes jen podnikatele registrovaného.

1.3. Občanský zákoník č. 141/1950 Sb.

Občanský zákoník jako jeden ze základních právních předpisů tzv. právnické dvouletky zrušil s výjimkou několika málo ustanovení Obecný zákoník obchodní č. 1/1863 ř.z. a s ním i jeho úpravu firemního práva.

Občanský zákoník obsahoval úpravu ochrany jména fyzické osoby nebo názvu právnické osoby, a to v § 22 jako možnost toho, kdo je zkrácen ve svých právech tím, že někdo jiný neprávem užívá jeho jména, příjmení, názvu nebo krycího jména, aby se domáhal, aby od toho bylo upuštěno. Takto poskytnutá ochrana byla ochranou absolutní a neformální, tzn. ochrana byla poskytována jak proti jednání podnikatelů, tak i spotřebitelů a nebyla vázána na zápis jména nebo názvu do příslušného rejstříku.

1.4. Hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. a firma

Zásadní změny v dosavadním firemním právu přinesl zákon č. 109/1964 Sb. hospodářský zákoník (dále jen „HZ“). Základem bylo ustanovení § 17 hospodářského zákoníku, který upravoval socialistické organizace. Těm bylo uloženo v hospodářských vztazích vystupovat svým jménem. Tím byla zakotvena zásada nezaměnitelnosti názvu pro socialistické organizace.

Do hospodářského zákoníku byla komplexnější úprava obchodní firmy vnesena až novelou č. 103/1990 Sb. s účinností od 1.5.1990. Tato úprava byla vytvořena narychlo, aby alespoň

dočasně pomohla rekonstrukci obchodního práva. Novela vložila úpravu firmy do hospodářského zákoníku § 5 „obchodní název (firma)“, tato úprava se však vztahovala jen na firmy organizací. Organizace byly povinny provozovat svou podnikatelskou činnost pod svým obchodním názvem (firmou), který se musel zřetelně lišit od jiných obchodních názvů (firem). Dále bylo stanoveno, že spolu s organizací zanikne i právo k její firmě, nebyl tak upraven ani přechod ani převod „obchodního názvu (firmy)“. Úprava také zakotvovala zásadu výlučnosti a pravdivosti firmy s tím, že zásada pravdivosti se vztahovala pouze na informaci, o jakou organizačně právní formu, popřípadě druh organizace jde.

Proti tomu, kdo nedovoleně obchodního názvu (firmy) užívá, může se ten, jehož zájmy byly dotčeny, domáhat, aby od tohoto jednání upustil a aby nahradil způsobenou škodu. Byl-li obchodní název (firma) zapsán v rozporu s ustanoveními hospodářského zákoníku, může se ten, jehož zájmy byly dotčeny, domáhat výmazu takového zápisu.

Obchodní název (firmu) fyzických osob upravoval zákon č. 105/1990 Sb. o soukromém podnikání občanů (dále jen „ZSPO“). Podle § 8 odst. 1 písm. d) ZSPO se obchodní název (firma) skládá z příjmení podnikatele a popř. z dodatku zamezujícího jeho zaměnitelnost. Organ příslušný k registraci pak mohl připustit i jiný obchodní název – firmu.

Cílem této novely bylo co nejrychlejší vytvoření obchodního práva založeného na zcela jiných principech, než které platily na území Československa, a snaha napomoci přechodu centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní.

Tato právní úprava však neměla dlouhého trvání, už v r.1991 vstupuje v platnost zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník (dále jen „ObchZ“), který zrušil celý hospodářský zákoník.

1.5. Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.

Původní úprava obchodního zákoníku používala pojem obchodní jméno. Použitím termínu obchodní jméno a ne obchodní firma zákonodárce reagoval na nejasnosti vyplývající z označení tohoto institutu. Nejasnosti vyplývají především z nepřesnosti běžného hovorového jazyka. Lze proto slyšet, že se „smlouvy uzavírají s firmou“, jedná se s „firmou“, nebo se zavazuje a závazky porušuje „podnik resp. firma“.⁶ Z právního hlediska je však obchodní firma jménem obchodníka, které užívá při právních úkonech. Z důvodu nejasnosti volil zákonodárce místo termínu obchodní firma, tak jak jej např. znovuzavádí novela hospodářského zákoníku č. 109 z roku 1990. Sb., termín obchodní jméno. Autorský komentář

⁶ Pelikánová, I.: Firemní právo v novém obchodním zákoníku, Právní praxe v podnikání, 1993, 6, str.1.

k tomu však dodává, že obchodní jméno ve smyslu § 8 a násl. ObchZ odpovídá firmě.⁷ V samotném zákoně není toto označení použito pro jeho nejednoznačnost v praxi.

Obchodním jménem obchodní zákoník rozuměl název, pod kterým podnikatel činí právní úkony při své podnikatelské činnosti. Na rozdíl od dnešní právní úpravy zde není nezbytnou podmínkou zápis podnikatele do obchodního rejstříku. Dnes užívaný pojem obchodní firma je tedy významově užší než pojem obchodní jméno.

Obchodní jméno byl termín zvolený značně nevhodně. Kvůli přílišné šíři tohoto termínu ztrácela úprava reálný význam a účelnost. Za takového stavu pak byl takto široce formulovaný princip firemní výlučnosti téměř nevymahatelný.

Až novela obchodního zákoníku č. 370 z roku 2000 s účinností od 1.1.2001 opět zavedla pojem obchodní firma, a to pouze pro podnikatele zapsané do obchodního rejstříku.

Pojem obchodní jméno však i nadále zůstává v textech právních předpisů přijatých v době před touto novelou obchodního zákoníku. Pod společnými ustanoveními novely č. 370 z roku 2000 v části sedmé, čl. VII pod bodem 3. byly všechny tyto právní předpisy výkladově sjednoceny. Užívají-li právní předpisy účinné před 1.lednem 2001 pojem „obchodní jméno“ rozumí se tím podle povahy věci „obchodní firma“ nebo „firma, jméno a příjmení fyzické osoby včetně dodatku, nebo název právnické osoby“.

„V Důvodové zprávě se k § 8 obchodního zákoníku mj. uvádí, že pojem „obchodní jméno“ byl nevhodným výrazem, protože přílišnou šíří ztrácela úprava reálný význam a racionalitu. Obchodní zákoník se vrací k termínu známému ve středoevropském regionu, a to nejen v našem předválečném právu a v Německu a Rakousku, ale také například v Rusku a Polsku, který se rovněž vžil a běžně se v obchodní praxi používá.“⁸

Domnělá jednoznačnost naší terminologie může často vzbuzovat nejasnosti, zejména zavádějící může být skutečnost, že obchodní jméno je chráněno jako nehmotný statek, což představuje ochranu neformální. Naopak firemnímu právu je poskytována ochrana formální, neboť je vázána na zápis firmy do obchodního rejstříku. Toto potvrzuje i Pařížská unijní úmluva z roku 1883, která ve svém čl. 8 říká: „Obchodní jméno je chráněno ve všech unijních

⁷ Stuna, S.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi, Praha, Trizonia 1992, str. 26: „Podle ustanovení § 8 je obchodním jménem název, kterým podnikatel v rámci výkonu své podnikatelské činnosti činí právní úkony. V tomto vymezení je zákonem použitý pojem obchodního jména totožný s někdy používaným pojmem „firma“, pokud je tento pojem užit v uvedeném významu. Pojem „obchodní jméno“ byl v textu zákona použit proto, že je jednoznačný, zatímco pojem „firma“ má více významů. Pod tímto jménem tedy podnikatel v právních vztazích vystupuje, žaluje a může být žalován.“ (autorem této části komentáře je prof. K.Knap).

⁸ Lochmanová, L.: Obchodní jméno (firma) ve světle novely obchodního zákoníku, Právo a podnikání, 2000, č.11, str. 7.

zemích, aniž by bylo třeba je přihlašovat nebo zapisovat; nerozhoduje, zda-li je, či není částí tovární nebo obchodní známky“.

Jak už bylo řečeno výše, zavedený pojem obchodní firma je svým obsahem užší, než pojem obchodní jméno. Pro úpravu obchodně právních vztah nemá tento závěr praktický dopad, významnější dopad však můžeme spatřovat v případě vzniku trestně právní ochrany.⁹

2. Obchodní firma

2.1. Obchodní firma obecně

Pojem obchodní firma (dále jen „firma“), který nahradil pojem obchodní jméno, má užší význam než původní pojem obchodní jméno používaný od roku 1992. Je však třeba tento pojem firma také odlišovat od termínu firma, který byl do hospodářského zákoníku vnesen novelou č. 103/1990 Sb.

Firma (tak jak je současně upravena v obchodním zákoníku) je spjata se zápisem podnikatele,¹⁰ jak fyzické tak právnické osoby, do obchodního rejstříku. Z toho vyplývá, že podnikatel, právnická nebo fyzická osoba nezapsaná v obchodním rejstříku činí právní úkony buď pod svým názvem (právnická osoba), nebo pod svým jménem a příjmením (fyzická osoba). Na podnikatele, kteří nejsou zapsáni v obchodním rejstříku, se tedy nevztahují ustanovení obchodního zákoníku o firmě. Nemohou se tedy ani podle těchto ustanovení domáhat ochrany. Ochrana podnikatelům nezapsaným v obchodním rejstříku je poskytována podle občanského zákoníku nebo podle předpisů na ochranu proti nekalé soutěži.

2.2. Pojem a podstata obchodní firmy

Obchodní firma je upravena v části první, hlavě první, díle III., §§ 8 – 12 ObchZ. Samotný pojem obchodní firmy je vymezen v § 8 ObchZ tak, že se jím rozumí název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku a pod kterým je povinen činit právní úkony.

„Podstata firmy je dána právě tím, jakým způsobem jsou subjekty oprávněny činit právní úkony. Pod sankcí neplatnosti úkonu musí být úkon učiněn pod názvem, který je firmou.

⁹ K tomuto viz blíže kapitola 2.8. Ochrana obchodní firmy.

¹⁰ §2 odst 2 obchodního zákoníku.

Podnikatel může při své činnosti nepochybně používat různých zvláštních označení, ochranných známek, značek provozoven atp., nicméně žádné z těchto označení není označením podnikatele při právním úkonu a není jeho identifikačním znakem.“¹¹

Důležitou vlastností firmy je tedy přesná identifikace subjektu, ke kterému náleží. Samotná firma nemá materiální ani procesní právní subjektivitu, nemá tedy způsobilost mít práva a povinnosti a nemůže ani činit procesní úkony.¹²

„Použití firmy je nezbytným atributem platnosti právního úkonu, je základní podmínkou pro uplatňování práv v soudním řízení a v neposlední řadě též nezbytným atributem ochrany spotřebitele.“¹³ Pod firmou činí podnikatel všechny právní úkony související s podnikáním – uzavírá smlouvy a jiné dohody, podává žádosti a podání ke státním orgánům, daňová přiznání, vznikají mu práva a závazky, uplatňuje svá práva u soudu, žaluje a může být žalován.

Výraz obchodní firma je tedy v českém právu chápán jako „bezsубъектні označení“ podnikatele. Stejně tak judikoval i Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku č.j. 6 A 25/1992, který byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 5/1994. S jiným chápáním firmy se můžeme např. setkat v americkém právu.¹⁴ Výraz firma se používá pro podnikatelskou entitu nezávisle na tom, zda je či není zapsána v obchodním rejstříku a také nezávisle na tom, zda má či nemá právní subjektivitu. Americké chápání firmy umožňuje použít ve smlouvě formulaci „smlouva mezi dvěma firmami“. Takový výraz by podle českého práva způsobil neplatnost daného úkonu příp. i nulitu správního rozhodnutí.¹⁵

Povinnost podnikatele mít svou firmu můžeme dovodit např. z §§ 8 a 35 ObchZ anebo ze samotné definice podnikání. Podnikání definuje ObchZ ve svém § 2 odst. 1 jako soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Firma má přímý vztah k podniku a podnikateli, a je tedy obligatorním označením. Naopak ochranné známky a označení původu výrobků jako další z práv na označení, jsou pouze fakultativními označeními výrobků.

V obchodním zákoníku jsou kogentně určena nejen pravidla tvorby firmy, ale i převodu, přechodu a změny firmy.

¹¹ Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 72.

¹² R 5/1994 Obchodní jméno (firma) není způsobilé mít práva a povinnosti. Rozhodnutí správního orgánu, které ukládá povinnosti obchodnímu jménu, vyvolává nulitu správního aktu (srovnej SprJ 2/1998, s. 52).

¹³ Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 72.

¹⁴ Boháček, M.: Základy amerického obchodního práva, Linde, Praha 2007, str. 75.

¹⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 6 A 96/1993, který byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 2/1995.

Dále je třeba zmínit, že ustanovení obchodního zákoníku o firmě podléhají i zahraniční osoby podnikající na našem území. Dle § 21 ObchZ se na ně v otázce firemního práva vztahuje stejný režim jako na tuzemské podnikatele.

2.3. Funkce obchodní firmy

Výchozím pojmovým znakem firmy je její individualizační (rozlišovací) funkce. Podnikatel má právo k výhradnímu užívání firmy – což jej individualizuje. Individualizace slouží nejen pro potřebu ochrany zájmů podnikatele, ale i k ochraně zájmů spotřebitele, kterým usnadňuje zejména orientaci na trhu. Nezanedbatelný je i veřejný zájem na řádném fungování tržního prostředí.

Další neméně významnou funkcí je ochranná funkce firmy. Vznik ochrany firmy je vázán na určitou právní skutečnost. Tou je zápis podnikatele do obchodního rejstříku.¹⁶ „Doba ochrany obchodního jména je časově neomezená a spojená s existencí podnikatelského subjektu, který je po právu užívá.“¹⁷

Z dalších funkcí firmy je třeba zmínit funkci diversifikační (ve významu odlišení se), garanční či funkci propagační.

Stranou nezůstává ani ekonomický význam firmy. Firma reprezentuje podnikatele na trhu a stává se známou, dostává se do povědomí spotřebitele, což může podnikateli značně upevnit jeho postavení v hospodářské soutěži.

S obchodním jménem (pozn. autorky: firmou) je nerozlučně spjata dobrá pověst podniku neboli „goodwill“¹⁸. Dobrá pověst podniku je termín zahrnující nehmotné a samostatně nevyčíslitelné hodnoty spojené s určitým podnikatelským subjektem spočívající zejména v oblíbenosti podniku, jeho produkci, v rozsáhlosti a stálosti podnikových kontaktů, v objektivně existujících předpokladech pro odbyt zboží, v objektivně existující tradiční klientele apod.¹⁹

¹⁶ Podle dřívější úpravy, kdy ochranu obchodního jména požívali i fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku, byl počátek ochrany obchodního jména spojen s faktickým užitím obchodního jména při hospodářské činnosti.

¹⁷ Ježek, J.: Ochrana obchodního jména, Daňová a hospodářská kartotéka, 1996, č.1.

¹⁸ Black, H.C.: Blackův právní slovník, 6. vydání, Praha Victoria Publishing, 1993, str. 643; „Goodwill“ doslova znamená společenský respekt, přízeň veřejnosti, příznivé mínění nakupující veřejnosti o zboží nebo službách pocházejících z určitého známého zdroje. Rovněž tak zvýšení ocenění firmy nad současnou objektivní tržní hodnotu čistých aktiv nabytých společností. Při nákupu podniku je pak „goodwill“ rozdíl mezi pořizovací cenou a hodnotou nabytých aktiv.

¹⁹ Bártová, H.: Psychologické aspekty známky, celostátní sympozium o ochranných známkách, Karlovy Vary 1990.

2.4. Tvorba obchodní firmy

2.4.1. Zásady tvorby

Pro firmu jsou stanoveny dvě základní podmínky, které musí být splněny, aby byl správně identifikován subjekt, který pod svou firmou vstupuje do všech jednání souvisejících s jeho podnikatelskou činností. Firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a dále musí vyjadřovat právní charakter a postavení podnikatele.

Právní úprava firmy je u nás, ale i v zahraničních právních řádech ovládána zásadami nezaměnitelnosti, pravdivosti, jasnosti a jednotnosti firmy.²⁰ Náš obchodní zákoník z těchto zásad výslovně uvádí jen jednu a to v § 10 odst. 1 zásadu nezaměnitelnosti neboli výlučnosti. Tuto zásadu zdůrazňuje ještě tím, že firma kromě toho, že nesmí být zaměnitelná s jinou firmou, nesmí ani působit klamavě. Tím je myšleno, že firma nesmí vzbuzovat klamnou představu o podnikateli ani o předmětu podnikání. Další zesílení zásady nezaměnitelnosti nalezneme ve větě druhé téhož paragrafu, který stanoví, že k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu. Dochází tu sice k překrytí s právem nekalé soutěže, avšak ochrana poskytovaná podle §10 odst. 1 ObchZ je na rozdíl od ochrany poskytované podle norem práva na ochranu proti nekalé soutěži ochranou absolutní, a týká se tudíž všech vztahů bez ohledu na to, zda mají soutěžní povahu či nikoliv.²¹

Zaměnitelnost firmy je třeba posuzovat z několika hledisek, hlediska věcného – dle předmětu nebo oboru podnikání, hlediska územního – v zásadě je v rozporu se principem výlučnosti firmy, aby na území České republiky působily dvě stejné firmy, hlediska časového – není na závalu, pokud vznikne nová firma shodná s některou zaniklou (výjimkou by byla firma natolik proslulá, že by i po jejím zániku mohlo dojít k záměně).

Výlučnost obchodní firmy obchodní zákoník teritoriálně nevymezuje, lze tedy dovodit, že se vztahuje na území celého státu.

Zásada nezaměnitelnosti se nejvíce uplatní při tvorbě firmy, tedy v okamžiku, kdy podnikatel tvoří a následně zapisuje znění své firmy do obchodního rejstříku.

²⁰ Někteří autoři dále uvádějí zásadu neformálnosti, která znamená, že vznik práva k firmě není vázán na přihlášku nebo zápis obchodní firmy (samozřejmě při zohledněním konstitutivního charakteru zápisu firmy), k tomuto např. Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy, 1. vydání Praha: C.H.Beck, 2003; str. 175.

²¹ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004, str. 113 autorem této části je Bartošíková, M.

Součástí firmy, názvu společnosti a jiných právnických osob je tzv. silný prvek, tedy ta část z názvu, která má významnou rozlišovací schopnost. Dle některých autorů²² jsou firmy zaměnitelné, nejen pokud jsou zcela identické, ale i pokud mají identický silný prvek. Tato teze silných prvků ale neplatí vždy absolutně, a tak příčiny zaměnitelnosti firmy musí být posuzovány individuálně, dle okolností jednotlivého případu s ohledem na firmu samotnou, její silný prvek, trh, na kterém působí, a teritorium, na němž dochází ke střetu firem.

K dalším zásadám, které ovládají tvorbu firmy, patří princip pravdivosti firmy. Tento princip spolu se zásadou jasnosti a jednotnosti firmy, jak již bylo řečeno výše, obchodní zákoník neuvádí, ale můžeme k nim dojít extenzivním výkladem. „Zásadu pravdivosti lze dovodit např. z ustanovení o firmě podnikatele – fyzické osoby, z ustanovení o dodatku o právní formě právnické osoby, z ustanovení o nekalé soutěži atd.“²³ Princip pravdivosti firmy je blízký principu výlučnosti a spočívá v tom, že by firma neměla vypovídat nepravdivé informace a působit klamavě. Údaje obsažené ve firmě musí být shodné se skutečností a musí podávat pravdivou informaci o skutečném stavu, tak např. firma fyzické osoby nesmí budit zdání společnosti či dokonce společnosti zahraniční (použití cizojazyčného dodatku).

Částečně je princip pravdivosti firmy prolomen připuštěním tzv. staré firmy. Firemní právo ve své teorii rozlišuje tzv. firmu starou a firmu novou. Nová firma je firma, kterou si podnikatel dle firemních zásad zvolí a nechá zaregistrovat. Naproti tomu stará firma je firma, kterou podnikatel převede (lze pouze s převodem podniku) nebo která přejde na právního nástupce.

Jelikož by stará firma byla v zásadním rozporu s principem pravdivosti, stanovil zákonodárce pro převod a přechod firmy určité podmínky. Tak např. v případě dědění firmy po fyzické osobě je obligatorně stanoveno použití dodatku označující nástupnictví a jméno nástupce. Povolení tzv. staré firmy je logickým důsledkem toho, že firma se za dobu své existence stává důležitou a cennou součástí podniku, a podnikatelé tak mají eminentní zájem na jejím zachování.

„Zásadu jednotnosti lze vyjádřit tak, že jeden podnikatel musí všechny své podnikatelské aktivity činit pod jednou firmou. Proto nejsou přípustné nejen dva názvy pro tentýž podnik, ale ani drobné odchylky ve znění obchodního jména.“²⁴ Je třeba však odlišit fyzickou osobu, která dle zákona o živnostenském podnikání může provozovat více živností najednou.

²² Srovnej Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 82.

²³ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004, str. 113, autorem této části je Bartošíková, M.

²⁴ Lochmanová, L.: Práva na označení, Orac, Praha 1997, str. 13.

Další zásadou je zásada jasnosti firmy, která vyjadřuje požadavek, aby údaje a název byly vyjádřeny srozumitelně, jasně a nezastíral pravý stav věci. Identita majitele nebo předmět podniku nesmí být ve firmě jakkoli zatemňován.

Firemní právo jednotlivých států se liší podle toho, zda uplatňuje princip firemní volnosti nebo firemní vázanosti. Princip firemní vázanosti spočívá ve stanovení striktních podmínek pro tvorbu nové firmy (viz. např. rakouské, německé právo). „Naše platná právní úprava obsahuje na jedné straně prvky firemní vázanosti, na druhé straně velmi silné prvky firemní volnosti.“²⁵ Pro fyzickou osobu platí princip firemní vázanosti, zatímco obchodní společnosti a družstva ovládá princip firemní volnosti.

2.4.2. Struktura obchodní firmy

Struktura obchodní firmy se skládá z firemního kmene, což je vlastní název (corpus firmarea), a z firemních dodatků.

Firemní dodatky mohou být obligatorní nebo fakultativní a mohou se týkat právní formy obchodní společnosti, sídla společnosti, předmětu podnikání, nástupnictví ve společnosti atd. ObchZ nestanovuje umístění dodatku, lze jej tedy umístit jak za, tak i před firemní kmen.²⁶

Fyzické osoby mají možnost použít dodatek odlišující osobu podnikatele, předmět nebo místo podnikání. Formulace § 9 odst. 1 věty 2. ObchZ,²⁷ která v souvislosti s možností užití dodatku používá výraz zpravidla, nevylučuje ani užití fantazijních dodatků. Podle povahy dodatků je můžeme dělit na dodatky osobní, věcné nebo fantazijní. Osobním dodatkem může být dodatek vyjadřující rodinný poměr (např. starší, mladší, otec, syn). Věcný dodatek specifikuje podnikatelskou činnost (např. zámečnická nebo švadlena). Fantazijním dodatkem může být jakékoliv vymyšlené označení. Firma fyzické osoby s fantazijním dodatkem může znít Jakub Šedivý, Start.

V zásadě je užití dodatků pro fyzickou osobu fakultativní. V případě, že budou mít dva podnikatelé fyzické osoby shodné jméno a příjmení, lze dodatek považovat za povinný.²⁸ Povinný je také dodatek v případě nástupnictví, v případě tzv. staré firmy.

Pro právnické osoby podnikatele platí povinnost použít dodatek označující jejich právní formu. Toto však neplatí výhradně, povinnost užít dodatek označující právní formu mají jen

²⁵ Pelikánová, I.: Firemní právo v novém obchodním zákoníku, Právní praxe v podnikání, 1993, 6, str.10.

²⁶ Práv. 1909, s. 905: Z označení „dodatek“ neplyne, že by nutně musel být uváděn jen za firemním kmenem.

²⁷ § 9 odst. 1. věta 2. obch. zák.: Firma fyzické osoby může obsahovat dodatek odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání vztahující se zpravidla k této osobě nebo druhu podnikání.

²⁸ Srovnej Bartošíková, M.: K právní úpravě obchodního jména v obchodním zákoníku, Právní rádce, 1994, č.3.

ty právnické osoby, kterým tuto povinnost ukládá zvláštní právní úprava buď obsažená v obchodním zákoníku, nebo v jiném zákoně. Např. spolek podle sdružovacího zákona při svém podnikání na základě živnostenského oprávnění nemusí používat žádný dodatek.

Od firemních dodatků je třeba odlišit různá zvláštní označení např. provozoven (restaurací, hotelů, prodejen). Tato označení nejsou dodatky k firmě, netvoří tedy ani součást firmy a nemohou být chráněny jako firma. Jsou chráněny podle ustanovení § 44 a násl. ObchZ o ochraně proti nekalé soutěži

Firemní kmen, neboli vlastní název, může mít tři podoby: Jedná se o firmy osobní, věcné a fantazijní. Firmou osobní je jméno podnikatele, což je u fyzické osoby její jméno a příjmení. Osobní firmou u podnikatele fyzické osoby tak může být např. Josef Novotný.²⁹ Úprava osobní firmy u právnických osob je komplikovanější. Dle § 19 b ObčZ je jménem právnické osoby její název, který musí být určen při jejím zřízení. Tento název plní stejnou funkci jako jméno a příjmení u fyzické osoby. V zásadě lze říci, že obchodní společnost má osobní firmu, pokud v názvu obsahuje jména společníků. Název tedy může např. znít Pospíšil a Stárek, spol. s.r.o. U většiny právnických osob platí, že jejich firma je od vzniku právnické osoby zároveň jejich názvem. Ale jsou i právnické osoby nepodnikatelé, které při svém vzniku používají název v souladu s ObčZ a zaregistrují si svou firmu teprve, až začnou provozovat podnikatelskou činnost.

Věcná firma je název odvozený od předmětu podnikání. Pozitivem věcné firmy je to, že zákazníkovi, ale i konkurenci poskytuje informaci o zaměření podniku podnikatele, má tedy určitou přínosnou informační hodnotu. Příkladem věcné firmy je např. Stamont, a.s.

Fantazijní firmou může být jakékoliv smyšlené označení, to ale nepřináší žádanou informaci o předmětu podnikání nebo o osobě podnikatele. Určitou informační hodnotu může fantazijní firma získat, stane-li se obecně známou. Tak např. fantazijní firma právnické osoby může znít Pegas, s.r.o.

Je možné i kombinování firemního kmene. Smíšený firemní kmen by pak mohl znít Horák – Benekov, spol.s.r.o. Lze užít i symbolické názvy firmy. „Úspěšné bývají často ty, které mají jistý komický účinek. Mezi ta zdařilejší patří např. obchodní jméno Stonožka pro podejnu obuvi, Čáp pro agenturu zajišťující hlídání dětí, Kadeřnictví Lokna, víceslovné jméno Zelené zdraví svědčící prodejně léčivých bylin.“³⁰

²⁹ Úř. sb. 18 100 (z r. 1941): Je-li určitá osoba v matrice zapsána určitým jménem, má se za to, že je právoplatným nositelem tohoto jména a má nejenom právo, ale i povinnost tohoto jména užívat, třebas byl snad zápis nesprávný, pokud omyl nebyl ve správním řízení opraven.

³⁰ Lochmanová, L.,: Práva na označení, Orac, Praha 1997, str. 14.

Vždy bude pro podnikatele výhodou, pokud si zvolí firmu, kterou veřejnost dobře přijímá, třeba už jen proto, že si z ní může odvodit, jaké služby podnikatelský subjekt poskytuje. Dobře zvolená firma může působit jako účinná reklama a přispět tak k prosperitě podniku. Naopak název nesrozumitelný či špatně zapamatovatelný se spotřebiteli plete a obtížně pamatuje.

Firma také nesmí narušovat obecnou mravnost. Pokud by firma obsahovala vulgarismy nebo například nějaké fašistické označení, mohlo by to být bráno jako výkon práv v rozporu s dobrými mravy a právní úkony, které se přičí dobrým mravům jsou podle § 39 ObčZ neplatné.

Není pak v rozporu s požadavkem nezaměnitelnosti obchodní firmy, pokud si vedle prvního slova v kmeni obchodní firmy (shodného s kmenem firmy jiné obchodní společnosti) zapíše dostatečně odlišující další část kmene obchodní firmy.³¹ Při posuzování zaměnitelnosti obchodní firmy, bude soudem posuzována nejen shodnost dominantního prvku firmy, ale také to, jak tento dominantní prvek navazuje na předmět podnikání, jak je zapsán v obchodním rejstříku. Rozdílnost předmětu podnikání a zaměření společností, specifickým dodatkem podchycená v obchodní firmě společnosti, pak vylučuje možnost případného vyvolání nekalosoutěžního stavu.

Podnikatel si může nechat do obchodního rejstříku zapsat některou svou organizační složku jako odštěpný závod. Tato možnost je upravena v § 7 odst. 1 ObchZ. Při provozování odštěpného závodu se užívá obchodní firmy podnikatele s dodatkem, že jde o odštěpný závod. Odštěpný závod tedy může mít své označení, které by mohlo znít následovně Neon, a.s., odštěpný závod Galena, Opava.

Obchodní zákoník ve svých přechodných ustanoveních stanoví, že nepozbudou platnosti a ani nemusí být uvedeny do souladu s § 8 a násl. ObchZ průkazy živnostenských nebo jiných podnikatelských oprávnění vydaných ke dni účinnosti tohoto zákona znějící na obchodní jméno.

2.4.2.1. Struktura obchodní firmy podnikatele – fyzické osoby

Firmou fyzické osoby je ve smyslu § 9 odst. 1 ObchZ její jméno a příjmení. Obě součásti jména musí být používány v zákonem stanoveném pořadí, tedy Jan Macháček, nikoliv Macháček Jan. Dále nesmí být používána jen počáteční písmena křestního jména a nebo jen

³¹ K tomuto usnesení NS ze dne 27. 6. 2007, sp. zn. 29 Cdo 904/2007.

příjmení samotná. Jméno a příjmení musí být ve firmě prostě užito tak, jak opravdu zní (zásada pravdivosti).

„Obchodní zákoník nevyslovuje důsledný požadavek pravdivosti obchodního jména, jde ale o princip, který je obecně uznáván nejméně v té míře, že obchodní jméno nesmí vzbuzovat klamnou představu o postavení podnikatele a předmětu jeho podnikání.“³²

Rozdílná úprava byla v prvorepublikovém všeobecném obchodním zákoníku. Ten stanovil povinnost tvořit firmu kupce jednotlivce jen z příjmení, tedy jména rodového. Jméno křestní bylo pouze dodatkem firmy kupce jednotlivce.

Ještě dnes se můžeme v obchodních vztazích setkat s pozůstatkem úpravy firmy fyzické osoby, kterou u nás zavedl ZSPO. Tento zákon umožnil, aby fyzická osoba podnikala pod zvláštním – fantazijním názvem bez uvedení svého jména. Takto vytvořené obchodní jméno používala řada podnikatelů a bohužel ještě i dnes nadále používá. Tato obchodní jména také dodnes najdeme zapsána v obchodním, podnikovém nebo živnostenském rejstříku. Tento stav je zjevně protizákonný. Podnikatelům užívajícím takové obchodní jméno byla uložena povinnost, aby po nabytí účinnosti obchodního zákoníku uvedli tento stav do souladu se zákonem, aby byl opraven zápis v příslušném rejstříku a aby dále vystupovali pod legitimním obchodním jménem.

Jméno a příjmení použité ve firmě podnikatele fyzické osoby nesmí být nikterak zkracováno, nesmí se užívat zdrobnělin ani hovorových jmen např. Sváťa místo Svatopluk nebo Jenda místo Jan.

Co se týče ženy podnikatelky, ta musí užívat jméno, které ji aktuálně podle práva náleží. Pokud se žena podnikatelka vdá, již nesmí užívat ve firmě své dívčí jméno, a naopak po rozvodu nebo ovdovění a znovu se vdá, nesmí užívat jméno svého dřívějšího manžela. V případě, že žena změní jméno v průběhu podnikání, může ve firmě užívat i své původní jméno s dodatkem obsahujícím jméno nové. Jestliže se tedy podnikatelka Jana Nováková v průběhu podnikání provdá za pana Šťastného a přijme jeho příjmení, může její firma znít Jana Šťastná, nebo Jana Nováková provdaná Šťastná, nebo taky Jana Nováková – Šťastná. Je samozřejmé, že stejně tak může sňatkem změnit příjmení muž podnikatel, ale u žen bude asi tato situace častější.

„Příjmení ženy podnikatelky je nutno uvádět ve firmě tak, aby z něj bylo patrné, že jde o ženu podnikatelku. Je tedy povinné užít koncovku, která k ženskému tvaru daného příjmení náleží, např. -ová, -vská a další. Toto se vztahuje na ženu české národnosti, která musí

³² Tomsa, M., : K obchodnímu jménu a jeho ochraně, Obchodní právo, 1995, č. 7-8.

používat úřední českou podobu svého jména. Právní důslednost ovšem velí, aby například Rakušanka podnikající na našem území používala úřední podobu svého příjmení v Němčině, kde se nerozlišuje mezi tvary pro muže a ženu.³³ Příjmení Rakušanky by pak znělo Klestil nikoliv Klestilová. K získání úplné informace o podnikatelce by pak sloužilo jméno křestní. Pokud by ani křestní jméno nepomohlo k identifikaci subjektu (což se u zahraničních jmen může stát), pak by bylo možné použít dodatek, jímž by se vyjádřilo, že daný podnikatelský subjekt je žena. Byl by to zřejmě dodatek odlišující osobu podnikatele.

Pro přesnější rozlišení může firma podnikatele fyzické osoby obsahovat dodatek. Jak již bylo zmíněno výše, může to být dodatek odlišující osobu podnikatele, druh podnikání nebo místo podnikání. Dále lze dodatky dělit na věcné, osobní a fantazijní. Mezi osobní dodatky, kterými jsou typicky dodatky syn, starší, mladší, patří i akademické dodatky, např. Mgr., PhDr. I tyto dodatky lze uvádět před jménem. Příkladem věcného dodatku by byl Tomáš Mach, instalatér. Věcné dodatky tedy souvisí s předmětem podnikání. K přesnější identifikaci podnikajícího subjektu dospějeme kombinací dodatku osobního a věcného. Taková firma by vypadala asi následovně: MUDr. Jana Veselá, zubařka.³⁴

Dalším specifickým dodatkem je uvedení místa podnikání. Pokud vycházíme z dikce § 2 odst. 3 ObchZ,³⁵ pak firma s uvedením místa podnikání vypadá následovně: Petr Horáček, Opava. Pokud bychom k firmě připojili všechny možné dodatky, pak by mohla znít takto: JUDr. Eva Kovaříková, starší, notářka, Bruntál. V tomto případě by byla jistě zajištěna vysoká individualizační funkce firmy. Obchodní zákoník ponechává na vůli podnikatele, jestli některý z možných dodatků ke své firmě připojí. Pouze v situaci, kdy by se na stejném místě vyskytovali dva podnikatelé shodných jmen, bylo by použití dodatku povinné.

Co se týče umístění dodatku, již bylo řečeno, že samotný obchodní zákoník o tomto mlčí. Kdyby zákonodárce chtěl určit postavení dodatku vůči jménu, zřejmě by to stanovil. Tato výslovná úprava však chybí, a tak spíše praxe určuje postavení jednotlivých dodatků. Nebývá sporné to, že akademické tituly píšící se před jméno budou i ve firmě stát před jménem, není také pochyb o umístění dodatku o místě podnikání, jednotně se dává za jméno. Nejednotné názory bývají ohledně dodatku odlišující předmět podnikání, a tak se můžeme setkat jak s firmou Detektiv – Karel Moravec, tak i s firmou Karel Moravec – detektiv.

³³ Hajn, Petr.,: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi, 1995, č.1.

³⁴ Vážný 4 203 (z r. 1924): Firemní dodatek „doktor“ lze připustit jen tehdy, nabyla-li ho osoba, jejíž jméno je součástí firmy, na některé tuzemské vysoké škole, neb byl-li její titul doktorský, dosažený v cizině nostrifikován.

³⁵ § 2 odst. 3 ObchZ.: místem podnikání fyzické osoby je adresa zapsaná jako její místo podnikání v obchodním rejstříku nebo v jiné zákonem upravené evidenci atd.

Pozůstatkem z úpravy firmy před vydáním živnostenského zákona a obchodního zákoníku je dodnes existence několika subjektů, jejichž firmy jsou v rozporu se zákonem. Ač těmto subjektům byla stanovena povinnost uvést zápis do souladu s platnou právní úpravou, z důvodu zažitosti některých jmen ke změně dodnes nedošlo. „Časté jsou případy zajímavých cizojazyčných názvů, ve kterých je jméno podnikatele neúplné nebo zatajené. Lze se pak setkat s názvy Sunshine Club, Car Shop, Profi apod., za kterými se leckdy skrývá nenápadný Jan Vopršálek.“³⁶

Může nastat i situace, že o zápis do obchodního rejstříku požádá nebo bude povinna podat návrh na zápis některá z osob, provozujících svobodná povolání³⁷. Obchodní firma takové osoby bude vznikat až při podání návrhu na zápis do obchodního rejstříku. Např. fyzická osoba - auditor, který dosáhne příjmů stanovených v § 34 odst. 2 ObchZ je povinen nechat se zapsat do obchodního rejstříku. Jeho obchodní firma může například znít Svatopluk Loukota, auditor. Speciální úpravu obchodní firmy auditorů upravuje zákon č. 254/2000 Sb. o auditorech ve svém § 6 odst. 1,³⁸ když připouští, aby obchodní firma auditora byla odlišná od jména a příjmení auditora.

Fyzická osoba, která není zapsána v obchodním rejstříku, podniká od 1.1.2001 pod svým jménem a příjmením, a to i tehdy, když před novelou podnikala pod svým obchodním jménem. Co nastane v situaci, pokud fyzická osoba nerespektuje novelizovaný § 8 ObchZ a nadále vystupuje pod názvem firmy. Takovému podnikateli pak hrozí sankce podle § 24 přestupkového zákona, a to pokuta do výše až 50.000,-Kč nebo zákaz činnosti na jeden rok.³⁹

2.4.2.2. Struktura obchodní firmy podnikatele – právnické osoby

Obchodní zákoník ve svém § 9 odst. 2 stanoví, že firmou obchodní společnosti nebo družstva a dalších právnických osob, která vzniká zápisem do obchodního rejstříku, je název, pod kterým je zapsána v obchodním rejstříku. Firmou právnické osoby, která se zapisuje do obchodního rejstříku na základě zvláštního právního předpisu a která vznikla před tímto

³⁶ Zdražil, M.,: Významný atribut podnikání, Ekonom 1995, č.42.

³⁷ Ustanovení §2 odst.2 písm.c) ObchZ: „Podnikatelem podle tohoto zákona je osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů“.

³⁸ Ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 254/2000 Sb. zní: Seznam auditorů, který vede Komora, obsahuje tyto údaje: a) jméno a příjmení auditora, rodné číslo, nebylo-li přiděleno, datum narození, adresa místa trvalého pobytu, místo podnikání, obchodní firmu, je-li odlišná od jména a příjmení auditora, a identifikační číslo, bylo-li přiděleno.

³⁹ Blíže k tomuto Dvořák, T.: Označení fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku, d a p 2003, č. 7 str. 13.

zápisem, je její název. Důležitou součástí firmy právnických osob je i dodatek označující jejich právní formu.

Zákon připouští různé fantazijní, zkombinované a z různých oborů převzaté názvy, v tomto směru se tedy neuplatní princip pravdivosti firmy.

Kdo jsou právnické osoby stanoví §§ 18 až 20a ObčZ Jsou jimi sdružení právnických nebo fyzických osob – např. obchodní společnosti, družstva, občanská sdružení, účelová sdružení majetku – např. fondy a nadace, jednotky územní samosprávy – např. obce a kraje, jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon – např. státní podniky, pojišťovny, burzy, banky nebo příspěvkové a rozpočtové organizace.

I pro tvorbu firmy právnické osoby platí stejné principy výlučnosti, pravdivosti, jasnosti a jednotnosti, které platí pro tvorbu firmy fyzické osoby.

Firmou obchodní společnosti a družstva je název, pod kterým se zapisují do obchodního rejstříku, a příslušný dodatek označující její právní formu. Podle § 56 odst. 1 ObchZ je obchodní společnost právnickou osobou založenou za účelem podnikání. Obchodní společností pak je veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení. Co se týče dodatku označující právní formu, vždy je možné užít plné znění, např. komanditní společnost, akciová společnost nebo lze použít jejich zkratky. Zákonem stanovené zkratky, které označují právní formu, jsou upraveny v části druhé obchodního zákoníku. Pro veřejnou obchodní společnost (§ 77 ObchZ) se užívá zkratka veř. obch. spol., v.o.s. nebo jméno fyzické osoby společníka s dodatkem a spol.; pro komanditní společnost (§ 95 ObchZ) je to zkratka kom. spol. nebo k.s.; pro společnost s ručením omezeným (§ 107 ObchZ) je to zkratka spol. s.r.o. nebo jen s.r.o.; pro akciovou společnost (§ 154 odst. 2 ObchZ) to může být zkratka akc. spol. nebo a.s.; pro evropskou společnost⁴⁰ lze užít zkratky SE; pro evropské hospodářské zájmové sdružení⁴¹ lze užít jen jednu zkratku, a to EHVS.

Otázkou také bylo, zda k rozlišení dvou firem, které mají shodný firemní kmen, postačí dodatek rozlišující formu podnikání. Neboli zda jsou dostatečně nezaměnitelné firmy Santos, s.r.o. a Santos k.s. Až následná judikatura stanovila, že dodatek o právní formě podnikání dostatečně rozlišujícím prvkem není.⁴²

⁴⁰ Nařízení Rady ES/2157/2001 o statutu evropské společnosti čl.11.

⁴¹ § 2 zák. č. 360/2004 Sb.

⁴² Např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ve věci sp. zn. 3 Cmo 573/93 ze dne 1. 12. 1993, Dodatek, označující právní formu podnikání právnických osob, není sám o sobě dostatečným rozlišujícím prvkem v jinak zaměnitelných či přímo shodných obchodních jménech těchto právnických osob. Takový dodatek není totiž veřejností vnímán shodně jako zbývající část obchodního jména, neboť není vnímán se stejným stupněm pozornosti.

Stejně jako u obchodních společností platí i pro družstva požadavek, aby jejich firma obsahovala příslušný dodatek. Ten může např. znít bytové nebo zemědělské družstvo.

Jak již bylo řečeno výše, ve firmě právnické osoby musí být obsažen dodatek obsahující právní formu společnosti. Ten však může být ve firmě obsažen pouze jednou a nemusí vždy představovat konec firmy.⁴³ I když tomu tak v praxi zpravidla bývá, lze si představit firmu, jejíž dodatek o právní formě bude na začátku firmy např. Veřejná obchodní společnost Krakatit. Zřejmě však pro horší zapamatovatelnost takového názvu se s tímto „obráceným“ zněním firmy v praxi často nesetkáme.

I právnické osoby, které se zapisují do obchodního rejstříku na základě zvláštního zákona musí ve své firmě mít označení, jež bude pravdivě vypovídat o jejich právní formě. Takový dodatek může třeba znít investiční společnost, investiční fond, penzijní fond, spořitelna, státní podnik, burza nebo banka. Úprava takových právnických osob je stanovena ve zvláštních zákonech, např. v Zákonu č. 21/1992 Sb., o bankách nebo Zákonu č. 77/1997 Sb., o státním podniku. Z obchodní firmy zaměstnanecké pojišťovny musí být zřejmé, že jde o zaměstnaneckou pojišťovnu.⁴⁴

Firmy některých subjektů, většinou vzniklých ze zvláštního zákona nebo na základě zvláštního zákona zapisovaných do obchodního rejstříku, mají svou firmu určenou přímo ze zákona. Příkladem takové firmy je: Česká tisková kancelář (ČTK) (zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři); České dráhy⁴⁵ (zákon č. 77/2002 Sb. o akciové společnosti České dráhy); Pozemkový fond České republiky (zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu české republiky); Státní fond kultury České republiky (zákon č. 239/1992., o Státním fondu kultury České republiky); Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie (zákon č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie).

Dodatky k firmě společností, družstev a ostatních právnických osob je třeba považovat za povinné (§ 9 odst. 2 poslední věta)⁴⁶ a při tvorbě obchodní firmy je jej tedy nutno použít. Je to jasný příklad alternativně kogentní právní normy. Subjekt má sice na výběr z více možností, ale jednu z nich je povinen si vybrat a následně i používat. Jedná se o promítnutí principu jednotnosti.

⁴³ K tomuto blíže judikát Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2005, sp. zn. 7 Cmo 383/2005.

⁴⁴ Ustanovení § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 280/1992 o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách.

⁴⁵ Ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 77/2002 Sb. zní „Obchodní firmou akciové společnosti podle odstavce 1 je název České dráhy, a. s.“

⁴⁶ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004, str. 117. autorem této části je Bartošíková, M.

Firmu je třeba užívat přesně tak, jak je zapsána v obchodním rejstříku. Ten firmu zapíše na základě návrhu na zápis, ve kterém musí firma přesně odpovídat firmě uvedené v zakladatelském dokumentu. Z toho vyplývá, že zkratka zvolená v zakladatelském dokumentu je směrodatná a takto musí být při podnikatelské činnosti taky užívána. Nelze tedy používat různé obměněné alternativy zapsané firmy, jak se s tím můžeme občas v praxi setkat. K tomu judikát Nejvyššího soudu z roku 1907 č. 6370/7145: „Firma musí býti – stejně jako jméno osoby – toliko jediná (jednotná). Není přípustné užívati firmy v rozličných zněních. Alternativní označení firmy je v rozporu se zásadou její jednotnosti. Nelze voliti firmu N., společnost s.r.o. anebo N., společnost s ručením omezeným.“⁴⁷ Podnikatel, který při svém jednání použije nepřesné označení své firmy může způsobit, že jeho jednání bude následně posouzeno jako neplatný právní úkon. „Zajímavá je taky situace, kdy si podnikatel zapíše firmu právnické osoby skládající se z víceslovného názvu a potom bude při své činnosti používat zkratku své firmy tvořenou pouze začátečními písmeny. Tomuto podnikateli nebude pro takto užívanou zkratku, pokud si ji následně nenechá zapsat do obchodního rejstříku, poskytnuta ochrana firmy podle § 12 ObchZ.“⁴⁸

Otázkou zkracování zapsané obchodní firmy se ve svém judikátu ze dne 2. 12. 2005 sp. zn. 7 Cmo 383/2005 vyjádřil i Vrchní soud v Praze. Vrchní soud vyslovil nepřipustnost zápisu zkrácené nebo jiné podoby názvu, který je již v obchodním rejstříku jako firma u téže právnické osoby zapsána. Napadeným rozsudkem nebyl povolen zápis změny obchodní firmy společnosti, který dosavadní zapsanou firmu rozšiřoval o zkratku této firmy složené z počátečních písmen stávající firmy a dodatku o právní formě společnosti.⁴⁹ Povolení takového zápisu by bylo v jasném rozporu se zásadou jednotnosti firmy, neboť právnická osoba může mít jen jednu firmu, která je jejím názvem a jako taková je zapsaná v obchodním rejstříku. Jakýkoliv zápis zkrácené firmy vedle již zapsané podoby firmy téže právnické osoby by znamenal, že právnická osoba nemá jednu firmu, ale dvě. Proto do obchodního rejstříku nelze zapsat firmu, která má více podob, které ve svém důsledku představují dva či více názvů.

Jméno či označení se stává firmou až zápisem do obchodního rejstříku; do zápisu není označení firmou a tudíž nemůže být ani jako firma chráněno.

Důležitým okamžikem pro firmu je řízení o zápisu do obchodního rejstříku, které by mělo vyústit v samotný zápis. Řízení ve věcech obchodního rejstříku je v OSŘ upraveno v § 200a

⁴⁷ Eliáš, K.: Obchodní zákoník, 2. vydání, Beck-SEVT, Praha 1995, str.17.

⁴⁸ Macek, J.: Ochrana obchodního jména – příklady z praxe, Průmyslové vlastnictví, 1994, č. 12.

⁴⁹ K zápisu navržená firma Tichý & Kolářová s. r. o. zkráceně T a K s. r. o. obsahovala dvakrát dodatek označující právní formu a potud byla také neurčitá, neboť vytvářela dojem, že jde o více právnických osob.

a násl. v hlavě páté OSŘ, která především upravuje nesporná řízení. Samotná povinnost soudu zkoumat předpoklady (výlučnost, neklamavost) k provedení zápisu do obchodního rejstříku je stanovena v § 200d odst.1. Existují ale i názory některých autorů⁵⁰, kteří považují zkoumání otázek výlučnosti a neklamavosti firmy v nesporném řízení za nesprávné. Zastávají názor, že porušení zásad stanovených v § 10 odst. 1 by mělo být řešeno v řízení sporném. Jejich stanovisko podporuje i dosavadní judikatura. Z té vyplývá, že vadu v označení firmy nezhojuje její řádný zápis, a i po zápise do obchodního rejstříku může být firmě uložena povinnost provést změnu firmy.

Obchodní zákoník výslovně stanoví povinnost mít dodatek označující právní formu, avšak o jiných dodatcích vztahujících se k subjektu podnikatele nebo předmětu podnikání ObchZ mlčí. Můžeme z toho tedy dovodit, že jejich užití je možné. Aby se však tyto dodatky staly součástí firmy, musí být zapsány v obchodním rejstříku.

Sporným se dále může zdát způsob psaní dodatku označujícího právní formu. V praxi vznikly pochybnosti o tom, zda lze tyto dodatky psát velkými písmeny, když obchodní zákoník pro tyto zkratky používá písmena malá. Gramatický výklad zákona podpoří psaní dodatku malými písmeny tak, jak je uvádí obchodní zákoník, avšak výkladem funkčním dospějeme i k opačnému řešení. Lze shrnout, že je možné užít oba způsoby psaní, ale vždy musí odpovídat zápisu v obchodním rejstříku.

Právnícká osoba může stejně jako osoby fyzické používat i tzv. zvláštní označení (názvy provozoven, poboček). Ty může používat pro vývěsní štíty svých provozoven, při reklamních aktivitách nebo při jiných neformálních úkonech. Pokud by zvláštní označení bylo použito při právním úkonu, může to vést až k jeho neplatnosti. Pro toho, kdo bude firmu právnícké osoby žalovat, lze jen doporučit, ať si označení strany žalované ověří v obchodním rejstříku, který je dnes ve své internetové podobě všem snadno dostupný.

Novelou obchodního zákoníku s účinností od 1.1.2001 byla v § 10 odst. 1 ObchZ změněna druhá věta, která stanoví, že k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu.

2.4.2.3. Sdružení a společné jméno

Právní řád České republiky upravuje tři různé typy sdružení. Prvním z nich je občanské sdružení podle zákona o sdružování občanů č. 83/1990 Sb., které má sloužit k realizaci práva

⁵⁰ Dědič, J.,: Obchodní zákoník, Komentář, Polygon, Praha 2002, str. 79.

občanů na sdružování. Je právnickou osobou s povinnou registrací a jak už bylo naznačeno, předmětem jeho činnosti není podnikání.

Další typ sdružení je upraven v §§ 20 f až 20 j ObčZ jako zájmové sdružení právnických osob. Jak už vyplývá z názvu, takto se mohou sdružovat jen právnické osoby a dle širokého zákonného vymezení buď za účelem ochrany svých zájmů, nebo za dosažení jiného účelu.

Třetí forma sdružení, která je upravena v § 829 a násl. ObčZ umožňuje, aby se několik osob sdružilo a aby se společně přičinily o dosažení sjednaného účelu. Tímto sdružením však nevzniká nový subjekt, sdružení nemá způsobilost k právům a povinnostem. Jedná se pouze o realizaci určitého cíle na základě smlouvy.

„Vzhledem k tomu, že cíl, ke kterému je sdružení založeno, může být buď podnikatelský, nebo „nepodnikatelský“, obsahuje občanský zákoník jen základní úpravu v obecné rovině a vzájemné vztahy mezi účastníky musí blíže upravit smlouva podle účelu, druhu a způsobu sdružení.“⁵¹

Problematickou označení tohoto sdružení se zabývá v § 10 odst. 2 ObchZ, a to tak, že stanoví, že pokud podniká více osob pod společným jménem bez založení právnické osoby, jsou tyto osoby povinny splnit závazky vzniklé při tomto podnikání společně a nerozdílně. Společné jméno není firmou. Přičemž poslední věta tohoto odstavce byla do ObchZ vložena až novelou č. 501/2001 Sb.

Někteří autoři takto začleněné úpravě vytýkají její neuspořádanost, ta se však dá pochopit při zohlednění celého významu tohoto paragrafu. Smyslem tohoto nesystematicky zařazeného ustanovení je především založení solidární odpovědnosti pro podnikání více osob pod společným jménem bez založení právnické osoby.⁵²

V minulosti také často docházelo k záměně dvou podobných termínů jako je společné jméno a obchodní jméno. Termín společné jméno byl zvolen velmi nešťastně, v žádném případě totiž nemohlo jít o obchodní jméno sdružení, neboť z dikce § 8 jasně vyplývá, že firmu (dříve obchodní jméno) může mít jen subjekt, jímž sdružení podle § 829 a násl. ObčZ není. Toto se snad alespoň částečně vyřešilo zavedením samotného pojmu firma a vložním poslední věty v § 10 odst. 2 ObchZ.

Obchodní zákoník se nezabývá úpravou tvorby společného jména a zcela jej ponechává na vůli účastníků. Při promítnutí zásady nezaměnitelnosti i do tvorby společného jména dojdeme k závěru, že by jméno sdružení nemělo vzbuzovat mylnou představu, že jde o právnickou

⁵¹ Tomsa, M.: K obchodnímu jménu a jeho ochraně, Obchodní právo 1995, č.7-8, str. 16.

⁵² Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M., a kolektiv: Obchodní zákoník: komentář, 10 vyd., C.H.Beck Praha 2005, str.32.

nebo fyzickou osobu. Zejména je třeba upozornit, že nelze společné jméno vytvořit tak, že se uvede jméno jednoho společníka s dodatkem a spol. Tento dodatek je totiž podle § 77 ObchZ dodatkem veřejné obchodní společnosti, a nesmí být tedy použit pro jinou obchodní společnost, ani pro sdružení.

S ohledem na možný počet účastníků asi nebude účelné použít všechna jejich jména a názvy, ale bude asi vhodnější použít fantazijní název třeba s dodatkem, že se jedná o sdružení.⁵³ Občanský zákoník nestanovuje povinnost, aby existence sdružení byla vyznačována navenek, ale ani toto nevylučuje. Naopak ustanovení ObchZ toto spíše předpokládá, ale přímo jako povinnost to také neuvádí. Pouze pro případ, že k užití společného jména dojde, předpokládá jako důsledek povinnost splnit závazky vzniklé při tomto podnikání společně a nerozdílně.

„Nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení (pokud je za účastníka označena řekněme »Firma Universal«) je totiž neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení, pro který soudu nezbude než řízení podle § 114 odst. 1 OSŘ zastavit.“⁵⁴

Společný název sdružení se má ve věcech společného podnikání používat jako doplněk k jménu podnikatele, který právě jedná. Důsledkem takového úkonu je, že za závazky z tohoto jednání vzniklé odpovídají členové sdružení společně a nerozdílně, což má i důležitý význam z hlediska obchodního. Solidární odpovědnost členů sdružení podstatně zvyšuje jistotu obchodních partnerů ve splnění takových závazků, které smluvně přijal některý člen sdružení.⁵⁵

Jak již vyplývá z výše uvedeného, společné jméno není firmou, a tudíž pro ochranu společného jména nelze užít § 12 ObchZ sloužícího pouze k ochraně práv dotčených neoprávněným užíváním firmy ani § 19b odst. 2 ObčZ sloužícího k ochraně názvu právnické osoby. Ochrany společného jména se mohou účastníci domáhat jen přes ochranu proti nekalé soutěži, stejně jako v případě odštěpného závodu nebo provozovny.

⁵³ Jc 124/2003: Účastníci sdružení ve smyslu ustanovení § 829 a násl. ObčZ mohou činit právní úkony (např. uzavřít kupní smlouvu, smlouvu o dílo nebo smlouvu o postoupení pohledávky) pod společným (fantazijním) jménem sdružení (§ 10 odst. 2 ObchZ); stejně tak i Rc 6/2004: Účastníci sdružení ve smyslu ustanovení § 829 a násl. ObčZ mohou činit právní úkony vůči třetím osobám pod společným (i fantazijním) jménem sdružení (§ 10 odst. 2 ObchZ).

⁵⁴ Zdražil, M.: Významný atribut podnikání, Ekonom 1995 č. 42, str. 61.

⁵⁵ Rc 33 Odo 659/2002, Odpovědnost členů sdružení za závazky vzniklé z činnosti sdružení: pokud uzavření předmětné smlouvy o půjčce bylo součástí podnikatelských aktivit všech účastníků sdružení (žalovaných), které navenek zastupoval na základě ujednání ve smlouvě o sdružení jeden z nich (druhý žalovaný), pak je namíste aplikace § 835 odst. 2 ObčZ, podle kterého jsou ze závazků vůči třetím osobám zavázáni účastníci sdružení společně a nerozdílně.

2.4.3. Zkratky obchodní firmy

Zkratka obchodní firmy zapsané v obchodním rejstříku nemůže být považována za firmu. Taková zkratka by totiž ve skutečnosti vytvořila zcela novou firmu. Pokud by obchodní rejstřík zapsal vedle firmy i její zkratku, pak by nastala situace, že jeden subjekt má dvě firmy, což je nepřípustné.

Zkratku firmy nelze do obchodního rejstříku zapsat ani jako zkratku, tedy jako druhou formu firmy původní. Pokud by se podnikatel rozhodl nahradit svou stávající obchodní firmu zkratkou, pak by mohl namísto své původní firmy, např. Prague real estate a.s., zapsat změnu a svou firmu tak zkrátit, např. na PRE a.s.

Na rozdíl od zapsané zkratky obchodní firmy může být v běžném obchodním styku používána zkratka faktická. Používání takové faktické zkratky sebou pak ale přináší dvě rizika. A to za prvé možnost druhé strany namítat neurčitost právního úkonu učiněného pod faktickou zkratkou a dále, že ochrany takové zkratky se bude možno domoci jen na základě předpisů v rámci nekalé soutěže, a ne předpisů práva firemního.

Příkladem k výše uvedenému může být i věc řešená usnesením Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 15 Co 318/1995. Návrh na zápis zkráceného obchodního jména společnosti v obchodním rejstříku (vedle již zapsaného obchodního jména) je nutno ve smyslu § 28 odst. 1 písm. a) a odst. 5 obchodního zákoníku⁵⁶ posuzovat jako změnu zapisovaných skutečností týkajících se obchodního jména společnosti. Vyhovění takovému návrhu by ve svých důsledcích vedlo k pluralitě obchodních jmen jedné a téže obchodní společnosti. Obchodní ani občanský zákoník (viz § 19b ObčZ) však s jinou variantou než s tou, že jeden podnikatel bude nositelem pouze jediného jména, nepočítá.

Nutno však říci, že pohled teorie a praxe na zápis zkratk obchodní firmy není zcela jednotný. Opačný názor, než převažuje v teorii, vyslovil Nejvyšší soud sp.zn. 3 Cmo 87/92 jako odvolací soud v původně arbitrážním sporu. Nejvyšší soud v tomto sporu konstatoval, že pokud jde o užívání vžitých zkratk, lze ji poskytnout ochranu jako obchodnímu jménu pouze za předpokladu, že je zapsána vedle plného obchodního jména právnické osoby do obchodního rejstříku, event. je uvedena vedle plného názvu ve zřizovací listině, právním předpise, atd., u subjektů, jež se do obchodního rejstříku nezapisují. V ostatních případech se taková zkratka ochrany podle § 5 h.z., resp. § 12 obchodního zákoníku nepoužívá.

⁵⁶ § 28 odst. 1a) a 5 ObchZ. platného ke dni vydání uvedeného usnesení: § 28 odst. 1 ObchZ: Do obchodního rejstříku se zapisují tyto údaje: a) obchodní jméno, u právnických osob sídlo, u fyzických osob bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště; § 28 odst. 5 ObchZ: Do obchodního rejstříku se zapíše bez zbytečného odkladu také změna nebo zánik zapisovaných skutečností.

Jak již bylo řečeno výše, firmu je třeba užívat přesně tak, jak je zapsána v obchodním rejstříku. Ten firmu zapíše na základě návrhu na zápis, ve kterém musí firma přesně odpovídat firmě uvedené v zakladatelském či jiném dokumentu. Z toho vyplývá, že zkratka zvolená v zakladatelském dokumentu je směrodatná a takto musí být při podnikatelské činnosti taky užívána. Nelze tedy používat různé obměněné alternativy zapsané firmy, jak se s tím můžeme občas v praxi setkat. K tomu judikát Nejvyššího soudu z roku 1907 č. 6370/7145: „Firma musí býti – stejně jako jméno osoby – toliko jediná (jednotná). Není přípustné užívati firmy v rozličných zněních. Alternativní označení firmy je v rozporu se zásadou její jednotnosti. Nelze voliti firmu N., společnost s.r.o. anebo N., společnost s ručením omezeným.“⁵⁷ Podnikatel, který při svém jednání použije nepřesné označení své firmy, může způsobit, že jeho jednání bude následně posouzeno jako neplatný právní úkon. Zajímavá je taky situace, kdy si podnikatel zapíše firmu právnické osoby skládající se z víceslovného názvu a potom bude při své činnosti používat zkratku své firmy tvořenou pouze začátečními písmeny. Tomuto podnikateli nebude pro takto užívanou zkratku, pokud si ji následně nenechá zapsat do obchodního rejstříku, poskytnuta ochrana firmy podle § 12 ObchZ.⁵⁸

Otázkou zkracování zapsané obchodní firmy se ve svém judikátu ze dne 2.12.2005 sp. zn. 7 Cmo 383/2005 zabýval i Vrchní soud v Praze. Vrchní soud vyslovil nepřipustnost zápisu zkrácené nebo jiné podoby názvu, který je již v obchodním rejstříku jako firma u téže právnické osoby zapsána. Napadeným rozsudkem nebyl povolen zápis změny obchodní firmy společnosti, který dosavadní zapsanou firmu rozšiřoval o zkratku této firmy složené z počátečních písmen stávající firmy a dodatku o právní formě společnosti.⁵⁹ Povolení takového zápisu by bylo v jasném rozporu se zásadou jednotnosti firmy, neboť právnická osoba může mít jen jednu firmu, která je jejím názvem a jako taková je zapsaná v obchodním rejstříku. Jakýkoliv zápis zkrácené firmy vedle již zapsané podoby firmy téže právnické osoby by znamenal, že právnická osoba nemá jednu firmu, ale dvě. Proto do obchodního rejstříku nelze zapsat firmu, která má více podob, které ve svém důsledku představují dva či více názvů.

Jen jako zajímavou výjimku si dovolím uvést případ zkratky, která byla zřízena přímo zákonem. Jedná se o zákon č. 517/1992 Sb., kterým byla zřízena Česká tisková kancelář. Česká tisková kancelář se zapisuje do obchodního rejstříku a používá zkratku ČTK. ČTK je

⁵⁷ Eliáš, K.: Obchodní zákoník, 2. vydání, Beck-SEVT, Praha 1995, str.17.

⁵⁸ Macek, J.: Ochrana obchodního jména – příklady z praxe, Průmyslové vlastnictví, 1994, č. 12.

⁵⁹ K zápisu navržená firma Tichý & Kolářová s. r. o. zkráceně T a K s. r. o. obsahovala dvakrát dodatek označující právní formu a potud byla také neurčitá, neboť vytvářela dojem, že jde o více právnických osob.

zapsána v obchodním rejstříku vedeném Městským soudem v Praze, kde je jako její obchodní firmu najdeme „Česká tisková kancelář, povolená zkratka ČTK“.

2.5. Změna, převod a přechod obchodní firmy

2.5.1. Přechod obchodní firmy

Přechod firmy spolu s převodem a změnou firmy je upraven v § 11 ObchZ, jehož první odstavec stanovuje základní pravidlo pro tyto přeměny. Platí, že kdo zdědí podnik nebo jej nabude smlouvou, může podnikat pod dosavadní firmou s nástupnickým dodatkem, jen má-li k tomu výslovný souhlas zůstavitele nebo dědiců nebo právního předchůdce. Zdědit nebo nabýt podnik může jak fyzická, tak i právnická osoba a až na ní pak bude, zda využije práva podnikat pod dosavadní firmou, kterou předmětný podnik používal. Teprve až se dědic rozhodne podnikat pod dosavadní firmou, nastoupí povinnost uvést u firmy nástupnický dodatek.

V právní úpravě byla do novely ObchZ z roku 2000 stanovena podoba dodatku, měl označovat nástupnictví a jméno nástupce. Toto zákon dnes již nevyžaduje a umožňuje stručný nástupnický dodatek. Příkladem takového dodatku by byl Kovax, v.o.s., dříve Marek Nový nebo Marek Nový, nyní Ilona Nová.

„Jednou z podmínek, kterou dnešní právní úprava pro případ dědění podniku s firmou stanovuje, je souhlas dědice nebo zůstavitele. Zákon zde počítá se situací, že dědic bude jen jeden, avšak toto bude spíše ojedinělé a ve většině případů bude dědiců více. V takovém případě by ohledně uvažovaného souhlasu muselo mezi dědici dojít k dohodě na tom či onom stanovisku nebo by taková dohoda musela být nahrazena soudním rozhodnutím.“⁶⁰ Souhlas zůstavitele daný před smrtí zůstavitele je novinka zavedená až novelou č. 370/2000 Sb., která takto umožnila disponovat s firmou pro případ smrti. Tímto je při zachování principu pravdivosti firmy umožněno dědici využívat dobrou pověst podniku. Je třeba znovu připomenout, že ustanovení o dědění firmy se vztahuje na podnikatele fyzické osoby zapsané do obchodního rejstříku, neboť jak už vyplývá z výkladu výše uvedeného, fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku firmu nemají.

Ustanovení prvního odstavce se rovněž vztahuje na smluvní převod firmy. Taktéž platí, že kdo nabude podnik smlouvou, může podnikat pod dosavadní firmou, jen má-li k tomu výslovný souhlas právního předchůdce a použije-li nástupnický dodatek.

⁶⁰ Hajn, P.: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi 1995, č.1, str.25.

Ustanovení § 11 odst. 3 ObchZ upravuje přechod firmy na právního nástupce. K přechodu firmy právnické osoby s podnikem dojde za situace, že zaniká původní právnická osoba bez likvidace, tzn. fúzí, rozdělením nebo převodem jmění na společníka a nástupnická právnická osoba tuto firmu přebírá.

Z tohoto ustanovení vyplývá, že nástupnická právnická osoba má právo (nikoliv povinnost) převzít kromě podniku i firmu právnické osoby, která zaniká. Přechod firmy je závislý na vůli nabyvatele. Jestli ten firmu přebírá, pak firma přechází spolu s podnikem. Dle názoru některých autorů by přechod firmy měl být vyjádřen už v samotné smlouvě, jíž se přechod firmy uskutečňuje.⁶¹ Toto pak potvrzuje také judikát Nejvyššího soudu ČR, který uvádí, že obchodní jméno právnické osoby přechází na nástupnickou právnickou osobu spolu s podnikem pouze v případě, pokud nástupnická právnická osoba při převodu podniku projeví vůli obchodní jméno převzít.⁶²

Při změně právní formy právnické osoby podle § 69d ObchZ. však k přechodu firmy nedochází; změnou právní formy právnické osoby rozumí obchodní zákoník pouze změny jejich vnitřních právních poměrů a právního postavení jejich společníků. Ze zásady pravdivosti firmy dovodíme povinnost, že při změně právní formy právnické osoby musí být změněn také dodatek označující právní formu.

„Speciální právní úprava je u zrušení akciové společnosti s převodem jmění na akcionáře obsažena v ustanovení § 220p odst. 8 ObchZ, kde se uvádí, že hlavní akcionář, není-li fyzickou osobou, je oprávněn převzít firmu zaniklé společnosti s uvedením dodatku označujícího právní nástupnictví a bez dodatku vyjadřujícího právní formu akciové společnosti.“⁶³

Dále odst. 3 § 10 ObchZ stanoví, že má-li nástupnická právnická osoba jinou právní formu, musí být změněn dodatek v souladu s její právní formou. Tak například pokud společnost s ručením omezeným Abeceda s.r.o. zakoupí komanditní společnost Lucerna k.s., může nástupnická společnost používat firmu subjektu, který převzala, a tedy napříště používat firmu Lucerna k.s. Pokud však nově vzniklý subjekt bude mít jinou právní formu, stane-li se třeba veřejnou obchodní společností, musí používat dodatek v souladu s jeho právní formou, např. Lucerna, v.o.s. I v těchto případech bude nezbytné podat návrh na zápis změny dodatku právní formy do obchodního rejstříku. Do doby provedení zápisu změny do obchodního rejstříku musí společnost jednat pod původní firmou.

⁶¹ Srovnej Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 85.

⁶² NS ČR 32 Odo 47/2004 [Sb.NS 2005, 10:485].

⁶³ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004, str. 119, autorem této části je Bartošíková, M.

Pokud právnická osoba zanikne s likvidací, pak také zaniká její firma. Firmu nelze samu o sobě převést a nemůže být ani zpeněžena v procesu konkurzu k uspokojení věřitelů.

2.5.2. Změna obchodní firmy

V odstavci druhém § 11 ObchZ je upravena změna obchodní firmy. Zásady přesné identifikace, pravdivosti a nezaměnitelnosti ovládají existenci obchodního jména (pozn. autorky firmy) po celou dobu jeho trvání. „V praxi to znamená, že dojde-li k jakékoliv změně podnikatelského subjektu, s nímž je spjato obchodní jméno, a má-li tato skutečnost vliv na to, co obchodní jméno vyjadřuje, tj. na identitu podnikatelského subjektu, musí se tato změna promítnout i v obchodním jméně (a pochopitelně i v příslušném zápisu v obchodním rejstříku).“⁶⁴

Ke změně firmy fyzických osob dochází nejčastěji, ale ne výlučně, v důsledku sňatku. Toto je upraveno v § 11 odst. 2 ObchZ, který říká: Je-li podnikatelem fyzická osoba, která změnila své jméno, může používat ve firmě i své dřívější jméno s dodatkem obsahujícím nové jméno. Dodatek s novým jménem může být jak před firmou, tak i za ní. Možností používat firmu znějící na předchozí jméno pouze s dodatkem obsahujícím jméno nové je zaručen požadavek pravdivosti firmy, ale také je podnikateli umožněno využívat dobré pověsti podniku (tzv. goodwillu), jež si v souvislosti se svým podnikáním již vytvořil.

Podnikatelka paní Anna Zemanová, která se vdá a přijme jméno manžela pana Kubíka, tak může mít firmu, která např. zní: Anna Kubíková nebo Anna Zemanová provdaná Kubíková. Totéž platí i pro muže, který po sňatku přijme jméno (resp. příjmení) své manželky. Podobná konstrukce platí i pro rozvod, kdy se podnikatel, častěji však podnikatelka, vrací ke svému jménu, jež měli před sňatkem. Firma naší podnikatelky z předchozího příkladu by pak mohla znít Anna Kubíková rozv. Zemanová.

Ustanovení § 11 odst. 2 ObchZ se vztahuje i na situaci, kdy si podnikatel nechá úředně změnit jméno (stačí změna křestního jména).

Jelikož firma fyzické osoby je zapsána v obchodním rejstříku, je tedy nezbytné při změně firmy uvést do souladu i zápis v obchodním rejstříku. Je důležité si uvědomit, že zápis změny obchodní firmy v obchodním rejstříku má, stejně jako jiné zápisy firem, konstitutivní charakter. Po zápisu změny v obchodním rejstříku je nezbytné uvést do souladu i některé jiné firemní dokumenty, např. živnostenské listy.

⁶⁴ Munková, J.: Ochrana obchodního jména a hospodářská soutěž, Průmyslové vlastnictví 1994, č.1, str.22.

2.5.3. Převod obchodní firmy

Podmínky k převodu firmy jsou upraveny v § 11 odst. 4 ObchZ. Ten stanoví, že převod firmy bez současného převodu podniku je nepřipustný. Je ale možný převod firmy při převodu části podniku, pokud bude podnikatel zbývajících část podniku provozovat pod jinou firmou nebo tato část zanikne likvidací. Tento zákonem upravený požadavek je vyjádřením zásady nezaměnitelnosti a neklamavosti firmy upravené v § 10 odst. 1 ObchZ.

Pro převod části podniku platí ustanovení § 487 ObchZ, které mimo jiné říká, že převáděná část podniku musí tvořit samostatnou organizační složku. K převodu firmy pak dochází na základě smlouvy o prodeji podniku § 476 a násl. ObchZ, nestanoví-li smlouva něco jiného.

K okamžiku převzetí obchodní firmy zanikajícího subjektu nástupnickým subjektem v případě převodu podniku se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky⁶⁵ tak, že je možný pouze současně s převodem podniku, nikoli později. A to za podmínky, že nástupnická právnická osoba při převodu podniku projeví vůli obchodní firmu převzít. Pokud nástupnická právnická osoba obchodní firmu převáděného podniku nepřevzala, zanikla obchodní firma spojená s převáděným podnikem současně se zánikem původní právnické osoby, k níž se obchodní firma vázala.

Firma přímo souvisí s podnikem nebo s více podniky daného podnikatele a podnikatel s firmou může disponovat, jen pokud současně disponuje s podnikem nebo jeho částí. Pokud podnikatel svou firmu převede, pak by měl zajistit, aby jeho nová firma v žádných z jejích identifikačních znaků nebudila dojem souvislosti s firmou, kterou již převedl. Jestliže by toto zcela nezajistil, mohl by se dopustit vyvolání nebezpečí záměny tím, že by užil firmu užívanou již po právu jiným soutěžitelem. K této problematice si dovoluji následující citaci: „Firma je dle našeho názoru jinou majetkovou hodnotou náležící k podniku (firma náleží do množiny nehmotných práv obdobně jako obchodní značky, ochranné známky, průmyslová práva a jiná práva duševního vlastnictví), leč na rozdíl od jiných takových práv, jež jsou samostatně převoditelná, s firmou samostatně nakládat nelze.“⁶⁶

Jak už vyplývá z výše uvedeného, firma může být převedena buď s podnikem, nebo (za podmínek stanovených v zákoně) s částí podniku. Nelze však říct, že totéž platí i mutatis mutandis – podnik je možno převádět samostatně i bez firmy.

⁶⁵ Viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22.09.2004 sp. zn. 32 Odo 47/2004.

⁶⁶ Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 86.

Odstavec 5. § 11 ObchZ upravuje situaci, kdy součástí firmy právnické osoby je jméno společníka nebo člena, který přestal být jejím společníkem nebo členem. V takovém případě může právnická osoba užívat dále jeho jméno jen s jeho souhlasem. V případě smrti nebo zániku společníka nebo člena je vyžadován předchozí souhlas anebo souhlas dědice nebo právního nástupce.

Co se souhlasu bývalého společníka či člena týče, může být udělen buď na dobu určitou, nebo na dobu neurčitou. Pro shrnutí uvádím, že souhlas může udělit fyzická osoba sama nebo její dědicové; za právnickou osobu může souhlas udělit právnická osoba, která je nástupcem zaniklého subjektu nebo jej může udělit právnická osoba sama, pokud zanikla jen její účast ve společnosti, jejíž firma obsahuje název takového subjektu.

„Když se tedy bývalý společník či člen právnické osoby rozhodne, zda dovolí, či nedovolí používat nadále své jméno v jejím obchodním jméně, má jeho rozhodování dvě roviny: osobnostní, neboť dává svolení k užívání významného prvku, který charakterizuje a identifikuje jeho osobnost a který je chráněn speciálními ustanoveními občanského zákoníku (§ 11 - § 16), a majetkovou, protože jde též o určitý druh podnikatelského, ekonomického rozhodnutí.“⁶⁷

Pokud ale bývalý společník či člen souhlas neudělí, je právnická osoba nucena změnit svou firmu a navrhnout příslušnou změnu k zápisu do obchodního rejstříku.

Tyto případy zániku účasti právnické nebo fyzické osoby ve společnosti a následné užití jejich jména či názvu jsou v ObchZ řešeny za účelem dodržení zásad nezaměnitelnosti a neklamavosti firmy.

Mnoho autorů⁶⁸ se ve svých člancích zabývá otázkou, koho rozumí ustanovení 5. odstavce § 11 ObchZ pod pojmem dědic. Odstavec pátý zní: pokud společník nebo člen zemře, pak právo na firmu zaniká, a tedy nepřechází na dědice. Ustanovení § 15 ObčZ stanoví, kdo má právo na ochranu jména zemřelého. Ochranu jména zemřelého obchodní zákoník řeší v návaznosti na toto ustanovení ObčZ tím, že za oprávněné považuje osoby v tomto ustanovení uvedené. Za tzv. dědice, kteří mohou dát souhlas k dalšímu užívání jména zemřelého společníka či člena, pak považuje manžela, děti a není-li jich, pak rodiče zemřelého.

⁶⁷ Pokorná, J., Hajn, P.: Jméno společníka jako součást obchodního jména, Právní rozhledy, 2000, č. 4, str. 135.

⁶⁸ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004, str. 119 autorem této části je Bartošíková, M.

Hajn, P.: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi 1995 č.1, str.25.

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa M. a kolektiv.: Obchodní zákoník komentář, 10 vyd., C.H.Beck Praha 2005, str.35.

Další názor považuje za dědice uvedené v 5. odstavci § 11 ObchZ dědice ve smyslu ustanovení § 460 a n. ObčZ. a současně osoby uvedené § 15 ObčZ. Nutno říci, že tento druhý názor převládá. Stejný problém s výkladem užitého pojmu dědic je i v § 11 odst. 1 ObchZ.

Někteří autoři tento problém řeší výkladem o poměru normy speciální - ustanovení obchodního zákoníku, a normy obecné – ustanovení občanského zákoníku. Normu speciální je třeba upřednostnit před normou obecnou. Obchodní zákoník řeší tento problém důrazem na majetkové hledisko, a tudíž souhlas udělí dědic, kdežto při řešení podle ObčZ budou zdůrazněny vztahy rodinné a souhlas poskytnou manžel, děti či rodiče.

Pokud bychom pro tento případ dále uvažovali o použití subsidiarity občanského zákoníku, pak bychom mohli dospět k závěru, že souhlas k užívání jména v názvu společnosti by později mohly odvolat i jiné osoby, než které uvádí § 15 ObčZ. Příklad k tomuto tvrzení uvádí Eliáš⁶⁹: jméno osoby požívající vysoký mravní kredit bylo – na základě souhlasu dědice – používáno v obchodním jméně společnosti vydávající hodnotnou literaturu; později tato společnost začala vydávat literaturu pornografickou a osoby oprávněné podle § 15 ObčZ k ochraně osobnosti proti tomu zasáhly.

2.5.4. Koncernové podniky a obchodní firma

Novela obchodního zákoníku č. 501/2001 připojila k § 11 odstavec šestý, a to ve vazbě na § 66a odst. 7 ObchZ, který upravuje koncern. Nově vložený odstavec upravuje případy firem podnikatelů, kteří jsou členy téhož koncernu. Takoví podnikatelé přísluší k témuž koncernu a jejich podniky jsou proto označovány jako podniky koncernové. Firmy těchto podnikatelů pak mohou obsahovat shodné prvky, pokud obsahují dodatek o příslušnosti ke koncernu a jsou-li dostatečně navzájem rozlišitelné.

Toto nové ustanovení reaguje na již zavedenou praxi podnikatelských seskupení převážně z finančních, peněžních a kapitálových trhů, které shodné prvky ve firmách jednotlivých koncernových subjektů používaly již dříve.

Koncernem (holdingem) se rozumí, jak vyplývá z dikce § 66a odst. 7 ObchZ, seskupení právně samostatných osob, kdy jsou jedna nebo více takových osob podrobeny jednotnému řízení (řízená osoba) jinou osobou (řídící osoba) a jejich podniky včetně podniku řídící osoby

⁶⁹Hajn, P.: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi 1995 č.1, str.26.

jsou koncernovými podniky. Není-li prokázán opak, má se za to, že ovládající osoba a osoby jí ovládané tvoří koncern.

„Ustanovení o koncernových jménech prolamuje za určitých okolností zásadu nezaměnitelnosti firem různých subjektů, a to subjektů náležejících do jednoho koncernu.“⁷⁰

Koncernovým subjektům je vlastní vzájemné propojení organizační i ekonomické a též často využívají společné dobré pověsti. Tyto jejich vlastnosti jsou tedy příčinou zmíněného porušení jednoho ze základních principů firemního práva. Jak ale vyplývá ze zákonné úpravy, koncernové subjekty nemohou mít firmu zcela identickou, zákon dovoluje pouze shodné prvky a povinně stanoví použití dodatku o příslušnosti ke koncernu. I v tomto případě tedy musí být zachována identifikace koncernových firem a musí být možné jednotlivé firmy koncernu bezpečně rozlišit.

Dále je třeba uvést, že subjekty náležející k témuž koncernu nemají povinnost, ale pouze možnost použít ve své firmě shodné prvky a dodatek o příslušnosti k témuž koncernu. Zůstává ale otázkou, zda podnikatelé v rámci jednoho koncernu, pokud se rozhodnou používat tzv. „koncernové jméno“, budou muset tento shodný prvek užívat povinně všichni. Řešení tohoto problému přinese až rozhodovací praxe soudů.

2.6. Užívání obchodní firmy

Základní otázkou k užívání obchodní firmy je, co vše můžeme za právo k firmě považovat. Právo subjektu k firmě má dvě složky. Je jí složka pozitivní, ta zahrnuje právo subjektu nakládat s firmou v mezích stanovených zákonem, a složka negativní, která obsahuje právo ostatní subjekty z používání zaměnitelného jména vyloučit.

V českém předválečném firemním právu, stejně jako v právu rakouském a německém, přistupuje k právu též povinnost obchodní jméno (obchodní firmu) mít a užívat je v podobě, v jaké bylo protokolováno.

Řádný zápis firmy a její správné používání v obchodních stycích je nezbytný zejména proto, že pokud je některá z těchto věcí chybná, může snadno dojít ke klamání ostatních soutěžitelů a spotřebitelů.

„Podle obchodního jména má být na první pohled (poslech) patrné, o jaký podnikatelský subjekt jde. Jestliže uvidíme (uslyšíme) »Václav Jeřábek - klempíř«, máme za to, že se jedná o »živnostníka« a ne o společnost s ručením omezeným. Pod názvem »Petra – zemědělské

⁷⁰ Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 87.

práce« nebudeme hledat soukromě hospodařícího rolníka, ale několik osob podnikajících pod společným obchodním jménem.“⁷¹

Pokud dojde k nesprávnému používání firmy, je možné toto postihnout v závislosti na dané situaci, a to buď podle ustanovení obchodního zákoníku, nebo podle zákona č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání.

V obchodním zákoníku je postup pro sankcionování nesprávně používané firmy upraven generální klauzulí o nekalosoutěžním jednání v § 44 ObchZ. Aby skutečně šlo o nekalou soutěž, musí jednání soutěžitele současně splňovat tři zákonné požadavky. Za prvé musí jít o jednání v hospodářské soutěži, dále toto jednání musí být v rozporu s dobrými mravy soutěže a za třetí musí být dané jednání způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Neúplná nebo pozměněná firma může vyhovovat všem třem požadavkům, a splňuje tak nároky generální klauzule. Obchodní zákoník ve svém demonstrativním výčtu skutkových podstat nekalé soutěže příslušnou skutkovou podstatu pro toto jednání ale neuvádí.

Sankce podle živnostenského zákona lze udělit jen osobám, které na jeho základě podnikají. Živnostenský úřad, jakožto vydavatel živnostenského oprávnění nebo koncesní listiny, má právo v případě závažného porušení podmínek obsažených v živnostenském zákoně provozování živnosti rušit nebo živnostenské oprávnění pozastavit.

„Závažné porušení stanovených podmínek“ je pojmem neurčitým, a proto je velmi obtížné posoudit, zda používání neúplného či pozměněného obchodního jména je důvodem ke zrušení živnostenského oprávnění. S ohledem na jiná ustanovení živnostenského zákona lze dospět k závěru, že nikoli.“⁷²

Jelikož každý podnikatel, který má firmu, je povinně zapsán do obchodního rejstříku, který vedou Krajské soudy a které při podání návrhu na zápis podnikatele posuzují podání z hlediska správnosti a úplnosti, měla by tím být zajištěna kontrola správnosti zvolené firmy. V praxi se však i dnes můžeme setkat s firmou, která neodpovídá zákonem stanoveným požadavkům. Zatímco v roce 1994 téměř jedna čtvrtina podnikatelů (převážně podnikatelů fyzických osob) nepoužívala obchodní jméno v souladu se zákonnými požadavky, dnes je to jevem spíše ojedinělým.

Pokud se společnost nebo jiný podnikatel v písemném právním úkonu označí nepřesnou nebo neúplnou obchodní firmou a nelze-li se domnívat, že toto jednání učinila jiná osoba – od původní společnosti nebo podnikatele odlišná, pak toto jeho jednání trpí vadou projevu vůle.

⁷¹ Havlín, M.: Používání obchodního jména, Obchodní právo 1994 č. 10, str. 42.

⁷² Lochmanová, L.: Práva na označení, Orac, Praha 1997, str. 25.

Pokud není možné takovou vadu odstranit pomocí výkladu, pak způsobí neplatnost daného právního úkonu.⁷³

Závěrem k užívání firmy uvádím, že firma, tak jak je zapsána v obchodním rejstříku, se musí přesně používat v objednávkách, nabídkách, před soudem nebo při uznání dluhů. Tato povinnost ale nebrání tomu, aby třeba na vývěsním štítu, v reklamě nebo v hlavičkách dopisních papírů byl použit název jiný nebo třeba zkrácená verze firmy. Takovým jednáním, ze kterého nevznikají práva a povinnosti, se podnikatel nedopouští porušení § 8 ObchZ.

2.7. Zápis firmy odporující kogentním ustanovením zákona

V praxi může nastat situace, že zápis v obchodním rejstříku se dostane do rozporu s donucujícími ustanoveními zákona. Rozpor s donucujícími ustanoveními zákona znamená situaci, kdy se zápis v obchodním rejstříku nesprávným postupem soudu při provádění zápisu nebo změnou zákona nebo také v důsledku jiné právní skutečnosti dostane do rozporu s takovými ustanoveními zákona, která určují bezpodmínečně práva a povinnosti a od nichž se není možné odchýlit.

Nápravu této situaci nemůže rejstříkový soud zjednat postupem podle zvláštního zákona, tedy podle § 200b odst. 2 OSŘ zahájením řízení bez návrhu. V daném případě je totiž zapisovaná skutečnost důsledkem projevu vůle podnikatele a takový projev vůle není možné nahradit ani soudním rozhodnutím ani právní domněnkou či fikcí.

Rozpor zápisu s kogentními předpisy upravuje obchodní zákoník v ustanovení § 29 odst. 6 ObchZ, který stanoví, že pokud obsah zápisu v obchodním rejstříku odporuje donucujícímu ustanovení zákona a nelze dosáhnout nápravy jinak, rejstříkový soud vyzve podnikatele ke zjednání nápravy. Jde-li o právnickou osobu a tato osoba ve stanovené lhůtě nezjedná nápravu, může soud i bez návrhu, je-li takový postup v zájmu ochrany třetích osob, rozhodnout o jejím zrušení s likvidací.

Příkladem toho je situace, kdy je prokázáno a rozhodnutím soudu vysloveno, že například firma obchodní společnosti Prospekta Moda a.s. je zaměnitelná s firmou obchodní společnosti Prospekta a.s.. Toto je v rozporu s kogentním ustanovením § 10 odst. 1 ObchZ, který stanoví, že firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele a nesmí působit klamavě. Zápis firmy, jak již bylo výše několikrát zmíněno, je zápisem konstitutivním (§ 9 odst. 2 ObchZ), rejstříkový soud není oprávněn zahájit řízení bez návrhu a zaměnitelnou firmu tak vymazat.

⁷³ K tomuto viz rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.07.2002 sp.zn. 21 Cdo 315/2001.

Soud se v případech § 29 odst. 6 ObchZ může prostřednictvím ukládání pokut snažit donutit povinný subjekt, aby uvedl zápis v obchodním rejstříku do souladu s kogentními ustanoveními zákona.

Podle ustanovení § 200de OSŘ může předseda senátu uložit pořádkovou pokutu podnikateli také tehdy, jestliže neuposlechl výzvy soudu, aby mu sdělil skutečnosti nebo předložil listiny potřebné k rozhodnutí podle § 200b odst. 1 věty druhé (Má-li být dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem, lze řízení zahájit i bez návrhu.) nebo aby mu předložil listiny, které podle zvláštních právních předpisů náleží do sbírky listin. Postupuje se při tom obdobně podle § 53 OSŘ s tím, že pořádkovou pokutu lze uložit do výše 20 000,- Kč.

Vrátíme-li se k našemu příkladu s firmou obchodní společnosti Prospekta Moda a.s., pak by měl rejstříkový soud společnost nejprve vyzvat k odstranění závadného stavu – stavu odporujícímu kogentním ustanovením zákona. Společnost by tedy měla být vyzvána, aby změnila svou firmu a podala příslušný návrh na zápis změny do obchodního rejstříku. V této výzvě by společnost měla být také upozorněna na možnost ukládání pořádkových pokut (§ 200de OSŘ). Pokud by na tuto výzvu společnost nereagovala a v dostatečně dlouhé lhůtě by svou obchodní firmu nezměnila, dále by svou firmu nezměnila ani po uložení pořádkových pokut, pak by mohl soud přistoupit k rozhodnutí o zrušení právnické osoby s likvidací. O zrušení společnosti s likvidací by mohl soud rozhodnout pouze za splnění podmínky, že by zde zároveň existoval zájem třetích osob § 29 odst.6 ObchZ. Sankce zrušení společnosti s likvidací je sankcí velmi zásadní povahy, a proto by k ní mělo být přistupováno opatrně a jen ve zvlášť závažných případech.

Věcně příslušným soudem k vydání rozhodnutí o zrušení právnické osoby je v prvním stupni podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) OSŘ krajský soud. Místně příslušný k řízení je ten krajský soud, v jehož obvodu leží obecný soud právnické osoby (§85a OSŘ). Obecným soudem právnické osoby (§85 odst.3 OSŘ) je pak ten soud, v jehož obvodu má právnická osoba své sídlo.

Rozhodnutí o zrušení právnické osoby předchází posouzení, zda je zde dán zájem třetích osob. Posouzení tohoto zájmu náleží soudu, který rozhoduje o zrušení společnosti. Zájemem třetích osob se rozumí tzv. obecný zájem na tom, aby třetí osoby nebyly zápisem v obchodním rejstříku, jenž je v rozporu s donucujícími ustanoveními zákona, uváděny v omyl nebo působena jim škoda nebo porušována jejich práva tak, že by tato porušení měla závažné následky.

Zajímavou otázkou je,⁷⁴ zda výzva rejstříkového soudu (ke zjednání nápravy) je učiněna v řízení, když v řízení může úkony činit jen soud. Za situace, že nebyl podán návrh na zahájení řízení, toto řízení nebylo zahájeno ani bez návrhu, je nutné vyvodit závěr, že zde speciální postavení a funkce rejstříkového soudu opodstatňuje rozhodování rejstříkového soudu mimo řízení. Speciální funkci rejstříkového soudu lze spatřovat v jeho povinnosti zajišťovat soulad mezi rejstříkovým a skutečným stavem, a to nejen v právě probíhajících řízeních. Samotná výzva rejstříkového soudu pak bude mít formu usnesení, výzva by měla obsahovat určení zákonného ustanovení, se kterým je zápis v obchodním rejstříku v rozporu, dále postup, jak lze tento rozpor odstranit a konečně měla by také stanovovat lhůtu, ve které tak má být učiněno.

Nebude-li tato výzva rejstříkového soudu ve stanovené lhůtě uposlechnuta a právnická osoba nezjedná nápravu a zrušení právnické osoby je v zájmu ochrany třetích osob, pak může soud rozhodnout, že se ruší a vstupuje do likvidace.

Pokusíme-li se výše uvedené shrnout, pak pro zrušení a likvidaci právnické osoby musí být naplněny tyto podmínky. Za prvé: musí jít o právnickou osobu (do rozporu s kogentními ustanoveními zákona se může dostat i zápis fyzické osoby, i zde pak bude rejstříkový soud postupovat podle zvláštních právních předpisů, ustanovení §200b odst. 2 OSŘ); za druhé: zápis této právnické osoby musí být v rozporu s kogentním ustanovením zákona; za třetí: nápravy zápisu nelze dosáhnout zahájením řízení bez návrhu a zápisem správného údaje do obchodního rejstříku; za čtvrté: výzva rejstříkového soudu ke zjednání nápravy byla bezvýsledná a za páté: rozhodnutí o zrušení právnické osoby je v zájmu třetích osob.

K tomuto také nález Ústavního soudu sv. 63/19 s.77: Jestliže navrhovatel v řízení před obecnými soudy ve svém návrhu uvedl jméno povinného tak, jak bylo uvedeno ve výpisu z obchodního rejstříku, a toto jméno již není v souladu s § 9 odst. 1 ObchZ, měly obecné soudy dostát své povinnosti zakotvené v § 32 ObchZ,⁷⁵ tedy upozornit rejstříkový soud na neshodu mezi skutečným právním stavem a stavem zápisu v obchodním rejstříku a teprve potom vyzvat navrhovatele k odstranění vad návrhu podle § 43 odst. 1 OSŘ. Pokud obecné soudy takto nepostupovaly, odepřely tím navrhovateli právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 LPS.

⁷⁴ K tomuto také: Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy, 1. vydání Praha: C.H.Beck, 2003, str. 96.

⁷⁵ Dnes je tato povinnost upravena v § 29 odst. 6 ObchZ.

2.8. Ochrana obchodní firmy

Při užívání firmy může dojít k neoprávněným zásahům do práv různých osob, přičemž ten, kdo se cítí být dotčen na svých právech tímto neoprávněným užíváním, se může proti tomuto jednání dožadovat ochrany. Neoprávněností můžeme rozumět každé užívání firmy, které je v rozporu s předpisy pozitivního práva.

Ochrana, kterou proti neoprávněným zásahům poskytuje obchodní zákoník, se poskytuje ve dvou částečně se prolínajících rovinách. Lze se jí domáhat podle primární úpravy firemního práva zakotvené v § 8 – 12 ObchZ a také podle úpravy nekalosoutěžního práva. V rámci nekalé soutěže je na ochranu firmy pamatováno především ve skutkových podstatách § 47 ObchZ (vyvolání nebezpečí záměny) a nebo v § 48 ObchZ, který upravuje parazitování na pověsti.

„V některých případech nebude vyloučena ani podpůrná aplikace § 19b ObčZ, v němž je upravena obecná ochrana jména a dobré pověsti právnických osob.“⁷⁶

Proti tomu, kdo neoprávněně užívá firmu jiného podnikatele, se lze bránit především žalobou na zdržení se takového jednání nebo odstranění závadného stavu (blíže k těmto žalobám viz. dále). K tomu je možné a účelné využít institutu předběžného opatření. Předběžné opatření upravuje OSŘ v ustanovení § 74 a násl. a § 102 s tím, že soud tohoto prostředku může využít, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Předběžné opatření upraví poměry účastníků do rozhodnutí ve věci samé, opatření bude používáno především k zamezení vzniku škody nebo jiné újmy.

2.8.1. Ochrana obchodní firmy podle firemního práva

Komu náleží ochrana proti neoprávněnému užívání firmy, řeší zákon tak, že právo na ochranu přiznává každému, kdo byl na svých právech takovým užíváním firmy dotčen.

„Zákon používá výrazu „kdo byl dotčen na svých právech“. Nároku z § 12 ObchZ se tedy může domáhat nejen jiný podnikatel – soutěžitel, kupříkladu na základě svých prioritních práv či práv k ochranné známce, ale jakákoli třetí osoba, jejíž práva jsou dotčena užitím firmy, tedy i nepodnikatelský subjekt, jehož název je jinak chráněn podle ustanovení § 19b ObčZ, či fyzická osoba ve smyslu svých nároků na ochranu jména a příjmení či jiných

⁷⁶ Hajn, P.: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi 1995 č.1, str.28.

osobních atributů.⁷⁷ Ochrany by se mohl domáhat i autor, pokud by bez jeho souhlasu byl jako součást firmy používán autorský název nebo jiný prvek, který je chráněn zákonem č. 121/2000 o právu autorském.

Předmětem ochrany je firma fyzické i právnické osoby a dále také např. odštěpný závod nebo jiná organizační složka. Subjektem práva na ochranu je pak samotný podnikatel, tak jak je definován v § 2 odst. 2 ObchZ. Je na místě znovu připomenout, že ani z hlediska hmotného práva, ani z hlediska procesního práva nelze firmu ztotožňovat s jejím nositelem. Bezsubjektní firma není způsobilá mít práva a povinnosti a nemá ani procesní způsobilost, a tudíž nemůže činit procesní úkony.

Vznik ochrany firmy je u právnické osoby spojen se zápisem právnické osoby do obchodního rejstříku, a tudíž s jejím samotným vznikem. Naopak u právnických osob, které vznikají podle zvláštních právních předpisů, vzniká ochrana už dnem jejich zřízení. V takovém případě jde o ochranu firmy neformální povahy (která se odvozuje od počátku oprávněného užívání podnikatelským subjektem). Pro fyzické osoby lze počátek vzniku práva k firmě stanovit k okamžiku zápisu do obchodního rejstříku. Zápis firmy do obchodního rejstříku je zápisem konstitutivním, toto lze vyvodit výkladem § 8 odst. 1 ObchZ.

Doba ochrany firmy je neomezená, závisí pouze na existenci daného podnikatelského subjektu a zaniká až s jeho zánikem. „V právní teorii se někdy uvádí jako další důvod zániku ochrany ztráta prosaditelnosti nebo absolutní zánik z důvodu zdruhovění obchodního jména.“⁷⁸

Jak už je zmíněno výše, ochrana firmy se rozpadá do dvou rovin, neboli systémů. První systém je tvořen ochranou firmy podle § 12 ObchZ a jde o ochranu absolutní. To znamená, že podnikatel, do jehož práva na ochranu firmy bylo zasaženo, se může prostřednictvím soudu domáhat ochrany proti každému, kdo se takového neoprávněného jednání dopustil. Zatímco druhý systém tvoří ochrana firmy podle ustanovení o nekalé soutěži a jde o ochranu relativní.

Ustanovení § 12 odst. 2 ObchZ nabízí tomu, kdo byl na svých právech dotčen neoprávněným užíváním firmy, následující nároky. Jednak se může proti neoprávněnému uživateli domáhat, aby se daného jednání zdržel a odstranil závadný stav, dále může požadovat vydání bezdůvodného obohacení a přiměřeného zadostiučinění.

Nárok na zdržení se neoprávněného zasahování spočívá v právu dotčeného subjektu domáhat se u soudu, aby ten, kdo do jeho práva nedovoleně zasáhl, byl nucen se takového jednání zdržet. Formou, jakou lze u soudu tento nárok uplatnit, je zdržovací žaloba. Tato

⁷⁷ Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002, str. 90.

⁷⁸ Ježek, J.: Ochrana obchodního jména, Daňová a hospodářská kartotéka 1996, č.1, str. 4.

žaloba se vyznačuje svým preventivním charakterem a směřováním do budoucna. Podání této žaloby proti protiprávnímu užívání firmy je však omezeno samotným smyslem žaloby.⁷⁹

Z toho vyplývá, že se nelze domáhat po někom, kdo protiprávně užívá firmu, aby se takového jednání zdržel, když má svou firmu takto v obchodním rejstříku zapsanou. Takové jednání by bylo v rozporu s § 8 a § 9 odst. 2 ObchZ, který ukládá podnikateli povinnost činit při své podnikatelské činnosti právní úkony právě pod firmou, kterou má v obchodním rejstříku zapsanou. Pokud by ale soud přesto uložil podnikateli, který je žalován na zdržení se užívání své firmy, aby firmu neužíval, došlo by k situaci, kdy jeden právně závadný stav je vystřídán druhým. Pokud by žalovaný respektoval vykonatelné rozhodnutí soudu a svou firmu neužíval, mohlo by dojít k porušení firemní povinnosti. Žalovaný by měl svou firmu, ale tu by nemohl při právních úkonech souvisejících s jeho podnikatelskou činností užívat. Vezmeme-li také v úvahu, že zápis obchodní firmy má konstitutivní charakter, podnikateli by v období od pravomocného rozhodnutí soudu až do zápisu nové firmy byly zapovězeny podnikatelské aktivity, což by s ohledem na délku rejstříkového řízení mohlo podnikateli přinést nemalé komplikace.

K tomu rozsudek Vrchního soudu v Praze pod sp. zn. 3 Cmo 808/93, kdy soud vyslovil tuto právní větu: „Ve sporech o ochranu obchodního jména podle ustanovení § 12 ObchZ, dochází-li k narušení práv oprávněného užíváním obchodního jména zapsaného v obchodním rejstříku, nelze vyhovět návrhu na zdržení se užívání obchodního jména. Svá práva může oprávněný uplatnit jen prostřednictvím návrhu na odstranění závadného stavu.“⁸⁰

Dalším nárokem, kterého se může v případě neoprávněného užívání firmy podnikatel domáhat, je odstraňovací nárok. Tento nárok se uplatňuje odstraňovací žalobou a směřuje vždy k odstranění protiprávního stavu.⁸¹ Charakter této žaloby je spíše restituční a jejím cílem je odstranit závadný stav vzniklý v minulosti. Protiprávní stav bude spočívat v tom, že jsou zapsány dvě shodné nebo zaměnitelné firmy, a lze ho napravit pouze změnou zápisu firmy v obchodním rejstříku. Podání návrhu na zápis změny firmy do obchodního rejstříku musí předcházet změna firmy ve společenské smlouvě a ostatních korporálních dokumentech. Pokud by pořadí těchto úkonů nebylo dodrženo, k zapsání změny firmy do obchodního rejstříku by nemohlo dojít a závadný stav by tak nebyl odstraněn. Samotná změna firmy

⁷⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 234/93: Předběžné opatření ukládající povinnost zdržet se užívání zapsaného obchodního jména není zpravidla v souladu se zákonnými podmínkami pro nařízení předběžného opatření podle ust. § 74 a násl. OSŘ.

⁸⁰ Ryška, M.: Zdržovací a odstraňovací žaloby proti neoprávněnému užívání firmy obchodní společností, Právní rozhledy 1998 č. 2, str. 67.

⁸¹ RC 20/98 3 Cmo 808/93 [Sb.NS 98, 3: 161] Proti tomu, kdo užívá v obchodním rejstříku později zapsané obchodní jméno, zaměnitelné s obchodním jménem žalobce (§ 12 ObchZ), se může žalobce domáhat odstranění závadného stavu návrhem na uložení povinnosti, aby změnil obchodní jméno.

v společenské smlouvě není relevantní, pokud na ni nenavazuje zápis změny do rejstříkové evidence. Stejně tak lze uvažovat i opačně. Nedojde k zápisu změny firmy, pokud tato skutečnost není rejstříkovému soudu doložena příslušnými dokumenty. K tomu pro ilustraci uvádím rozsudek Vrchního soudu v Olomouci. V tomto případě se žalobce domáhal, aby žalovaným byla uložena povinnost podat na rejstříkový soud návrh na výmaz určité části jejich firmy. Tuto žalobu soud zamítl a zároveň stanovil, že „Změna obchodního jména je důvodem nezbytné změny zápisu obchodního jména v obchodním rejstříku (§ 28 odst. 5 ObchZ)⁸². Ze žádného zákonného ustanovení nelze dovodit povinnost společnosti s ručením omezeným navrhopvat rejstříkovému soudu provedení změny zápisu jejího obchodního jména v obchodním rejstříku, jestliže ke změně jejího obchodního jména nedošlo v souladu se zákonem, to je ke změně společenské smlouvy, jejíž je obchodní jméno povinnou náležitostí [§ 110 odst. 1 písm. a) , § 141 ObchZ].“⁸³

Povinnost ke změně firmy, kterou žalovanému uloží soud, může nabývat tří podob. Může se jednat buď o redukci firmy vypuštěním její závadné části (redukce výpustkou), nebo o rozšíření firmy o část novou (rozšíření dodatkem), a nebo o volbu firmy zcela jiné (změna obchodního jména v užším slova smyslu).⁸⁴

K redukci výpustkou dojde např. tehdy, pokud soud uloží povinnost, aby firma již nadále neobsahovala určitou vadnou část. Toto bude vhodné řešení zejména v případě, pokud firma žalovaného obsahuje ještě jinou část, která sama může být firmou, splňuje tedy požadavky kladené na tvorbu firmy. V případě, že žalovaný svou povinnost uloženou soudem nesplní dobrovolně, bude možné aplikovat ustanovení § 161 odst. 3 OSŘ, které stanoví, že pravomocné rozsudky ukládající prohlášení vůle nahrazují toto prohlášení. To však za podmínky, že k povinnosti změnit firmu nedojde ve lhůtě, která je jako lhůta k plnění (tzv. pariční lhůta) v rozsudku stanovena. Obvykle bývá tato lhůta třídní, ale s ohledem na zachování jiných lhůt by měla být stanovena někdy delší (např. pro svolání valné hromady u s.r.o. je to dle § 129 odst.1 ObchZ minimálně 15 dní, pokud společenská smlouva nestanoví jinak). Výklad ustanovení § 161 odst. 3 OSŘ určil, že účinky nahrazení projevu vůle pak nastanou ke dni právní moci rozsudku a společenská smlouva bude považována tímto za změněnou.⁸⁵ Podkladem pro zápis do obchodního rejstříku bude samotný rozsudek, a protože

⁸² Po novele obchodního zákoníku jde o ustanovení § 32 odst.3.

⁸³ 3 Cmo 454/96 [So.Ro. 97, 6: 149].

⁸⁴ Toto dělení viz: Ryška, M.: Zdržovací a odstraňovací žaloby proti neoprávněnému užívání firmy obchodní společností, Právní rozhledy 1998 č. 2, str. 68.

⁸⁵ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z.: Občanský soudní řád, Komentář I.díl (§ 1 až 200za), 7. vydání Praha C.H.Beck 2006.

jde o dosažení shody mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem, může být řízení zahájeno bez návrhu povinného.

Další změna firmy je možná přes rozšíření firmy určitým dodatkem. Rozšíření firmy dodatkem je možné tehdy, pokud žádná ze stávajících částí firmy není zaměnitelná a tedy se neužije výpustka, ale pokud je nezbytné doplnit dosavadní znění firmy o část novou. Při vytvoření nové části obchodní firmy musí ten, komu byla povinnost ke změně firmy uložena, doplnit stávající firmu tak, aby i nová část odpovídala principům tvorby firmy. Zůstává otázkou, zda by i soud mohl ve svém rozsudku stanovit, jak bude nová část firmy znít. Obecně lze říci, že volbu další části firmy by měl provést žalovaný, soud se má ve svém rozsudku omezit jen na uložení povinnosti danou změnu provést. Zásah soudu do volby firmy by bylo možné připustit v situaci, kdy znění protiprávnost odstraňujícího dodatku uvádí přímo obchodní zákoník. Ten v § 10 odst. 1 stanoví, že u fyzické osoby postačí zpravidla k odlišení uvedení jiného místa podnikání. Lze si tedy představit situaci, kdy soud ve svém rozsudku určí povinnost doplnit firmu o místo podnikání.

Třetí možností, jak může soud změnit firmu žalovaného, je uložit mu povinnost zvolit si firmu zcela jinou. Volbou jiné firmy pak dochází k nahrazení stávajícího znění zněním zcela novým, toto bývá také označováno jako změna obchodní firmy v užším slova smyslu. Toto řešení nastupuje tehdy, pokud firma obsahuje vadnou část, ale po jejím odstranění výpustkou by již kromě označení právní formy u právnické osoby jiné označení neobsahovala. Ani v tomto případě, stejně jako v předchozím případě, nebude na soudu, aby nové znění firmy stanovil v rozsudku. Tímto problémem se zabýval také jeden judikát Vážný č. 13741 a ten stanovil: „Volbu nové firmy [§ 11 (2) zák.] jest zpravidla ponechati žalovanému.“

Dalším nárokem, který při neoprávněném užívání firmy náleží podnikateli, je nárok na přiměřené zadostiučinění, neboli satisfakci. Smyslem nároku na přiměřené zadostiučinění je odstranění nemajetkové (morální) újmy vzniklé podnikateli neoprávněným užíváním jeho firmy jiným podnikatelem. Zadostiučinění může být povahy materiální, ale i nemateriální a může být poskytnuto v několika formách, např. může jít o omluvu, dementi v tisku, uveřejnění opravy nebo peněžní náhradu. Výši peněžní satisfakce určí soud volnou úvahou s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu. „Požadované finanční zadostiučinění by mělo být přiměřené právě rozsahu újmy a intenzitě poškození goodwillu dotčeného podnikatele. Při poškození dobrého jména podnikatele známého v širokém okruhu trhu,

popřípadě proslulého vynikající kvalitou produkce, může takové zadostiučinění dosáhnout i značné výše.“⁸⁶

Nárok na vydání bezdůvodného obohacení byl do § 12 ObchZ vložen novelou s účinností k 1.1.2001. Vydání bezdůvodného obohacení, které bylo získáno neoprávněným užíváním firmy, se řídí § 451 a násl. ObčZ. Dřívější právní úprava tedy podnikateli, který se domáhal ochrany firmy přes ustanovení § 12 ObchZ, neumožňovala, aby požadoval vydání bezdůvodného obohacení. Naproti tomu nárok na vydání bezdůvodného obohacení byl a stále je upraven v § 53 ObchZ jako jeden z prostředků ochrany proti nekalé soutěži.

Pokud byla neoprávněným užíváním firmy způsobena škoda, lze se její náhrady domáhat podle obchodního zákoníku. Podnikatel se může domáhat škody skutečné i ušlého zisku, a to za podmínek, které stanoví § 373 a násl. ObchZ. Podle ustanovení obchodního zákoníku je odpovědnost škůdce za způsobenou škodu založena na principu objektivní odpovědnosti. Liberační důvody jsou upraveny v § 374 ObchZ a jen při jejich splnění je možné, aby se škůdce své odpovědnosti zprostil. V případě neoprávněného užívání firmy ale liberační důvody nepřicházejí v úvahu. Nároku na náhradu vzniklé škody se společnost nemůže vzdát dříve, než škoda skutečně vznikla; náhradu škody soud nemůže snížit (§ 386 ObchZ).

Doplňujícím nárokem podnikatele, jehož firma byla neoprávněně užívána, je možnost domáhat se uveřejnění rozsudku. Uvedený nárok upravuje § 12 odst. 3 ObchZ tak, že soud může přiznat účastníku, jehož návrhu bylo vyhověno, právo na uveřejnění rozsudku na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl. Soud může podle okolností určit rozsah, formu i způsob uveřejnění. Tento nástroj ochrany firmy je v praxi velmi účinný, neboť negativní reklama, kterou tato publicita podnikateli způsobí, mu může být překážkou při jeho další obchodní činnosti.

Zde vypočtené nároky zaměřené proti neoprávněnému uživateli firmy mohou být užívány samostatně nebo je lze vzájemně kombinovat.

Aby poskytovaná soudní ochrana byla efektivní, bylo by de lege ferenda vhodné, aby občanský soudní řád určoval maximální lhůty, ve kterých by řízení v těchto věcech mělo být zahájeno, ale také i skončeno. „Ochrana těchto práv má význam teprve tehdy, pokud jsou nároky z nich vyplývající vymoženy včas. Výsledky soudních sporů dostavující se až po několika letech (a taková je současná praxe) znehodnocují tyto instituty natolik, že se prakticky míjejí účinkem.“⁸⁷

⁸⁶ Lochmanová, L.,: Práva na označení, Orac, Praha 1997, str. 26.

⁸⁷ Devátý, S.,Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání Praha, Linde Praha a.s. 2001, str. 124.

2.8.2. Ochrana obchodní firmy v rámci nekalé soutěže

Jak už bylo řečeno na začátku této kapitoly, ochrana obchodní firmy se poskytuje ve dvou rovinách. Následující část bude věnována ochraně firmy, která se poskytuje v rámci úpravy ochrany proti nekalé soutěži.

Podnikatelský subjekt se může domáhat ochrany firmy i v rámci ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání. To je upraveno v § 41 a násl. ObchZ a obsahuje několik skutkových podstat. Ze zvláštních skutkových podstat, které se vztahují k ochraně firmy, lze jmenovat vyvolání nebezpečí záměny neoprávněným užitím firmy a parazitování na pověsti. Této ochrany se lze domoci jen mezi soutěžiteli. „Jen výjimečně může proti neoprávněnému používání cizí firmy zasáhnout i jiná osoba, to znamená právnická osoba oprávněná hájit zájmy soutěžitelů nebo spotřebitelů.“⁸⁸

Vyvoláním nebezpečí záměny, tak jak jej upravuje § 47 ObchZ, se rozumí užití firmy nebo názvu osoby nebo zvláštního označení podniku užívaného již po právu jiným soutěžitelem, pokud je toto jednání způsobilé vyvolat nebezpečí záměny nebo klamnou představu o spojení s podnikem, firmou, zvláštním označením nebo výrobky a nebo výkony jiného soutěžitele. K vyvolání nebezpečí záměny tedy dojde při užití firmy po právu registrované jiným soutěžitelem. Aby se skutečně jednalo o vyvolání nebezpečí záměny, musí být splněna podmínka zaměnitelnosti předmětu ochrany. O zaměnitelnosti dvou subjektů můžeme hovořit tehdy, pokud tyto subjekty máme přesně individualizovány. Přesná individualizace firmy je jedním z jejích základních existenčních předpokladů. Pro vyvolání záměny v rámci nekalé soutěže je dostačující, pokud toto jednání vyvolá u spotřebitelů dojem, že existuje hospodářský vztah mezi soutěžitelem, který firmu v souladu s právem užívá. Takovým jednáním je veřejnost uvedena v omyl, čímž je vyvolána klamná představa o spojení s firmou. Aby se jednalo o nekalosoutěžní jednání, není bezpodmínečně nutné, aby k záměně firem skutečně došlo. „Proto, aby se soutěžitel mohl domáhat ochrany, není zapotřebí jakýkoli subjektivní prvek, rovněž postačí, že nebezpečí vyvolání záměny teprve hrozí. Již z toho je patrné, že ochrana obchodního jména při nekalé soutěži je nepřímá.“⁸⁹

Parazitováním na pověsti podniku jako další ze skutkových podstat vztahujících se k ochraně firmy se rozumí využívání pověsti podniku, výrobků nebo služeb jiného soutěžitele

⁸⁸ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004, str. 121 autorem této části je Bartošíková, M.

⁸⁹ Munková, J.: Ochrana obchodního jména a hospodářská soutěž, Průmyslové vlastnictví 1994, č. 1 str. 20.

s cílem získat pro výsledky vlastního nebo cizího podnikání prospěch, jehož by soutěžitel jinak nedosáhl.

Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži jsou vypočteny v § 53 ObchZ a jsou jimi právo domáhat se proti rušiteli zdržení se nekalosoutěžního jednání, odstranění závadného stavu, přiměřené zadostiučinění, náhrada škody a vydání bezdůvodného obohacení. Přiměřené zadostiučinění se poskytuje za imateriální újmu, která může mít podobu morálního zadostiučinění, ale i finanční satisfakce. § 155 odst. 4 OSŘ dává účastníkovi, jehož žalobě bylo vyhověno, právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl. Soud dle svého uvážení stanoví rozsah, formu a způsob uveřejnění.

Je nezbytné alespoň krátce se zmínit o sporech, které vznikají v případech, kdy je zapsána firma, která je zaměnitelná s již zapsanou ochranou známkou, nebo spory, kdy je firma součástí ochranné známky a dostane se do rozporu s jinou firmou. Tyto spory, ve kterých nejde jen o zaměnitelnost dvou označení, pak bývají často velmi složité a zahrnují mnoho skutkových i právních otázek.

Stejně jako v meziválečné judikatuře soudů,⁹⁰ týkající se vztahu známkoprávní úpravy a práva nekalé soutěže, judikoval Vrchní soud v Praze svým rozhodnutím R 3 Cmo 397/95, že i užití zapsané ochranné známky může být jednáním proti dobrým mravům soutěže, a tedy jednáním nekalým. Soud zde dospěl k závěru, že překážkou pro uložení povinnosti změnit obchodní jméno není registrace ochranné známky obsahující obchodní jméno povinného. Výkon formálního práva známkového se totiž nesmí přičít zásadě hmotného práva vyjádřené v ustanovení § 44 odst.1 ObchZ.

Vrchní soud v Praze se ve svém judikátu⁹¹ z roku 1997 vyslovil, že i užití zapsané ochranné známky může být jednáním proti dobrým mravům soutěže a tedy jednáním nekalým, proti kterému má druhá strana právo se bránit a soud je povinen její dotčené právo chránit. Soud zde zkoumal zaměnitelnost dvou obchodních jmen podnikatelů, přičemž jeden podnikatel používal své obchodní jméno jako součást registrované ochranné známky. Soud zde také vyslovil názor, že rejstříkový soud není povinen a ani oprávněn v rejstříkovém řízení zkoumat, zda zápisem nejsou dotčena práva jiného soutěžitele na ochranu před jednáním nekalé soutěže.

Podobnou otázkou se Nejvyšší soud České republiky zabýval ve svém judikátu ze dne 29.3.2005 pod sp. zn. 32 Odo 842/2004. Při posuzování možnosti užívání obchodní firmy podnikatele v souladu s obchodními zvyklostmi a dobrými mravy soutěže (tedy za splnění

⁹⁰ Sbírka rozhodnutí NS, Vážný č. 8856, 10521, 11397.

⁹¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 397/95.

podmínek pro omezení práva majitele ochranné známky) došel Nejvyšší soud k závěru, že není rozhodné logo podnikatele, ale údaje obsažené v jeho obchodní firmě.

2.8.3. Ochrana obchodní firmy podle trestního práva

Obchodní firma je v rovině trestního práva chráněna následujícími trestnými činy: porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 TZ, nekalá soutěž podle § 149 TZ a trestným činem porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 TZ.

Těmito skutkovými podstatami je chráněna pouze obchodní firma, kterou podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku používá v hospodářském styku nebo v hospodářské soutěži. Je třeba zároveň upozornit, že ochrana poskytovaná těmito ustanoveními trestního zákona se nevztahuje na název právnické osoby, která nepodniká, jako jsou například nadace, občanská sdružení nebo obecně prospěšné společnosti.

Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 127 TZ a § 147 TZ je vyžadováno zvláštní postavení pachatele, a to aby byl pachatel účastník hospodářského styku pro prve uvedený trestný čin a soutěžitel pro trestný čin podle § 147 TZ.

Zvláštní úmysl pachatele je vyžadován v případě trestného činu podle § 127 TZ a podle § 150 TZ. Kromě úmyslu zneužít obchodní firmu, je vyžadováno v případě § 127 TZ i opatření neoprávněných výhod pro sebe či jiného, a to ve značném rozsahu, a v případě trestného činu podle § 150 TZ je navíc vyžadováno dosažení hospodářského prospěchu.

Jednoduchý se v těchto souvislostech jeví trestný čin nekalé soutěže podle § 149 TZ, kdy k naplnění jeho skutkové podstaty postačuje „pouhé“ užití obchodního jména užívaného již po právu jiným soutěžitelem.

Ustanovení § 150 odst. 2 písm. a) trestního zákona upravuje trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu. Zákon zde stanoví trest odnětí svobody až na dvě léta, peněžitý trest nebo trest propadnutí věci tomu, kdo pro dosažení hospodářského prospěchu neoprávněně užívá obchodní jméno nebo jakékoliv označení s ním zaměnitelné.⁹² Novela obchodního zákoníku, která opět zavedla pojem obchodní firma, má svůj dopad i na oblast trestního práva. „Zatímco pojem obchodní jméno ve smyslu § 8 ObchZ platného do 31.12.2000 znamenal název, pod kterým podnikatel činí právní úkony při své podnikatelské činnosti, pojem obchodní firma ve smyslu § 8 ObchZ

⁹²Stejně tak: Ježek, J.: Ochrana obchodního jména, Daňová a hospodářská kartotéka, 1996 č.1, str. 7.

platného od 1.1.2001 znamená název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Změnou – zúžením – obsahu tohoto pojmu se zúžil i okruh osob, jež jsou tímto trestným činem chráněny (poškozených).“⁹³ Tímto trestným činem je chráněna obchodní firma před neoprávněným použitím, zneužitím, ale také před záměnou s obchodní firmou jiného podnikatele. Pokud by měl pachatel úmysl opatřit tímto jednáním sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody a k tomuto porušení by došlo závažným způsobem, bylo by toto jednání trestné podle § 127 trestního zákona, trestný čin porušování závazných pravidel hospodářského styku.

Naplnění podmínek trestněprávních sankcí je ve srovnání se sankcemi občanskoprávními přísnější zejména proto, že k trestnosti daného činu je vyžadováno zavinění pachatele. Trestněprávní ochrana nemajetkových hodnot podnikatele – obchodní firmy, by proto sama o sobě byla nedostatečnou zárukou účinné právní ochrany.

2.8.4. Závěrem k ochraně obchodní firmy

Jak už z předchozího výkladu vyplývá, je firma podnikatele chráněna zejména dvěma hlavními systémy. Největším rozdílem mezi těmito systémy je skutečnost, že ochrana poskytovaná prostřednictvím ochrany proti nekalé soutěži má relativní povahu, naopak ochrana poskytovaná § 12 ObchZ je povahy absolutní. Absolutní povaha této ochrany znamená, že je možno se jí domoci proti každému, kdo se takového jednání dopustil. Naopak ochrany v rámci nekalé soutěže se použije v případě, že podnikatel, který se domáhá ochrany, a ten, kdo se nekalé soutěže dopouští, jsou ve vzájemném soutěžním vztahu. Zákon pouze výjimečně připouští, aby mimo případy uvedené v § 48 až 51 ObchZ uplatnila proti rušiteli práva též právnická osoba oprávněná hájit zájmy soutěžitelů nebo spotřebitelů. Důležitým rozdílem je i právo soutěžitele zakročit proti nekalosoutěžnímu jednání už v případě, že je jeho právo pouze ohroženo a k jeho porušení zatím nedošlo. Naopak ochrany firmy přes § 12 se lze domáhat až následně po porušení práva.⁹⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že k ochraně obchodní firmy lze využít jak prostředky soukromoprávního charakteru, tak i možnosti, které nabízí ustanovení trestního zákona. Trestní represe by však měla být výjimečná a používána pouze v případech nejzávažnějších

⁹³ Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání Praha, Linde Praha a.s. 2001, str. 108.

⁹⁴ Dříve spočíval rozdíl také ve škále nároků, které daná úprava nabízela. Šlo o nárok na vydání bezdůvodného obohacení, který do r. 2001 byl upraven jen v rámci prostředků ochrany proti nekalé soutěži. Dnešní právní úprava umožňuje získat vydání bezdůvodného obohacení v obou systémech ochrany.

porušení. Zneužití obchodní firmy by mělo být vždy prvotně řešeno cestou obchodního práva, zejména zadostiučiněním poskytnutým v penězích. Cesta trestněprávní ochrany by pak měla být druhotná a ponechána jen pro nejzávažnější případy.

Ochrany obchodní firmy se bude zejména domáhat sám podnikatel, jako uživatel obchodního jména, nebo také osoba, kterou v této věci podnikatel zmocní. U nekalosoutěžní ochrany může nárok na ochranu obchodní firmy uplatnit nejen podnikatel, ale i spotřebitel. A to tehdy, pokud by neoprávněným užíváním obchodní firmy byly dotčeny oprávněné zájmy spotřebitele.

Rozdíl mezi ochranou obchodní firmy v rámci nekalé soutěže a firemního práva spočívá také v odlišném okamžiku, kdy se lze začít ochrany domáhat. V systému ochrany podle soutěžního práva se lze ochrany obchodní firmy domáhat už v momentě, kdy nebezpečné vyvolání záměny teprve hrozí, tzn. již při pouhém ohrožení práva. Naopak firemní právo poskytuje ochranu teprve v okamžiku, kdy k porušení práva dojde.⁹⁵

Pro úplnost ještě uvádím, že od ochrany firmy je třeba odlišovat případ, kdy podnikatel použije k označení svého podniku nebo provozovny nějaké zvláštní označení, které se pro něj stane typickým. Pokud by se chtěl domáhat ochrany takového označení, mohl by využít pouze předpisů práva na ochranu proti nekalé soutěži. V úvahu by přicházely skutkové podstaty § 46 ObchZ (klamavé označení zboží a služeb), § 47 ObchZ (vyvolání nebezpečí záměny) nebo § 48 ObchZ (parazitování na pověsti) a bylo by možné použití samotné generální klauzule nekalé soutěže upravené v § 44 ObchZ.

Zůstává nezpochybnitelné, že právo na ochranu obchodní firmy nabude svého významu teprve tehdy, když bude nejen rychle uplatněno, ale zejména tehdy, pokud bude u příslušného soudu rychle vymoženo.

⁹⁵ Stejně tak: Bučková, I., Munková, J.: Soudy cizích států, SRN: Spolkový soudní dvůr (BGH): Rozlišení obchodního jména podle obchodního zákoníku a podle zákona o nekalé soutěži, Právní rozhledy, 1994 č. 3. str. 102.

2.9. Rozpor mezi zapsanými a zveřejněnými údaji o obchodní firmě

Pro ucelenost materie firemního práva je myslím vhodné, se alespoň krátce zmínit o situaci, která může v praxi nastat docela často. Jedná se o situaci, kdy zapsaný údaj o obchodní firmě neodpovídá údaji, který byl v obchodním rejstříku zveřejněn.

Pravidlo pro řešení nesouladu mezi zapsanými a zveřejněnými údaji upravuje ustanovení § 29 odst. 4 ObchZ tak, že při nesouladu mezi zapsanými a zveřejněnými údaji nebo mezi uloženými a zveřejněnými listinami se není možné dovolat vůči třetím osobám zveřejněného znění. Nesoulad je tedy v zákoně vyřešen ve prospěch zapsaných údajů. Třetí osoba se však zveřejněného znění může dovolat jen tehdy, pokud zapsaná osoba neprokáže, že této třetí osobě byly zapsané údaje nebo obsah uložených listin známy.

Toto pravidlo si můžeme přiblížit na následujícím příkladu. V obchodním rejstříku je zapsaná firma obchodní společnost Sunshine v.o.s., avšak firma této obchodní společnosti bude zveřejněna jako Bluesky v.o.s. Pokud třetí osoba uzavře smlouvu se společností označenou jako Sunshine v.o.s., nemůže se společnost Sunshine v.o.s. (zapsaná osoba) dovolávat neplatnosti takové smlouvy proto, že byla zveřejněna obchodní firma společnosti Bluesky v.o.s. Třetí osoba by se pak mohla zveřejněného znění obchodní firmy - tedy Bluesky v.o.s., dovolat tehdy, pokud by společnost Sunshine v.o.s. neprokázala, že třetí osobě bylo znění zapsané obchodní firmy – Sunshine v.o.s. známé.

3. Název právnické osoby a jeho ochrana – úprava v občanském zákoníku

3.1. Název právnické osoby

Právnická osoba je uměle vytvořený právní útvar, jehož vznik je umožněn pouze zákonem. Tento subjekt má svůj název, jedná pod svým jménem, má způsobilost mít práva a povinnosti a je za své jednání odpovědný. V soukromoprávní oblasti můžeme právnickou osobu postavit na roveň osobám fyzickým.⁹⁶

⁹⁶ Taktéž: Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání Praha, Linde Praha a.s. 2001, str. 7.

Název právnické osoby můžeme přirovnat ke jménu a příjmení fyzické osoby. Je to obligatorní označení každé právnické osoby, které je zároveň předpokladem proto, aby právnická osoba jako subjekt práva mohla vůbec vzniknout. Právnická osoba může mít pouze jeden název, ten však může předepsaným způsobem za dobu své existence měnit.

Obecnou úpravu názvu a občanskoprávní ochrany právnické osoby obsahuje občanský zákoník v § 19b, který byl do občanského zákoníku včleněn teprve novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb.

Na rozdíl od fyzických osob nemají právnické osoby svá osobnostní práva ústavně garantována.⁹⁷ Ochranu osobnostních práv právnických osob však upravují mnohé zákonné normy, jako např. občanský zákoník, obchodní zákoník, tiskový zákon a trestní zákoník.

Občanský zákoník poskytuje záruku ochrany nehmotných hodnot právnické osoby, a to právo na pokojné užívání názvu právnické osoby a právo bránit se proti neoprávněným zásahům do jejich dobré pověsti.

Stejně jako tvorba obchodní firmy podléhá i tvorba názvu právnické osoby obecně platným pravidlům. Název právnické osoby může být jen jeden (stejně jako u firmy není přípustné registrovat zkratku názvu právnické osoby, to by vedlo k dvojímu označení takového subjektu). Název právnické osoby musí být vždy tvořen slovy a nesmí být zaměnitelný s názvem jiné právnické osoby, musí plnit svou rozlišovací a individualizační funkci. Název právnické osoby musí být zvolen už na začátku, tedy při zřízení právnické osoby a nesmí působit klamavě. Některá slova mohou být obsažena jen v názvu některých právnických osob, např. banka, nadace, obecně prospěšná společnost nebo investiční fond.⁹⁸

Pro účely této kapitoly bude přínosné znovu si vymezit rozdíly mezi pojmy, které pro název právnické osoby používá náš právní řád. Pojmové roztříštěnosti nezabránily ani poslední přijaté zákony, a tak se můžeme setkat s třemi, resp. čtyřmi používanými pojmy. Pojem „název právnické osoby“ používá, jak již bylo řečeno výše, občanský zákoník. Pojem „obchodní firma“ používá obchodní zákoník, tímto pojmem byl od 1.1.2001 nahrazen pojem „obchodní jméno“. S pojmem „jméno právnické osoby“ se setkáme pouze v jediném zákoně, a to v zákoně č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku.

⁹⁷ Pro fyzické osoby upravuje Listina základních práv a svobod osobnostní práva v člancích 6, 7, 8, 9, 10, 13 a 14. Jedná se o právo na život a jeho ochranu, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, právo na osobní svobodu, lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a jméno, ochranu listovního tajemství, písemností a jiných záznamů a svobodu pohybu.

⁹⁸ Stejně tak Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání Praha, Linde Praha a.s. 2001, str. 39.

Obchodní jméno⁹⁹ se rozuměl název, pod kterým podnikatel činil právní úkony při své podnikatelské činnosti. Tento pojem upravoval obchodní zákoník v § 8 do 31.12.2000, kdy byl novelou č. 370/2000 Sb. zcela nahrazen pojmem obchodní firma.

Samotnému pojmu obchodní firma jsem se v této práci již podrobně věnovala, proto alespoň ve stručnosti opakuji, že firmou se označuje název, pod kterým je podnikatel (právnícká i fyzická osoba) zapsán v obchodním rejstříku a pod nímž činí právní úkony při své podnikatelské činnosti. Z výše uvedeného srovnání vyplývá, že pojem obchodní firma je svým obsahem užší než nahrazený pojem obchodní jméno.

3.2. Úprava ochrany názvu a dobré pověsti právnických osob

Ustanovení § 19b ObčZ říká, že právnické osoby mají svůj název, který musí být určen při jejich zřízení. Odstavec druhý pak upravuje nárok při neoprávněném použití názvu právnické osoby, kdy je možné domáhat se u soudu, aby se neoprávněný uživatel zdržel jeho užívání a odstranil závadný stav; též je možné domáhat se přiměřeného zadostiučinění, které může být požadováno i v penězích. Dále je pak stanoveno, že odstavec 2 platí přiměřeně i pro neoprávněný zásah do dobré pověsti právnické osoby.

Ochrana zde upravených práv je založena na principu objektivní odpovědnosti a působí proti všem individuálně neurčeným povinným subjektům.

V zásadě se zde jedná o podobnou úpravu jako u ochrany osobnostních práv fyzických osob, která je upravena v § 11 až § 16 ObčZ. Zákonodárce se zde nepochybně inspiroval ustanovením upravujícím zejména jméno a čest fyzické osoby.

Základem práva na ochranu názvu právnické osoby je právo zvolené označení užívat výhradně ke své identifikaci, nakládat s ním a v případě, že je tento název právnické osoby neoprávněně používán jiným subjektem, pak právo bránit se proti takovému neoprávněnému užívání.

Neoprávněně užívat název právnické osoby lze v zásadě dvěma způsoby. Za prvé tak, že při tvorbě názvu právnické osoby bude porušeno některé z pravidel tvorby názvu právnické osoby, a za druhé, pokud jiná osoba použije název právnické osoby neoprávněně.

⁹⁹ Blíže viz kapitola 1.5. *Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.*

Druhou nehmotnou hodnotou právnické osoby, které občanský zákoník poskytuje v § 19b ochranu, je dobrá pověst. Dobrá pověst právnické osoby nebo také dnes hojně používané označení „goodwill“ obsahuje nehmotné a samostatně nevyčíslitelné hodnoty, morální, ale i kvalitativní, které právnickou osobu charakterizují a které určují, jak je právnická osoba ve společnosti přijímána. Dobrou pověst si právnická osoba buduje od svého vzniku prací svých zaměstnanců, kvalitou produkováných výrobků, poskytovaných služeb, celkovým jednáním a vystupováním reprezentujících osob. Dobrá pověst právnické osoby se tak neustále vyvíjí, a to jak v kladném, tak i záporném směru.

Ochrana dobré pověsti právnické osoby je upravena v § 19 odst. 3 ObčZ a její podstatou je právo na zachování a nakládání s ní. Pokud bude do dobré pověsti právnické osoby neoprávněně zasahováno, má právnická osoba právo se proti takovému zásahu příslušnými zákonnými prostředky bránit. Za zásah do dobré pověsti právnické osoby se považuje každé jednání, které je objektivně způsobilé poškodit dobrou pověst právnické osoby. Na rozdíl od názvu právnické osoby, který je chráněn proti neoprávněnému použití, je ochrana dobré pověsti postavena jako právo proti neoprávněnému zásahu do již existující dobré pověsti. Zásahem zde rozumíme jednání směřující k určité změně ve stávající stavu – zhoršení pověsti právnické osoby. Neoprávněný je pak takový zásah do práv právnické osoby, který je v rozporu se zákonnými povinnostmi původce zásahu.

Právo na název a dobrou pověst právnické osoby je jakousi obdobou práva na jméno a čest u fyzické osoby. Stejně jako u osoby fyzické tvoří název a dobrá pověst ještě spolu s jinými prvky celkovou osobnost právnické osoby a charakterizují ji po celou dobu jejího trvání. Celkový dojem, kterým právnická osoba působí, má pak nepochybně značný vliv na její prosperitu a jako důležitý prvek, a to nejen u podnikatelských subjektů, by měla být chráněna proti neoprávněným zásahům třetích osob. Neoprávněným zásahem do osobnosti právnické osoby dochází k poškození právnické osoby, které může mít pro právnickou osobu závažné, někdy i likvidační důsledky.

4. Rekodifikace českého soukromého práva

V současné době pracuje Ministerstvo spravedlnosti ČR na rekodifikaci českého soukromého práva. V rámci této rekodifikace se připravuje nejen nový občanský zákoník, ale také nový zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích, dále také jen jako „Návrh ZObchK“) a nový zákon o mezinárodním právu soukromém. Přibližně od začátku letošního roku máme k dispozici návrh nového občanského zákoníku po zpracování připomínek z oficiálního připomínkového řízení v podobě, v jaké byl k projednání předložen vládě České republiky.¹⁰⁰

Návrh kodexu významným způsobem mění dosavadní chápání civilního práva. Oproti stávajícímu zákoníku z roku 1964 je zde patrná jasná snaha pojmout občanský zákoník jako všeobecný předpis soukromého práva respektující vůli a svobodu jednotlivce při utváření vlastního právního postavení.

Autoři slibují, že výsledkem osmiletého legislativního procesu bude sjednocení soukromoprávních pravidel do jednoho velkého zákoníku, čímž dosáhnou přehlednosti a větší srozumitelnosti tohoto předpisu.

Společně s návrhem nového občanského zákoníku předložilo v lednu 2009 Ministerstvo spravedlnosti vládě k dalšímu projednání také návrh zákona o obchodních korporacích a zákon o mezinárodním právu soukromém. Vláda se jimi měla původně zabývat na jaře letošního roku, avšak s ohledem na současnou politickou situaci zřejmě dojde k odložení jejich projednávání.

Na následujících řádcích se pokusím popsat a zhodnotit, jak se zamýšlená úprava promítne do firemního práva, resp. jaké budou změny v oblasti úpravy názvu právnických osob.

4.1. Název právnické osoby v návrhu nového občanského zákoníku

„Osнова zamýšlí zavést obecná pravidla o názvech právnických osob, třebaže označování podnikajících právnických osob zapsaných do obchodního rejstříku bude i nadále podléhat

¹⁰⁰ Návrh nového občanského zákoníku zveřejněn na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR na adrese: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>.

zvláštní úpravě firemního práva.“¹⁰¹ Jak vyplývá z úryvku důvodové zprávy, úprava obchodní firmy zůstává nadále ponechána ve zvláštním zákoně, zákoně o obchodních korporacích.

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje podrobnou úpravu jména právnických osob v § 131 až § 134 Návrhu ObčZ. Ustanovení § 131 odst. 1 stanovuje, že jménem právnické osoby je její název. Vymezení názvu právnické osoby takovou formulací je nejen z hlediska legislativní ekonomie vhodné. Současný občanský zákoník termín jméno právnické osoby neupravuje, a proto se doposud můžeme v právních textech setkávat s neobratnou formulí „jméno fyzické osoby nebo název právnické osoby“. Nové pojetí názvu právnické osoby jako jejího jména umožní tuto formuli nahradit prostým „jméno osoby“, a nebo pouze slovem „jméno“.

Návrh stanovuje požadavky na vytvořený název právnické osoby. Název musí odlišit právnickou osobu od jiné osoby a obsahovat označení její právní formy. Dále nesmí zvolený název působit klamavě.

Název právnické osoby může obsahovat jméno člověka, pokud k němu má právnická osoba zvláštní vztah. Je-li tento člověk živ, lze užít jeho jméno v názvu právnické osoby jen s jeho souhlasem; zemřel-li, aniž dal souhlas, vyžaduje se souhlas jeho manžela, potomka nebo předka. Takto navržená úprava je pojata širěji než dosavadní úprava obsažená v § 11 odst. 5 ObchZ, ten umožňuje použít jméno fyzické osoby v názvu právnické osoby jen pokud jde o společníka nebo člena této právnické osoby. Nově tedy může název právnické osoby obsahovat jméno fyzické osoby, pokud bude splněna jediná podmínka, a to že mezi právnickou a fyzickou osobou bude tzv. zvláštní vztah.

Z uvedeného můžeme vyvodit, že tvorbu názvu právnické osoby ovládají tři hlavní principy. Požadavek, aby název právnické osoby měl rozlišovací schopnost, dále požadavek, aby zvolený název nepůsobil klamavě, a v neposlední řadě i možnost použít v názvu právnické osoby za splnění podmínky zvláštního vztahu jméno fyzické osoby.

Ustanovení § 132 odst. 2 Návrhu ObčZ ve spojení s § 79 odst. 3 Návrhu ObčZ upravuje možnost manžela nebo jiné dotčené osoby, aby se v případě neoprávněného zásahu do příjmení fyzické osoby domáhali ochrany, a to tehdy, jeli dán důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny.

Podrobněji se nová úprava věnuje také udělení a odvolání souhlasu s užitím jména fyzické osoby v názvu právnické osoby (§ 132 odst. 3 Návrhu ObčZ). Ten, kdo má právo udělit souhlas k užití jména člověka v názvu právnické osoby, má právo jej kdykoli odvolat, a to

¹⁰¹ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku zveřejněna na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR na adrese: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>.

i když jej udělil na určitou dobu; bylo-li ujednáno něco jiného, nepřihlíží se k tomu, odůvodňuje-li odvolání souhlasu podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod. Byl-li souhlas udělený na určitou dobu odvolán, aniž to odůvodňuje podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod, nahradí odvolávající právnické osobě škodu z toho vzniklou.

Návrh tedy říká, že ten, kdo má právo udělit souhlas s užitím svého jména v názvu právnické osoby, může jej kdykoli odvolat. Pokud by se na tuto normu aplikovalo i ustanovení § 11 odst. 5 ObchZ, jak uvádí sama důvodová zpráva, mohlo by to přinést velkou nejistotu zejména pro názvy známých kapitálových společností, které takové jméno ve své obchodní firmě mají. „Je nutné si uvědomit, že právě název představuje mnohdy hlavní hodnotu celé společnosti a svěřením rozhodování o tom, kdy bude společnost povinna změnit svůj název do rukou někoho, kdo na jejím podnikání nemá žádný podíl, otevírá prostor pro nedůvodné poškozování těchto společností.“¹⁰² K tomuto si dovolím použít příklad, který ve svém článku K některým aktuálním otázkám firemního práva uvádí Prof. Dědič. Představme si situaci, že by potomci Jana Bechera chtěli odvolat souhlas s užíváním jména Jan Becher v názvu společnosti Jan Becher – Karlovarská Becherovka, a.s. Zákon zde sice právnickou osobu chrání tím, že stanovuje odvolávající osobě povinnost nahradit právnické osobě vzniklou škodu (pokud odvolání souhlasu neodůvodňuje podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod), taková ochrana se mi však s ohledem na možný rozsah škod jeví jako nedostatečná.

Osnova nového občanského zákoníku umožňuje, aby název právnické osoby obsahoval část - příznačný prvek názvu jiné právnické osoby, a to opět za specifické podmínky, že je pro to dán důvod spočívající v jejich vzájemném vztahu. Nadále však musí zůstat zachována distinktivita obou názvů právnických osob (§ 133 Návrhu ObčZ). Příznačný prvek názvu jiné právnické osoby může být použit jen tehdy, pokud k tomu jiná právnická osoba udělí svůj souhlas. Tento souhlas může pak za stejných podmínek jako osoba fyzická (§ 132 odst. 3 Návrhu ObčZ) odvolat.

Úprava § 133 Návrhu ObčZ generalizuje úpravu, kterou obsahuje obchodní zákoník v § 11 odst. 6 (obchodní firma koncernových podniků). Podle nové úpravy tak shodný prvek mohou mít nejen názvy těch právnických osob, které jsou spolu ekonomicky vzájemně propojené (tzv. koncernové podniky), ale i ty právnické osoby, u nichž to odůvodňuje jejich vzájemný vztah. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku uvádí, že taková obecná

¹⁰² Dědič, J., Pihera V.: K některým aktuálním otázkám firemního práva, Časopis pro právní praxi a vědu, 2008 č.1, str. 7.

normativní úprava je potřebná i pro další subjekty, jakými jsou např. spolkové svazy, spolek s pobočnými spolky nebo různé nadace založené týměž zakladatelem.

Ochranu názvu právnické osoby upravuje § 134 Návrhu ObčZ, s tím, že se podstatně rozšiřuje ochrana dalších práv spojených s právní osobností právnické osoby.¹⁰³ Právnická osoba, která byla dotčena zpochybněním svého práva k názvu nebo která utrpěla újmu pro neoprávněný zásah do tohoto práva nebo které taková újma hrozí, zejména neoprávněným užitím názvu, se může domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Právo na náhradu škody nebo jiné újmy tím není dotčeno.

Stejná ochrana pak náleží právnické osobě proti tomu, kdo bez zákonného důvodu zasahuje do její pověsti nebo soukromí, ledaže se jedná o účely vědecké či umělecké nebo o tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství; ani takový zásah však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy právnické osoby. Nová úprava již opouští pojem „dobrá pověst“, snaží se tak vyhnout interpretačním problémům, které užití tohoto pojmu přinášelo. Bylo přinejmenším zavádějící, zda můžeme u některých právnických osob, např. vydavatele bulvárních tiskovin, hovořit o dobré pověsti. Nynější úprava je objektivnější, dovoluje uvážení, která pověst právnické osoby si zaslouží ochranu až podle konkrétního případu.

4.2. Návrh zákona o obchodních společnostech a družstvech – zákon o obchodních korporacích

Stěžejním pramenem obchodního práva je především obchodní zákoník. Současný obchodní zákoník zákon č. 513/1991 Sb. se jakožto zákon kodexového typu snaží o komplexní úpravu postavení podnikatelů, obchodních závazkových vztahů a některých jiných vztahů s podnikáním související (§ 1 odst. 1 ObchZ). Tradičně a věcně správně je pak do obchodního zákoníku zařazena také úprava obchodní firmy, obchodního rejstříku, nakládání s podnikem či úprava obchodních společností.

Od nabytí své účinnosti byl obchodní zákoník dotčen mnoha přímými novelami, a to jak z důvodu společenských změn, tak i z důvodu realizace závazků, které České republice vyplývají z důvodu jejího členství v Evropské unii.

¹⁰³ Pojem „právní osobnost právnické osoby“ zavádí návrh nového občanského zákoníku pro právní subjektivitu právnické osoby; blíže viz důvodová zpráva k § 117 Návrhu ObčZ (Právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku.).

Stávající obchodní zákoník se tak stal kazuistickým, nepřehledným, přebujelým a do značné míry formalizovaným právním předpisem. K aplikačním potížím přispívá také dvojkolejnost jeho úpravy, zejména v oblasti regulace smluv.

Návrh nového zákona o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) je druhou částí plánované rekodifikace soukromého práva a úzce navazuje na návrh občanského zákoníku. V průběhu letošního roku by se vláda měla zabývat návrhem zákona o obchodních korporacích, který jí byl předložen po vypořádání a zapracování připomínek.

Sama důvodová zpráva k zákonu o obchodních korporacích popisuje hlavní principy navržené právní úpravy takto: „Předně platí, že tento zákon je připravován po přijetí věcného záměru občanského zákoníku, což má hned několik důsledků. *Pro primo* koncepci nového zákona zřetelně akcentuje výsostné postavení budoucího občanského zákoníku v právu soukromém. *Pro secundo* se nepokouší jít cestou uměle vytvářeného vlastního pojmosloví a specifické pojmy přijme jen v rozsahu odůvodněném povahou věci, též s přihlédnutím k tradičnímu pojetí obchodního práva. *Pro tertio* se v obecné rovině řídí obecnými zásadami tak, jak jsou vytknuty ve věcném záměru občanského zákoníku.“¹⁰⁴

4.3. Úprava obchodní firmy v návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech

Obchodní firma je v návrhu zákona o obchodních společnostech a družstvech, vzhledem k dosud platné úpravě, upravena podstatně odlišně, pro její úpravu bylo čerpáno především z úpravy britské, německé a rakouské.

Ustanovení o obchodní firmě jsou spolu s jednáním podnikatele upravena v hlavě druhé § 2 až § 7 Návrhu ZObchK. Normuje se, že podnikatel jedná pod svým jménem a dále, že jméno podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku je jeho obchodní firmou. Podnikatel je tedy povinen vystupovat a jednat v rámci své činnosti pod svým jménem. Touto úpravou se

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona o obchodních korporacích je zveřejněna na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR na adrese: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-obchodnich-korporacich/duvodova-zprava.html>, str. 4.

navazuje na novou úpravu občanského zákoníku, která vymezuje pojem jméno člověka i jméno právnické osoby.¹⁰⁵

Podnikatel pak může mít pouze jednu firmu. Zapiše-li se člověk,¹⁰⁶ který je podnikatelem, do obchodního rejstříku pod jinou firmou než svým jménem, musí jeho firma obsahovat také označení, že se jedná o člověka. Firma právnické osoby je shodná s jejím názvem, avšak u člověka se firma s jeho jménem shodovat nemusí. Připouští se i jiná firma, např. pseudonym, s tím, že z formulace firmy musí být veřejnosti zřejmé, že se jedná o podnikatele jednotlivce.

Na firmu se použijí ustanovení občanského zákoníku o názvu právnické osoby, ledaže zákon o obchodních společnostech stanoví jinak. Nově se upravuje princip, že firma nebo jiné označení podnikatele nesmí obsahovat údaje způsobilé narušit veřejný pořádek a nadále zůstává platná stěžejní zásada, že firma nesmí působit klamavě.

Návrh zákon se již blíže nevěnuje úpravě firmy právnických osob, neboť obecnou úpravu jejich názvu nyní obsahuje občanský zákoník. Pouze u jednotlivých obchodních korporací je pak specifikována jejich firma a povinné dodatky. Navázání zákona o obchodních korporacích na občanský zákoník je patrné i v oblasti úpravy ochrany firmy, kde se předpokládá užití obecných ustanovení o ochraně jména upravené v novém občanském zákoníku.

Pro firmy podnikatelů, jejichž podniky tvoří koncern, tzv. podnikatelská seskupení, se připouští, aby obsahovaly shodné prvky. Dále je stanovena podmínka, aby byla veřejnost schopna tyto firmy od sebe rozlišit. Lze předpokládat, že shodný prvek bude především ve firemním kmeni (stejný firemní kmen pro firmy začleněné v podnikatelském seskupení je jistě velmi praktický), což bude za dodržení určené podmínky nezaměnitelnosti přípustné. Připuštění shodných prvků u firem podnikatelských seskupení může být považováno za porušení zásady nezaměnitelnosti, avšak zde se jedná o speciální úpravu, a proto podléhá jiným pravidlům. Způsobená zaměnitelnost nesmí být taková, aby jednotlivé subjekty seskupení byly zaměnitelné v ostatních údajích svých firem.

Kdo nabude firmu, může ji používat, má-li k tomu souhlas jejího oprávněného uživatele nebo jeho právních nástupců a jen s připojeným údajem vyjadřujícím jeho nástupnictví, ledaže tento zákon stanoví jinak. Úprava staré firmy zůstává na první pohled nezměněna, byť je dotčena významnou koncepční změnou.

¹⁰⁵ Ustanovení § 78 odst. 1 Návrhu ObčZ člověk jedná pod jménem a příjmením, § 131 odst. 1 Návrhu ObčZ jménem právnické osoby je její název.

¹⁰⁶ Návrh nového občanského zákoníku zavádí termín člověk pro fyzickou osobu § 23 Návrhu ObčZ.

Právo k firmě je nyní nově chápáno spíše jako právo majetkové, nikoliv právo osobnostní, čímž se firma více uvolňuje pro majetkové dispozice.¹⁰⁷ Odlišné je zejména to, že souhlas k užití staré firmy bude nyní možné udělit i nevýslovně, na rozdíl od dnešní úpravy, která vyžadovala výslovný předchozí souhlas zůstavitele nebo souhlas dědice nebo právního nástupce. Úprava této možnosti nebude předmětem obchodního zákona, ale předpokládá se, že bude v občanském zákoníku.

Při přeměnách obchodních korporací podle jiného právního předpisu¹⁰⁸ se souhlas oprávněného uživatele nebo jeho právního nástupce nevyžaduje. Firma obchodní korporace přechází na právního nástupce, který s tím projeví souhlas. Má-li obchodní korporace více právních nástupců, musí být určeno, který z nich firmu převezme, jinak firma nepřechází.

Při převodu firmy je pouze nově stanoveno, že pokud by došlo např. k rozdělení společností, pak musí být již v projektu rozdělení stanoveno, který z právních nástupců firmu převezme. Pokud dohoda nástupců o převzetí firmy chybí, pak firma na žádného z nich nepřechází a zápisem nových subjektů s jinou firmou se tato původní firma stává volnou pro další podnikatele.

Pokud bude souhlas s užíváním firmy jednou udělen, nemůže být odvolán, ledaže jsou pro to dány závažné důvody, zejména změnila-li se převažující povaha podnikání obchodní korporace nebo její vlastnická struktura a další používání jména odvolávajícího ve firmě po něm nelze spravedlivě požadovat; to platí obdobně i pro právního nástupce toho, kdo souhlas k užití svého jména ve firmě obchodní korporace udělil. Podobně je regulována možnost odvolat udělený souhlas s užitím jména člověka v názvu právnické osoby v návrhu nového občanského zákoníku. Zde je souhlas odvolatelný, pokud odvolání odůvodňuje podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod (§ 132 odst. 3 Návrh ObčZ). Touto úpravou se zákonodárce snaží chránit osoby, které souhlas s používáním firmy (resp. jména člověka) využívají, a jeho nedůvodné odvolání jim může způsobit zejména v obchodních vztazích závažnou újmu.

Nově je také upravena možnost, aby si člověk, jehož jméno se změní, ponechal firmu, která je tvořena jménem původním bez dodatku obsahující jméno nové. V důvodové zprávě je tato změna vysvětlena odkazem na úpravu švýcarského a německého práva, který povinnost odlišujícího dodatku také neukládá. Dále se uvádí, že jelikož se i po změně jména jedná o tentýž subjekt, klamavost takové firmy tak pojmově nepřichází v úvahu.

¹⁰⁷ Viz důvodová zpráva k návrhu nového obchodního zákona, str. 15.

¹⁰⁸ Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev, zákon č. 125/2008 Sb.

Z nové úpravy je vypuštěno pravidlo, dříve upravené v § 11 odst. 4 ObchZ, že převod firmy je možný jen za současného převodu podniku. Zákon převod firmy nikterak neupravuje, proto při aplikaci zásady, co není zakázáno, je dovoleno, můžeme vycházet z toho, že podnikatel může nově převádět svou firmu, aniž by musel převést podnik (nově závod) nebo jeho část. Aby však zůstal dodržen zákaz klamavosti, nesmí podnikatel nadále převedenou firmu používat, musí se přejmenovat. Z uvedené změny můžeme opět dovodit posilující se majetkový aspekt firmy a její odklon od chápání firmy jako práva osobnostního.

Stejně jako dnes i nadále zůstává právnické osobě uložena povinnost, aby součástí jejího názvu byl i dodatek označující její právní formu. Dnes tuto povinnost upravuje § 9 odst. 2 ObchZ, naopak nová úprava toto normuje v § 131 odst. 2 Návrhu ObčZ.

Ochrana obchodní firmy je stroze upravena v § 7 Návrhu ZObchK. Ten říká, že ochrany práv k označení nebo k firmě se může dovolávat ten, kdo je po právu použil poprvé. Jelikož návrh neobsahuje právo dotčeného podnikatele domáhat se náhrady škody, vydání bezdůvodného obohacení a právo na ochranu podle ustanovení o nekalé soutěži, bude se na tyto případy subsidiárně aplikovat příslušné ustanovení nového občanského zákoníku.

4.4. Zhodnocení a shrnutí navrhované úpravy

Připravovaným zákonem o obchodních korporacích a zákoníkem občanským bude firemní právo dotčeno podstatnými změnami. V první řadě bude v občanském zákoníku podrobně upraven název právnické osoby, tuto změnu můžeme jen uvítat, neboť dosavadní skrovná úprava § 19b ObčZ byla zcela jistě nedostatečná. Občanský zákoník zamýšlí upravovat pouze obecná pravidla označování právnických osob s tím, že podnikající právnické osoby budou nadále podléhat úpravě firemního práva podle zákona o obchodních korporacích.

K tomuto si dovoluji prezentovat myšlenku prof. Dědiče. Stejně jako v nynější úpravě i v připravované úpravě nadále zůstává firma právnické osoby identická s jejím názvem. Není tedy zbytečné upravovat odchylně a na dvou místech název a firmu právnických osob? Např. německé firemní právo obsažené v obchodním zákoníku¹⁰⁹ nahrazuje občanskoprávní úpravu názvu právnických osob: „...pak se lze ptát, nakolik je na místě upravovat odlišně název právnických osob a jejich firmu a zda by nebylo na místě vztáhnout úpravu obchodní

¹⁰⁹ Ustanovení §§ 17 až 37a „Handelsgesetzbuch“.

firmy pouze na fyzické osoby tak, aby nedošlo k zbytečnému dublování úpravy firmy a názvu právnické osoby. Vždyť jaký smysl má rozlišovat název obchodní společnosti a její firmu?“¹¹⁰

Navrhovaná úprava tak dalece nejde, vychází z toho, že název právnické osoby bude podrobně upraven v občanském zákoníku a obchodní zákon pak, co se týče názvu právnické osoby, na tuto odkazuje. Tedy i nadále zůstává rozlišená úprava firmy a názvu právnické osoby.

Jak již bylo řečeno výše, připravovaná úprava je podstatně podrobnější než stávající úprava názvu právnických osob, kterou tvoří tři odstavce § 19b ObčZ. Přináší také několik změn, jako např. zavedení termínu „jméno právnické osoby“, možnost použít v názvu právnické osoby jméno fyzické osoby nebo část názvu jiné právnické osoby, bude-li mezi těmito osobami zvláštní vztah. Dále nová úprava podstatně rozšiřuje výslovně chráněná práva právnické osoby, čímž částečně přibližuje ochranu názvu právnické osoby ochraně jména fyzické osoby.

Výraznějšími změnami je pak dotčeno firemní právo upravené zákonem o obchodních korporacích. Firma je nově definována jako jméno podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku. Na rozdíl od stávající úpravy se definice obchodní firmy jako jména podnikatele jeví příhodnější, než dnes používaný název podnikatele.

Zásadní změnou je chápání práva k firmě jako práva spíše majetkového, opouští se dosud zavedené chápání firmy jako práva osobnostního. Nově se firma více uvolňuje pro majetkové dispozice. K užívání staré firmy se již nevyžaduje souhlas výslovný, ale postačí konkludentní souhlas oprávněného uživatele nebo jeho právních nástupců. Nová úprava pak také stanovuje podmínky, za kterých může být souhlas k užívání firmy odvolán.

Fyzické osobě, jejíž jméno se změnilo, je nyní nově dovoleno, aby si ponechala svou původní firmu, bez uvádění dnes povinného odlišujícího dodatku.

Významnou změnou je možnost převést firmu, aniž by se současně s ní převáděl i podnik. Aby byla dodržena podmínka zákazu klamavosti firmy, musí se podnikatel, který svou firmu převedl, následně přejmenovat.

Ochrana firmy je upravena stroze. Navrhuje se pouze stanovit, kdo je oprávněn se ochrany domáhat s tím, že se dále předpokládá užití obecných ustanovení o ochraně jména upravené v novém občanském zákoníku.

Cesta k platnosti a účinnosti navržené úpravy je ještě dlouhá a zajisté s sebou přinese mnohé změny, pokud by však byla úprava přijata ve znění, které je známé v době přípravy

¹¹⁰ Dědič, J., Pihera V.: K některým aktuálním otázkám firemního práva, Časopis pro právní praxi a vědu, 2008 č.1, str. 7.

této práce, byla by to úprava logická a jednoduchá. Její samotnou funkčnost a použitelnost však ukáže až denní praxe.

5. Úprava firemního práva v německém obchodním zákoníku

Obchodní firmu upravuje „Handelgesetzbuch“, obchodní zákoník z roku 1898 ve znění pozdějších novel (dále jen „HGB“), ve svém třetím odstavci nazvaném obchodní firma v §§ 17 až 37a.

Obdobně jako naše úprava i německé právo vztahuje užívání obchodní firmy pouze na obchodníky zapsané v obchodním rejstříku. Obchodníkem se rozumí ti, kteří provozují svůj podnik obchodnickým způsobem nebo v takovém rozsahu (§ 1 odst. 2 HGB „nach Art oder Umfang einen in kaufmännischer Weise eingerichteten Geschäftsbetrieb“).

Německé firemní právo bylo významně dotčeno novelou obchodního práva z roku 1998. Zejména pravidla pro tvorbu firmy se přizpůsobila tržním požadavkům a při zachování zákazu klamavosti firmy byla tvorba obchodní firmy v podstatě uvolněna. Pro ujasnění právní formy podnikatele byla stanovena povinnost používat dodatek o právní formě nově také pro osobní společnosti a pro samostatné obchodníky.¹¹¹

Institut obchodní firmy má v německém právu své tradiční místo a jeho úprava je specifikována mnohými judikáty, některými z nich se budu blíže zabývat na následujících stránkách této práce.

5.1. Význam obchodní firmy

Pojem obchodní firmy vymezuje § 17 odst. 1 HGB jako jméno obchodníka, pod nímž provozuje své obchody a kterým se podepisuje. Jak již bylo řečeno výše, návrh nového českého obchodního zákona se k německé koncepci obchodní firmy přiklání a nově firmu

¹¹¹ Do roku 1998 byla dodatek o právní formě povinnou součástí firmy pouze u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným, tedy u kapitálových obchodních společností.

definuje také jako jméno podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku (opouští se tím dosud užívaný termín název podnikatele).

Dle německého práva je firma „pouhým“ jménem a nelze ji tedy zaměňovat s podnikatelem, závodem, provozovnou nebo s podnikem. Z právního hlediska je hovorové používání pojmu firma ve stejném významu jako pojem podnik zavádějící a mylné. Se stejnou jazykovou zvláštností se setkáváme i u nás. Je velmi běžným a mezi veřejností rozšířeným omylem ztotožnění pojmu firma a podnik. Mnohý podnikatel běžně prohlašuje, že jde ráno do své firmy, a přitom tím myslí, že jde pracovat do svého podniku.¹¹²

Často je mylně interpretován i odst. 2 § 17 HGB, který doslovně zní: Obchodník může pod svou firmou žalovat a být žalován. Pokud dojde v procesu k označení žalobce nebo žalovaného firmou, je tímto nositel podnikání jako strana sporu dostatečně charakterizován. Procesní stranou tedy není podnik či závod, nýbrž samotný obchodník jakožto nositel podnikání. Firma jako pouhé jméno obchodníka nemůže být sama předmětem žaloby.¹¹³

Tento rozdíl je patrný např. v situaci, pokud v průběhu soudního procesu dojde k převodu podniku a nabyvatel pokračuje pod stávající firmou. Pokud na nového podnikatele přejde i povinnost pokračovat v soudním procesu, pak je nezbytné provést změnu procesní strany. Z tohoto vyplývá, že označovat žalobce nebo žalovaného jeho firmou, nemusí být vždy nejvhodnější.

Firma je tedy pouze jménem, ale ne jménem libovolně zvoleným, nýbrž jménem, které nositele podnikání jako takového identifikuje. Právní subjekt, který firma identifikuje není podnik, nýbrž samotný nositel podnikání. Přesto lze říci, že firma vytváří mezi podnikem a nositelem podnikání jakési spojení. Ten, kdo pod svojí firmou uzavírá smlouvy, uzavírá je jménem nositele podnikání s ohledem na svůj podnik a současně tím dokládá, že se jedná o obchodní záležitosti ve smyslu § 343 HGB.¹¹⁴

Co se týče obchodních společností, jeví se úprava částečně jednodušší, ale i částečně složitější. Firma je jediným jménem obchodní společnosti. V tomto případě rozdíl mezi podnikem a nositelem podnikání ustupuje do pozadí. Dle převládajících názorů může obchodní společnost provozovat jen jeden vlastní podnik. Tento podnik pak může být rozdělen do oddělení či poboček, pokud by ale vznikl druhý podnik v právním smyslu, bylo by potřeba vytvořit nového nositele podnikání.

¹¹² ...Wer von einer Familien – GmbH sagt, er sei »an der Firma zur Hälfte beteiligt«, meint die Gesellschaft, nicht die Firma. Geht der Kaufman morgens »in die Firma«, so wird er das Unternehmen oder den Betrieb meinen.

¹¹³ Srov. Oberlandsgericht Frankfurt, BB 1985, 1219.

¹¹⁴ § 343 HGB Obchodní činnost je veškerá činnost obchodníka, která patří k provozování jeho obchodní živnosti.

5.1.1. Vymezení pojmu obchodní firma

Firma, jakožto jméno obchodníka, pod nímž provozuje své obchody, nesmí být zaměnitelná s podnikem ani provozovatelem živnosti. Firma je jménem, které oba vzájemně spojuje. Vedle firmy může každý podnikatel používat jedno nebo více obchodních označení. Například síť hotelů Holiday time (firma) může provozovat Hotel U Staromáku, dále Hotel Pod Strahovem a oba tyto názvy budou pouze obchodním označením. Obchodní označení v podstatě necharakterizuje podnik, nýbrž pouze živnost nebo provozovnu. Obchodní označení pak není chráněno firemním právem, ale jeho ochrany se lze domáhat na základě § 15 zákona o ochranných známkách. Ochrany podle § 12 Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“) požívá označení pouze v případě, že plní funkci jména, tzn. má-li rozlišovací schopnost. Typickým příkladem takového obchodního označení je Hostinec U Houdků nebo Hotel Březový háj.

Firma by pak neměla být s obchodním označením zaměnitelná. Rozlišování mezi obchodním označením a firmou je důležité a opodstatněné. Od obchodního označení, které používají zejména drobní živnostníci,¹¹⁵ je třeba také rozlišovat tzv. „menší firmu“, neboli obchodní název společnosti, která nemá firmu v právním smyslu pouze proto, že její podnik není obchodní živností nebo dokonce proto, že její podnik není živností vůbec. Toto se týká také firem tzv. svobodných povolání – lékařů, advokátů atd., a kromě toho také menších firem živnostníků, kteří nemají firmu zapsanou v obchodním rejstříku a jejichž podnik vzhledem ke svému druhu a rozsahu nevyžaduje obchodnickým způsobem zařízený závod.

Základním pravidlem je, že obchodní označení nesmí vzbuzovat podobnost s firmou, pak by mohl spotřebitel získat klamavý dojem, že jde o plnou obchodní živnost.¹¹⁶ Fantazijní označení firmy živnostníka je v zásadě dovoleno, pokud nepředstírá charakter obchodníka provozujícího plnou obchodní živnost. Naproti tomu nepřipustná jsou taková označení, která podle § 18 HGB jsou předepsaná pro obchodníky zapsané v obchodním rejstříku. Podle názoru Nejvyššího soudu¹¹⁷ nesmí malý živnostník používat označení »C.P. Nachf. Richard D«, protože by takové označení budilo dojem firmy. Na druhou stranu není možné malému

¹¹⁵ Tito ze zákona nemohou pod firmou vystupovat, leda by se nechali do obchodního rejstříku dobrovolně zapsat.

¹¹⁶ Německý termín „Vollhandelsgewerbe“ nemá český ekvivalent a proto jej překládám doslovně; pojem odpovídá živnostníkovi, který je zapsán do obchodního rejstříku.

¹¹⁷ KGJ 35 A 145.

živnostníkovi zakázat označení »Karl Schmidt pekař« nebo jemu podobné označení jen proto, že kdyby byl obchodník zapsaný v obchodním rejstříku, musel by tuto firmu používat.

Zde si dovolím nastínit zajímavé rozhodnutí Vrchního zemského soudu ve Stuttgartu, ten k tomuto problému zaujal následující stanovisko: Kurt Meier převzal a následně pokračoval v provozování autoškoly Friedricha Müllera, aniž by se zapsal do obchodního rejstříku, jako »Friedrich Müller, autoškola, vlastník Kurt Meier«. Registrační soud zakázal používání takového označení kvůli firemní podobnosti. Vrchní zemský soud se v rozsudku BB 1987, 147 m. krit. Anm. Wessel vyslovil pro dovolenost takového označení a pro jeho pokračování s tím, že ne každé označení obchodníka nezapsaného v obchodním rejstříku a používajícího obchodní označení, které vykazuje charakteristické rysy firmy samostatného obchodníka, je nedovolené. Nástupnický dodatek, který zvolil Vrchní zemský soud, může být jako bezproblémový chápán pouze v případě, pokud bude ručení nabyvatele rozšířeno i na neobchodní podniky.

Firma nesmí být dále zaměňována s obchodní značkou. Obchodní značka je značka původu, kterou provozovatel podnikání označuje při své obchodní činnosti původ zboží nebo služeb.

5.1.2. Firemní otevřenost

„S funkcí firmy jakožto prostředníkem publicity úzce souvisí tzv. firemní otevřenost. Ve firemním právu se mísí zájmy nositele podnikání na jeho označení se zájmy účastníků trhu (konkurentů, protivníků na trhu) a dále zájmy všeobecné.“¹¹⁸

Firma je předmětem registrační přihlášky a následného zápisu. Návrhová povinnost je upravena v § 29 HGB, jako povinnost každého obchodníka podat návrh na zápis své firmy a místa svého obchodního závodu do obchodního rejstříku u soudu, v jehož obvodu se závod nachází. Dále má každý obchodník povinnost předložit soudu k uložení podpisový vzor své firmy.

Živnostenské právo vyžaduje od obchodníka kromě jiného umístění firmy a vlastního jména na jeho obchod či pohostinství. Samotné užívání firmy v obchodně právních vztazích má svá specifická pravidla pro firmu kapitálové společnosti, společnosti s ručením omezeným a pro komanditní společnost. Pokud by při tvorbě firmy těchto společností nebyly užity příslušné dodatky, např. „AG“ („Aktiengesellschaft“ – akciová společnost) nebo

¹¹⁸ Weber, S.,: Das Princip der Firmenwahrheit im HGB und die Bekämpfung irreführender Firmem nach dem UWG, Bonn 1985, str. 27.

„GmbH“ („Gesellschaft mit beschränkter Haftung“ – společnost s ručením omezeným), mohlo by to vést k osobnímu ručení společníků takové společnosti.

5.2. Vznik, změna a zánik obchodní firmy

S vytvořením firmy dle německého práva nejsou spojeny žádné větší právní problémy, a i proto můžeme říci, že v praktickém životě téměř neexistují „bezejmenné“ podniky. V případě obchodníka ze zákona bude firma vytvořena, jakmile bude živnost obchodníka k dispozici. Obchodník podle §§ 2, 3 a 105 odst. 2 HGB¹¹⁹ může žádat o zapsání firmy až po přezkoumání dovolenosti své firmy, přičemž vlastnosti obchodníka se hodnotí před zápisem jeho firmy. Takový obchodník však může toto své jméno užívat i před zápisem, a to jako své obchodní označení.

Podle převládajících názorů zaniká firma tehdy, pokud přestane být provozována daná obchodní živnost, tzn. při zániku živnosti nebo zmenšení rozsahu podnikání. Je však třeba rozlišovat zánik firmy podle jednotlivých subjektů. Obchodní společnost např. používá firmu po celou dobu svého trvání; firma zaniká až se zánikem samotného právního subjektu. U formálních obchodníků je toto nepopiratelné.

Častá je situace, kdy akciová společnost nebo společnost s ručením omezeným v likvidaci chce svoji firmu zpeněžit, to je však nemožné.¹²⁰ Jako obchodník má tato společnost svoji firmu, dokud nenastane úplný zánik společnosti. Zcizí-li taková společnost svůj podnik s firmou, musí do doby úplného zániku společnosti přijmout novou likvidační firmu.¹²¹

Méně jednoznačný je zánik firmy u osobní společnosti, která, když už není obchodně činná, přechází ve společnost občanského práva. Ze znění HGB však dovodíme, že taková společnost bude až do svého zániku chápána jako obchodní společnost, tzn. že až do svého úplného ukončení musí mít svou firmu. Jako neživnostenská obchodní společnost si tedy může svoji firmu ponechat, dokud bude zapsána v obchodním rejstříku.

U všech ostatních obchodníků dochází ke ztrátě firmy zároveň s podnikem, pro který je firma používána. Pokud nebude převod podniku pouze přechodného charakteru, musí být později vytvořena nová firma s tím, že stará firma nesmí být dále používána. Protože firma je

¹¹⁹ § 2 HGB obchodník na základě zápisu do obchodního rejstříku, § 3 HGB obchodník v zemědělském a lesním hospodářství, § 105 odst. 2 HGB veřejná obchodní společnost.

¹²⁰ Stejně jako v českém právu platí zákaz převést firmu bez současného převodu podniku, pro který je firma používána, § 23 HGB „Veräußerungsverbot“.

¹²¹ Reichsgerichts in Zivilsachen 107, 31, 33.

závislá na podniku a ne podnik na firmě, je možné změnit jednu firmu na druhou, a to za současného vedení stávajícího podniku.

Také zúžení obchodní živnosti na drobnou živnost nevede, podle práva platného od roku 1998, nezbytně k výmazu z obchodního rejstříku, neboť i provozovatel drobné živnosti může být zapsán v obchodním rejstříku.

Výmaz firmy, stejně jako její zápis, provádí na návrh nebo bez návrhu příslušný obchodní rejstřík. Běžné zápisy výmazu firem by neměly vést k nedorozumění a být zavádějící. Firma jako obchodní jméno výmazem z obchodního rejstříku jednoduše nezmizí. Takové obchodní jméno pak už jen nepodléhá firemnímu právu a není zapsáno v obchodním rejstříku.

5.2.1. Druhy obchodních firem

Samotný obchodní zákoník neobsahuje legální dělení firem, ale dle běžně užívaného terminologického dělení můžeme hovořit o následujících firemních druzích: firma jednotlivce a firma obchodní společnosti – hlediskem dělení zde je, zda je obchodníkem fyzická osoba nebo obchodní společnost.

O osobní firmě hovoříme tehdy, pokud je firemním jádrem příjmení obchodníka nebo společníka. Příkladem takové firmy by byla firma Max Schmidt GmbH. Opakem osobní firmy je firma věcná, např. Autodílna OHG. Reformou z roku 1998 byla povolena také firma fantazijní, např. ANEBODA AG. Dále může být zapsána firma smíšená, ta může např. obsahovat příjmení obchodníka a zároveň z ní bude zřejmé, jakým druhem podnikání se obchodník zabývá. Příkladem smíšené firmy by mohla být firma Kurt Meier, soukromý detektiv. Nezanedbatelnou výhodou věcné firmy je její informační přínos o předmětu podnikání.

Od firmy jednoduché odlišujeme firmu složenou, neboli kombinovanou. Firma složená obsahuje kromě firemního jádra i firemní dodatek (tento je v německém právu povinný pro všechny firmy).

Dále může být firma původní a firma odvozená. O firmu odvozenou se jedná tehdy, pokud byla převzata od dřívějšího nositele podnikání. Možnost používat odvozenou firmu je projevem zásady firemní stálosti.

Toto teoretické dělení firem ustoupilo po reformě obchodního práva v roce 1998 částečně do pozadí, protože dosavadní úprava firemního práva z větší části přestala platit. Krátce však ještě poznámka k firmě složené. U té rozlišujeme, jak už bylo řečeno výše, firemní kmen a firemní dodatek (např. Otto Karsten – firemní kmen, registrovaný obchodník v realitách –

firemní dodatky). Pro rozeznání a rozlišení je v první řadě důležité firemní jádro. Dodatek o právní formě tak, jak jej upravuje § 19 HGB,¹²² je pořád jen firemním dodatkem.

Do reformy obchodního práva nebyly firemní jádro a firemní dodatky jasněji rozeznávány. To bylo změněno až s novými předpisy firemního práva, které tyto dva pojmy tak precizně rozlišují.

Zásadní rozdíl nové úpravy, kromě připuštění fantazijní firmy, spočívá v tom, že se za součást firemního jádra považuje i označení předmětu podnikání, který byl dříve brán jako součást věcné firmy. Dřívější úprava předepisovala použít ve firmě příjmení podnikatele a nyní se možnou součástí firemního jádra stalo i již zmíněné označení předmětu podnikání.

5.2.2. Obchodní firma podnikatele - fyzické osoby

Do novely firemního práva z roku 1998 musela být firma fyzické osoby v souladu se zásadou pravdivosti tvořena jménem a příjmením této osoby. Stejný požadavek nalezneme dnes v českém právu. Německé pojetí firmy fyzické osoby bylo zmíněnou novelou opuštěno a nově je obchodníkům umožněno, aby si zvolili firmu jakoukoliv.¹²³ Pouze musí být dodržen zákaz zaměnitelnosti a zákaz klamavosti, dále musí být splněn požadavek individualizace firmy a v neposlední řadě musí firma obchodníka obsahovat dodatek označující právní formu.

Podle německého práva je tedy přípustné, aby firmy fyzické osoby zněly, např. Kadeřnictví u Krásné paní nebo Občerstvení na rožku. Vždy však musí být ještě připojeny dodatky o právní formě podnikatele fyzické osoby „Einzelnkaufmann“ v jeho přípustných zkratkách („e.K.“, „e.Kfm.“ nebo eKfr.“)

„Toto řešení lépe reflektuje rozdíl mezi jménem člověka a firmou, kdy vzhledem k jejich odlišnému právnímu režimu není důvod trvat na tom, aby jméno a firma byly identické.“¹²⁴ Německá úprava je v tomto mnohem liberálnější a také vhodnější, zejména proto, že potřebnou publicitu obchodní firmy zajišťuje už samotný zápis firmy do obchodního rejstříku.

¹²² § 19 HGB ...firma musí obsahovat následující dodatky: 1) u podnikatele fyzické osoby musí mít dodatek „zapsaný obchodník“ (eingetragener Kaufmann), „zapsaná obchodnice“ (eingetragene Kauffrau) nebo všeobecně srozumitelné zkratky tohoto označení, zejména „e.K.“, „e.Kfm.“ nebo „e.Kfr.“ 2) u veřejné obchodní společnosti označení „veřejná obchodní společnost“ nebo jinou všeobecně srozumitelnou zkratku tohoto označení 3) u komanditní společnosti označení „komanditní společnost“ nebo jinou všeobecně srozumitelnou zkratku tohoto označení.

¹²³ § 18 odst. 1 HGB „Die Firma muß zur Kennzeichnung des Kaufmanns geeignet sein und Unterscheidungskraft besitzen.“

¹²⁴ Dědič, J., Pihera V.: K některým aktuálním otázkám firemního práva, Časopis pro právní praxi a vědu, 2008 č.1, str. 7.

Odlišnou úpravu od českého firemního práva obsahuje také ustanovení § 21 HGB. Ten stanoví, že pokud dojde ke změně jména fyzické osoby podnikatele nebo společníka, jejichž jméno se vyskytuje v názvu firmy, může být i po změně jména pokračováno pod stávající firmou. České právo naopak vyžaduje, aby byl ke stávající firmě připojen příslušný dodatek.

Také v případě, že dojde k převodu podniku nebo zdědění podniku, může být dosavadní firma nadále používána. Připojení nástupnického dodatku je v takovém případě pouze dobrovolné. Obligatorně musí dědicové nebo původní uživatel firmy s dalším užíváním takové firmy vyslovit svůj výslovný souhlas.

5.2.3. Obchodní firma podnikatele - právnické osoby

Obchodní zákoník obsahuje výslovnou úpravu firmy právnických osob pro veřejnou obchodní společnost „OHG – offene Handellsgesellschaft“ a pro komanditní společnost „KG – Komanditengesellschaft“.

Ustanovení § 19 HGB normuje, že firma komanditní a veřejné obchodní společnosti musí obsahovat označení „offene Handelsgesellschaft“ veřejná obchodní společnost nebo „Kommanditgesellschaft“ komanditní společnost nebo některou z všeobecně srozumitelných zkratk těchto označení. Totéž platí, pokud dojde ke změně jména fyzické osoby obsaženého ve firmě nebo pokud bude pod stávající firmou pokračováno po nabytí podniku nebo dojde-li ke změně společníků, jejichž jméno je ve firmě obsaženo.

Pokud ve veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti není žádná fyzická osoba, která by za závazky společnosti osobně ručila, potom musí být součástí firmy také informace o tomto omezeném ručení (§ 19 odst. 2 HGB).

Jak již bylo řečeno výše, v roce 1998 bylo firemní právo zásadním způsobem novelizováno. Jedním z problémů, který tato novela přinesla, byl výmaz ustanovení, kterým se zakazovalo uvedení jména komanditisty nebo osoby, která není společníkem ve firmě osobní společnosti. Jako kompenzace odstranění tohoto zákazu byla osobním společnostem § 125a HGB nově uložena povinnost uvádět na obchodních dopisech některé rozšířené údaje.

Také nově připojený § 37a HGB ukládá obchodníkům, aby na obchodních dopisech uváděli svou firmu, dodatek o právní formě, místo pobočky, rejstříkový soud a číslo, pod kterým jsou u daného soudu zapsáni.¹²⁵ Úmyslem zákonodárce bylo tímto novým ustanovením chránit právní styk a částečně vyvážit liberalizaci firemního práva, kterou

¹²⁵ V případě, že by obchodník tuto povinnost porušil, může mu rejstříkový soud uložit pokutu až do výše 5 000 EUR (§ 37a odst. 4 HGB ve spojení s § 14 věta 2. HGB).

s sebou jeho novela přinesla. Bez této nové regulace by takto liberální úprava mohla způsobit mystifikaci veřejnosti o vlastnostech obchodníka.

Firmy kapitálových obchodních společností upravují zvláštní zákony, a to zákon o společnosti s ručením omezeným¹²⁶ a zákon o akciové společnosti.¹²⁷ Stejně jako pro společnosti osobní platí i pro firmy kapitálových společností, že při jejich tvorbě musí být dodržena ustanovení §§ 17, 18 a 30 HGB. Dále platí, že firma musí být rozlišitelná, nesmí působit klamavě a nesmí být zaměnitelná s firmou zapsanou v obchodním rejstříku v téže obci nebo na tomtéž místě.

Ustanovení § 4 GmbHG (zákona o společnosti s ručením omezeným) říká, že firma společnosti s ručením omezeným musí obsahovat označení „Gesellschaft mit beschränkter Haftung“, tzn. společnost s ručením omezeným, nebo nějakou všeobecně srozumitelnou zkratku tohoto označení. Nejčastěji se používá zkratka GmbH. Toto ustanovení platí i v případě, že pod nabytou firmou bude v souladu s ustanovením § 22 HGB nebo jinými předpisy pokračováno.

Pro společnost s ručením omezeným jsou běžně používány i tyto zkratky a kombinace, např. „gGmbH - gemeinnützige Gesellschaft mit beschränkter Haftung“, tedy obecně prospěšná společnost s ručením omezeným nebo „Entwicklungsgesellschaft Steinfurt mbH“, tzn. rozvojová společnost s ručením omezeným Steinfurt.

Podobě jako firma společnosti s ručením omezeným je upravena i firma akciové společnosti, a to § 4 AktG (zákona o akciových společnostech). Firma akciové společnosti musí obsahovat označení „Aktiengesellschaft“, tzn. akciová společnost, nebo všeobecně srozumitelnou zkratku tohoto označení. Nejčastěji používanou zkratkou akciové společnosti je zkratka AG. Toto platí i v případě, že pod nabytou firmou bude v souladu s ustanovením § 22 HGB nebo jinými právními předpisy pokračováno.

Nepatrně se novela dotkla také firmy „Partnerschaftsgesellschaft“, tzn. partnerské společnosti, což je občanské sdružení provozovatelů svobodných povolání.¹²⁸ Ustanovení § 2 odst.1 PartGG stanovuje, že firma musí obsahovat jméno nejméně jednoho partnera s připojením dodatku partner nebo partnerství a dále musí být ve firmě obsažena označení všech povolání v tomto partnerství sdružených. Nově je toto ustanovení doplněno, že připojení křestního jména partnera ve firmě již není povinné.

¹²⁶ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG).

¹²⁷ Aktiengesetz, Gesetz über Aktiengesellschaft (AktG).

¹²⁸ Tento typ společnosti české právo neupravuje.

Na rozdíl od nové úpravy firmy osobních společností se pro firmu partnerské společnosti upravuje zákaz, aby ve firmě byla obsažena jména osob, kteří nejsou společníky partnerské společnosti. Ustanovení § 7 odst. 5 PartGG odkazuje na analogické použití § 125a, kterým se partnerské společnosti ukládá povinnost uvádět na svých obchodních dopisech podrobnější údaje o společnosti (v tomto ustanovení můžeme opět vidět snahu o kompenzaci rizika spojeného s liberalizací právní úpravy).

5.3. Principy tvorby obchodní firmy

Proces tvorby obchodní firmy je ovlivněn několika principy, zejména principem pravdivosti firmy, firemní výlučnosti a firemní stálosti. Stejně jako česká úprava firemního práva, tak i německá výslovně zakotvuje jen jednu zásadu firemního práva.

5.3.1. Zásada pravdivosti firmy

Není pochyb o tom, že dodržení zásady pravdivosti při tvorbě obchodní firmy patří k nejdůležitějším požadavkům firemního práva. Na tomto požadavku se shoduje jak firemní právo, tak i právo soutěžní, neboť zásada pravdivosti firmy neslouží pouze veřejnému zájmu na zveřejnění informací o podniku, ale také zájmům tržní konkurence a jiných účastníků trhu.

Tato zásada byla do reformy obchodního práva v roce 1998 spornou kapitolou v HGB. Cílem firemního práva do reformy byla snaha přísnými předpisy zajistit, aby např. akciové společnosti tvořily jen věcné firmy, aby podnikatel fyzická osoba používal své celé jméno a příjmení a aby osobní společnost používala ve své firmě jméno alespoň jednoho společníka.

„Současně bylo toto přísné firemní právo lehce obcházeno. Firemní právo bylo komplikované a neefektivní, protože obsahovalo mnoho zákazů, které bylo možno lehce obcházet.“¹²⁹

Tento neutěšený stav vyřešila až samotná reforma. Ta zavedla nové firemní právo, které vyřešilo základní nedostatky předchozí úpravy. Nová úprava staví otázku firemní publicity do popředí. Firemní publicita spočívá hlavně v označení a rozlišení firemního jádra, zákazu klamavé firmy a v zavedení dodatku o právní formě pro všechny provozovatele živnosti. Také

¹²⁹ Schmidt, K.,: Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104, Verlag C.H.Beck/ Verlag Franz Vahlen, München 1996, str. 362.

byla nově stanovena povinnost uvádět v obchodní korespondenci údaje o podniku a zápise do rejstříku.

Pokud bude firma plnit spolu s jinými i povinnosti stanovené v § 18 odst.1 HGB, tzn. bude mít označovací a rozlišovací schopnost, bude bez problémů zapsána do obchodního rejstříku, a to buď jako firma osobní, věcná, nebo fantazijní. „Označovací schopnost firmy znamená, že firma musí svého nositele individualizovat, podobně jako to dělá jméno člověka.“¹³⁰ Rozlišovací schopnost má obchodní firma tehdy, pokud je schopná působit jako jméno nebo pokud se dokáže v právním styku prosadit jako jakýsi heslovitý ukazatel.

Co se týče zákazu klamavosti firmy, ten už platil i ve staré úpravě, ale jen pro fyzickou osobu obchodníka a jen pro firemní dodatky. Nynější zákaz klamavosti firmy je rozšířen na všechny obchodníky a na celou firmu, tzn. na firemní jádro i dodatky. Zákaz klamavosti je v § 18 odst. 2 HGB upraven jako zákaz použít ve firmě takových údajů, které jsou způsobilé vyvolat klamavou představu o obchodních vztazích, které jsou podstatné pro dotčené obchodní odvětví.

Do reformy firemního práva byl dodatek o právní formě povinný jen pro kapitálové společnosti, družstva a osobní společnost bez fyzické osoby jako komplementáře. Reforma zavedla povinnost užívat dodatek o právní formě i pro podnikatele fyzickou osobu a pro osobní společnosti. Dodatek má být užíván v předepsané formě nebo je možné užít některou z jeho všeobecně srozumitelných zkratk.

5.3.2. Zásada stálosti obchodní firmy

Zásada stálosti firmy umožňuje, že firma nemusí být měněna s každou změnou týkající se provozovatele podnikání nebo jeho jména. Tuto zásadu upravuje § 22 HGB jako možnost toho, kdo se stane nabyvatelem existujícího podniku převodem mezi živými nebo v důsledku úmrtí, pokračovat v užívání dosavadního jména podniku. A to i tehdy, pokud firma obsahuje jméno dosavadního vlastníka podniku. Připojení dodatku naznačujícího nástupnický vztah je dobrovolné. Nezbytné je pouze, aby dosavadní vlastník podniku nebo jeho dědicové výslovně udělili souhlas s pokračováním užívání firmy. Obdobné bude platit i v případě převzetí

¹³⁰ Körber, T.,: Änderungen im Handels- und Gesellschaftrecht durch Handelsrechtsreformgesetz, Jura 1998, Heft 9, S. 455.

obchodního podniku na základě užívacího práva, pachtovní smlouvy nebo podobného vztahu.¹³¹

Vytvoření firmy je relativně volné, zásada firemní stálosti se promítne pouze do povinnosti, že odvozená, jinak ale dovolená firma, nesmí být klamavá.

Lze říci, že zásada stálosti firmy určitým způsobem prolomuje zásadu pravdivosti firmy. Toto lze vysvětlit potřebou udržet si existující hospodářské hodnoty, které přináší zavedená a dobře fungující firma. Shrnout bychom to mohli tak, že princip firemní stálosti je pouze v jistém smyslu omezením zásady pravdivosti firmy.

Tuto zásadu pro situaci pokračování ve stávající firmě při vstupu nebo vystoupení společníka upravuje § 24 HGB, a to tak, že pokud byl přijat společník do existujícího obchodního podniku nebo pokud vstoupil nový společník do obchodní společnosti nebo pokud z ní společník vystoupil, může být bez ohledu na tuto změnu pokračováno v užívání firmy, a to i tehdy, pokud firma obsahuje jméno vlastníka podniku nebo společníka. Při vystoupení společníka, jehož jméno je obsaženo ve firmě, je nutné k pokračování v užívání firmy výslovného souhlasu společníka nebo jeho dědiců.

5.3.3. Zásada výlučnosti obchodní firmy

Podle § 30 HGB, který upravuje nezaměnitelnost firmy, se musí každá nová firma zřetelně odlišovat od všech již existujících firem, které jsou zapsány v obchodním rejstříku nebo rejstříku družstev v tomtéž místě nebo v téže obci. Firemní výlučnost slouží zejména zájmům právního styku, který používá firmu jako hlavní rozlišovací znak. Tato zásada chrání také soutěžní zájmy podnikatele, neboť pochopitelným zájmem podnikatele je zabránit třetí osobě, aby užívala jeho firmu.

K zamyšlení zůstává otázka, proč zákonodárce ohraničil nezaměnitelnost firmy pouze místem a obcí. Může se to jevit jako poněkud úzké a nedostatečné prostorové vymezení. Pokud ale zohledníme možnost podnikatele chránit své soutěžní zájmy proti nepoctivému

¹³¹K tomuto uvádím jeden z relevantních rozsudků Spolkového soudního dvora ze dne 27.2.2003 (Lexetius.com/2003,523 [2003/5/150]): Jeli firma podnikatele klamavá (v tomto případě firma používala jako součást svého názvu termín „obecně prospěšný“, aniž by pro to byly splněny předpoklady v okamžiku jednání soudu) není nárok na zdržení se takového jednání podle § 3 UWG vždy vyloučen, protože podnik toto označení používal již dříve, a to přípustným způsobem.

užívání firmy také zákonem o nekalé soutěži,¹³² pak se jeví prostorové vymezení obcí a místem jako dostatečné. Primárním cílem tohoto vymezení totiž bylo umožnění identifikace podnikatele pro právní styk.

Firemní výlučnost by měla být řešena případ od případu. Nejjednodušší možnost stanovil zákonodárce pro osobní firmu. Při vzniku takové firmy v normálním případě postačí, že bude použito buď jen příjmení, nebo příjmení se jménem křestním a tím bude rozlišení dostatečné. Situaci, že tímto nebude dosaženo rozlišení dvou firem, např. pokud v městě Dahnu budou mít autoopravnu dva provozovatelé podniku téhož jména, řeší HGB v § 30 odst. 2. Má-li obchodník stejná křestní jména a stejné příjmení jako již zapsaný obchodník a chce také užívat tato jména jako svou firmu, pak musí ke své firmě připojit dodatek, jímž se zřetelně odliší od již zapsané firmy. Stejně se bude řešit situace, když se v místě nebo obci zřídí odštěpný závod již stejné zapsané firmy. I v tomto případě je obchodník povinen připojit k firmě odštěpného závodu dodatek, jímž se zřetelně od existující firmy odliší.

„Především u obchodníků s pochybnou seriositou se příležitostně ukazuje úsilí zaměnit jimi nově založenou společnost s jinou společností, která byla právě zrušena. Občas také zkouší firmy společností přímo nahradit.“¹³³

Ustanovení § 30 odst. 4 HGB dává v těchto věcech zvláštní pravomoc Zemským vládám. Ty mohou stanovit, že sousedící místa nebo obce budou ve smyslu těchto ustanovení považována za jedno místo nebo jednu obec.

Jednotlivé spolkové země si stanovují svá specifická kritéria pro zápis firmy do obchodního rejstříku a pro jejich následné užívání. Spolkový obchodní zákoník § 30 HGB pouze stanovuje požadavek, aby obchodní firmy v oblasti jednoho rejstříkového soudu byly dostatečně odlišné.

5.4. Ochrana obchodní firmy

Právo oprávněného uživatele k jeho firmě je výhradním subjektivním právem a jako takové může být uplatněno vůči každé třetí osobě. Nositel tohoto práva může v rámci rozsahu svého oprávnění požadovat, aby ten, kdo do jeho práva zasahuje, zásah ukončil, vydal získané obohacení, nebo aby nositeli práva nahradil škodu, které mu jeho jednáním vznikla.

¹³² UWG – Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb vom 3. Juli 2004.

¹³³ Schmidt, K.: Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104, Verlag C.H.Beck/Verlag Franz Vahlen, München 1996, str. 373.

„Neoprávněné užívání firmy může spočívat v užívání jak stejné nebo zaměnitelné firmy, tak i v používání firmy jako obchodní značky.“¹³⁴

Firma je proti svému zneužití chráněna jak v rovině práva soukromého, tak veřejného.

Občanskoprávní ochrana jména použitého pro označení podniku je zaručena § 12 BGB. Tato ochrana se vztahuje na každý libovolný způsob použití jména osoby, a to jak v soukromém, tak i v obchodním životě. Generální klauzule § 12 BGB stanovuje, že ten, jehož právo užívat jméno bylo zpochybněno nebo jehož jméno bylo neoprávněně užito, se může domáhat zdržení se takového jednání. Mimo to mohou např. poškození konkurenti požadovat podle § 823 BGB náhradu škody, a to v případě, že k neoprávněnému použití jména došlo úmyslným nebo nedbalostním jednáním a konkurentům byla tímto jednáním způsobena škoda.

Obchodně právní ochranou firmy podle § 37 HGB je firma chráněna proti neoprávněnému užití, tj. takovému užití, které je v rozporu s předpisy firemního práva a kterým je třetí osoba dotčena na svých právech. Zasáhnout proti neoprávněnému užívání firmy může také, a to z moci úřední, rejstříkový soud. Rejstříkový soud může toho, kdo užívá firmu, která mu nenáleží, prostřednictvím ukládání pořádkových pokut přimět, aby se takového jednání zdržel. Mimo to může rejstříkový soud z moci úřední firmu z obchodního rejstříku vymazat (§§ 140 a 141 FGG, zákona o nesporném soudnictví¹³⁵).

Nekalosoutěžní ochrana firmy spočívá v zákazu užití zaměnitelné firmy v obchodním styku.

Ochrana firmy podle HGB je základní ochranou firmy v komplikovaném systému soukromoprávní ochrany podnikání. Soukromoprávní ochrany firmy se lze dále domoci přes ustanovení §§ 12, 823, 1004 BGB.¹³⁶

5.4.1. Ochrana podle § 37 HGB

Ochrana obchodní firmy podle obchodního zákoníku upravuje obchodněprávní sankce v případě neoprávněného užívání firmy, v podstatě se jedná o ochranu zákonného firemního práva. Jde o případ, kdy je používána nedovolená firma, nejedná se o situaci, kdy někdo třetí porušuje firemní právo.

¹³⁴ Enzinger, R.: Grenzenloses Firmenrecht – Auswirkungen des EU-Beitritts, RA in Wien, ÖBI 1994, S.105.

¹³⁵ FGG – Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit

¹³⁶ § 12 BGB Právo na ochranu jména, § 823 BGB Povinnost k náhradě škody, § 1004 BGB Nárok na zdržení a odstranění.

Ustanovení § 37 HGB stanoví, že toho, kdo užívá firmu, jež mu podle ustanovení §§ 17-37a HGB nenáleží, pobídne rejstříkový soud k tomu, aby se zdržel užívání takové firmy uložením pořádkové pokuty. Ten, kdo je poškozen na svých právech tím, že někdo jiný neoprávněně užívá obchodní firmu, může od této osoby požadovat, aby se užívání obchodní firmy zdržela. Nárok na náhradu škody vyplývající z jiných ustanovení zůstává nedotčen.

Nároků vyplývajících z § 37 HGB se může domáhat ten, jehož práva byla porušena nedovoleným užíváním firmy. Nárok směřuje nejen proti protiprávnímu užívání firmy obchodníky, ale také proti používání firmě podobnému označení „neobchodníky“ (podnikatel nezapsaný v obchodním rejstříku, např. drobný živnostník, příslušník svobodných povolání), pokud takovým užíváním porušují firemní právo.

„Prakticky lze říci, že v dnešním systému ochrany podnikání můžeme § 37 HGB snad i postrádat, protože ochranu proti takovému porušení zákona poskytuje už § 12 BGB, §§ 1, 3, 13 UWG v případě konkurentů a § 15 zákona o ochranných známkách.“¹³⁷

Rejstříkové řízení o zneužití firmy upravuje HGB v § 37 odst. 1. Rejstříkové řízení má tentýž cíl, jako jsou nároky vyplývající z § 37 odst. 2. Toto řízení lze použít jak proti obchodníkům, tak proti „neobchodníkům“. Cílem tohoto řízení není jen donucení obchodníků k užívání řádné firmy, ale i zabránění v užívání firmy způsobem zákonu odporujícím.¹³⁸ Řízení podle § 37 odst. 1 bude také na místě, pokud bude např. drobný živnostník používat firmě podobné označení s tím, že takovým jednáním bude existenci firmy předstírat.

Ustanovení § 37 HGB však nepřináší žádnou rozsáhlou ochranu obchodní firmě. Na jednu stranu proto, že nechrání obchodníky, kteří nejsou zapsáni v obchodním rejstříku a na stranu druhou proto, že jím poskytována ochrana je teritoriálně vymezena velmi úzce. Takže již v sousední obci se můžeme setkat s podnikatelem, se stejně znějící firmou.

¹³⁷ Schmidt, K.,: Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104, Verlag C.H.Beck/Verlag Franz Vahlen, München 1996, str. 374.

¹³⁸ K tomuto uvádím jeden rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 28.2.2002, č.j. I ZR 195/99

a) Dohoda o tom, že seniorní partner advokátní kanceláře, který poskytuje své jméno pro označení kanceláře, dovolí advokátní kanceláři toto jméno používat i po jeho vystoupení, není v rozporu se zákonným zákazem, a to i tehdy, dojde-li k záměně, protože seniorní partner po svém vystoupení v rozporu s původním záměrem pokračuje v advokátní praxi. Nebezpečí klamavosti lze čelit, pokud jmenovky poukazují na vyloučení poskytovatele jména a na skutečnost, že tento pracuje již v jiné kanceláři.

b) Pokud je společnosti občanského práva udělena kompetence k užívání jména, obsahuje toto povolení zásadně také možnost dalšího používání jména sdružení jako jména partnerství do něhož se sdružení přeměňuje.

5.4.2. Ochrana podle zákona o ochranných známkách

Ochrana obchodní firmě je poskytována také zákonem o ochraně ochranných známek a jiných označení tzv. „Markengesetz“ (MarkenG). Tento pod § 5 nazvaném obchodní označení stanovuje, že jako obchodní označení budou chráněna označení podnikatele a názvy děl.

Záměr úpravy firmy a ochranné známky je v principu odlišný. Zatímco firma prvotně slouží k identifikaci samotného podnikatele, podstatným znakem ochranné známky je rozlišení nebo označení původu produktu nebo služeb určitého podnikatele. Přesto se stává, že hranice mezi firmou a ochrannou známkou stále častěji splývají. V minulosti byla ochranná známka jako název podnikatele většinou používána, pokud se jednalo o známou ochrannou známku, která by jinak vycházela z dříve nepřipustné fantazijní firmy. Novelou firemního práva z roku 1998 byla připuštěna fantazijní firma, a tak může být i ochranná známka v podstatě použita jako firma podnikatele.

Známkoprávní ochrana obchodního označení vyplývá z §§ 5 a 15 MarkenG. Podle těchto ustanovení se může každý, jehož jméno, firma nebo zvláštní označení¹³⁹ bylo neoprávněně užito, domáhat zdržení se neoprávněného zásahu nebo v případě úmyslného nebo nedbalostního jednání také náhrady vzniklé škody. Neoprávněné užití je pak takové užití, které je způsobilé vyvolat záměnu s chráněným označením.

Jako hlavní podmínku staví známkoprávní předpisy o ochraně skutečnost nebezpečí záměny. Nebezpečím záměny se rozumí nebezpečí uvedení v omyl o podnikovém původu zboží nebo o existenci zvláštního obchodního, hospodářského nebo organizačního vztahu mezi různými podniky, vyvolaném užitím identického nebo podobného označení. Pouhá zaměnitelnost nebo totožnost označení je však bezvýznamná, pokud nevyvolává klamnou představu o označení jiného podnikatele. Vyvolání nebezpečí záměny musí prokázat ten, kdo se porušení svých práv dovolává.

V případě, že se stejně nebo podobně znějící firma a ochranná známka dostanou do kolize, platí princip priority, to znamená, že rozhodné bude, čí právo je starší. U ochranné známky je třeba také zohlednit, že jejím užitím může být porušen uznávaný a chráněný zájem dotčených osob. Musí se tedy zvážit veškeré střetávající se zájmy, přičemž významným posuzovaným hlediskem bude také teritoriální rozsah působnosti podnikatele.

¹³⁹ Ve smyslu § 5 MarkenG se jedná o obchodní označení – tzv. označení podniku.

5.4.3. Ochrana firmy podle zákona o nekalé soutěži

Pokud lze dosáhnout ochrany obchodní firmy přes ustanovení práva občanského, obchodního nebo práva známkového, pak je užití nekalosoutěžní ochrany firmy vyloučeno. Systém ochrany firmy, který je poskytován na základě ustanovení § 1, resp. § 3 zákona proti nekalé soutěži (UWG) je chápán spíše jako doplňkový systém k ochraně shora jmenované.

Nekalosoutěžní ochrana se stane relevantní jen tehdy, pokud chybou v registraci obchodního jména nebo jeho uplatněním v právním styku výlučné právo k tomuto jménu ještě nevzniklo a nebo pokud právo k firmě sice nebezpečím záměny nebo stejnorodosti není zatím porušeno, avšak takové jednání odporující dobrým mravům již dostatečně naplňuje skutkovou podstatu nekalosoutěžního jednání. Příslušnou skutkovou podstatou pak bude parazitování na pověsti přes napodobující užití.

Pouhé užití něčí dobré pověsti k vlastním obchodním účelům není samo o sobě v rozporu s nekalou soutěží. K tomu, aby se objektivně jednalo o parazitování na pověsti skrze napodobující užití, musí být naplněny ještě další zvláštní okolnosti, které nekalost tohoto jednání opodstatní. Takovou okolností by např. mohla být situace, kdy dobrá pověst podnikatele bude zkrácena neoprávněným užitím jeho jména.

5.5. Závěrem k německému firemnímu právu

Firma je jménem podnikatele, pod kterým činí své obchody a kterým se podepisuje. Firma podléhá registraci v obchodním rejstříku. Firma tedy není, jak je často v hovorové řeči používáno, podnikatel sám nebo případně jeho podnik.

Firma podle německého práva může být tvořena jako firma osobní (Martin Heuer GmbH), věcná (Apothekehandel e.K), čistě fantazijní (Salmia OHG) nebo jako kombinace částí těchto firem (Chemie Maier KG). Jako určité dorovnání široké volnosti při výběru firmy musí být součástí každé firmy příslušný zákonný dodatek o právní formě podnikatele.

Německé firemní právo formuluje následující požadavky: firma musí mít rozlišovací schopnost, tzn. musí podnikatele dostatečně označovat a individualizovat, obchodní poměry a ručitelské vztahy musí být zjevné a v neposlední řadě firma nesmí působit klamavě. Pokud firma tyto tři podmínky splňuje, pak je způsobilá k zápisu do obchodního rejstříku. Na

dodržování předpisů firemního práva dohlíží rejstříkový soud, který může prostřednictvím ukládání pořádkových pokud jejich dodržování vymáhat.

Specifikem německé úpravy je, že při zápisu firmy do obchodního rejstříku se její odlišnost od již zapsaných firem zkoumá pouze v rozsahu daného místa, resp. obce.

Kdo je oprávněn vystupovat pod určitou firmou, požívá vůči každé třetí osobě právo na ochranu této firmy. Ta je zakotvena v celé řadě zákonů a dotčenému podnikateli zaručuje nárok na zdržení se protiprávního jednání a náhradu vzniklé škody.

Podle ustanovení § 37 odst. 2 HGB se může ten, kdo je na svých právech dotčen neoprávněným užíváním firmy domáhat, aby od takového jednání bylo upuštěno (např. pokud bude na tomtéž místě zapsána obchodní firma, která není dostatečně rozlišitelná od již registrované firmy).

Ochrana firmy jako jména může být podnikateli podle § 12 BGB poskytnuta, i když firma neobsahuje občanské jméno podnikatele.

Jako jméno je firma chráněna také předpisy práva proti nekalé soutěži. Ustanovení § 15 MarkenG upravuje možnost domáhat se nekalosoutěžní ochrany firmy i tehdy, pokud je taková firma v souladu s formálními předpisy firemního práva.

Firma není chráněna jen v těch případech, kdy dochází k porušení práv jednotlivce. Před neoprávněným užíváním firemního označení je veřejnost chráněna také rejstříkovými soudy, které jsou povinny proti nedovolené firmě zasáhnout z moci úřední.

Téměř shodné počátky německé a české právní úpravy se výrazně projevují i v současných právních úpravách dvou dnes již velmi odlišných států. Je zčásti pouhou náhodou, že oba státy přistoupily k významným novelám firemního práva v krátkém rozmezí, zčásti to lze připsat snaze dosáhnout harmonizace německého, popř. českého práva s právem Evropské unie. V německém právu proběhla novelizace firemního práva v roce 1998 a české firemní právo bylo zásadněji novelizované roku 2000.

Ze srovnání dvou platných právních úprav firemního práva v Německu a České republice můžeme dovodit následující společné rysy a rozdíly.

Zásadní rozdíl ve vymezení pojmu firma spočívá v tom, že dle české právní úpravy je firma název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Německé právo vymezuje firmu jako jméno obchodníka, pod nímž provozuje v podnikání své obchody a jímž se podepisuje. Až v následujících paragrafech je pak upravena návrhová povinnost obchodníka podat návrh na zapsání své firmy a místa svého obchodního závodu do obchodního rejstříku. Shodně právní úpravy stanovují povinnost, aby právní úkony podnikatele byly činěny výhradně pod existující firmou.

Zásadní rozdíl je v úpravě firmy fyzické osoby. Zatímco české právo požaduje, aby firma fyzické osoby byla tvořena jejím jménem a příjmením, německé právo tuto koncepci reformou z roku 1998 opustilo a fyzické osobě povoluje doslova jakoukoliv firmu. Tedy i firmu fantazijní. Povinně však musí firma fyzické osoby obsahovat stanovený zákonný dodatek („e.K.“- zaregistrovaný obchodník, „e.Kfr.“- zaregistrovaná obchodnice).

Stejná je v porovnávaných právních řádech také úprava principů neboli zásad ovládajících firemní právo. Výslovně oba uvádí jen zásadu nezaměnitelnosti neboli výlučnosti firmy a další zásady lze z úprav získat jejich extenzivním výkladem. Drobné odchylky lze spatřit pouze v chápání a výkladu jednotlivých zásad.

Oba právní řády pak shodně zakazují tzv. „prázdný převod“ neboli převod firmy bez současného převodu podniku.

Možnost převést firmu společně s podnikem tvoří, stejně jako v českém právu, jeden z typických znaků firemního práva. Pod nabytou firmou může být pokračováno i tehdy, pokud je její součástí jméno zcizitele. Shodně je v obou právních řádech požadováno, aby k užíváním stávající firmy byl převodcem udělen výslovný souhlas.

Ze srovnání posuzovaných úprav lze dále dovodit odlišnost v možnosti použití dodatku označujícího nástupnický vztah. Zatímco česká právní úprava ukládá tomu, kdo podnik zdědil nebo nabyt smlouvou, povinnost použít nástupnický dodatek; německé firemní právo nechává na vůli nabyvatele, zda nástupnický dodatek ke své firmě připojí či nikoli. Obě úpravy ale shodně vyžadují souhlas dosavadního vlastníka nebo dědiců k užívání stávající firmy.

Odlišnost lze nalézt také v nárocích, které jednotlivé úpravy poskytují dotčené osobě v případě neoprávněného užívání firmy. Dle české právní úpravy se může ten, kdo byl na svých právech dotčen, proti neoprávněnému uživateli domáhat, aby se daného jednání zdržel a odstranil závadný stav. Dále může požadovat vydání bezdůvodného obohacení a přiměřeného zadostiučinění. Německá právní úprava dává poškozenému možnost domáhat se zdržení neoprávněného užívání a náhradu případně vzniklé škody. Tomu, kdo firmu užívá protiprávně, pak hrozí, že mu bude rejstříkovým soudem uložena pořádková pokuta. Tento systém ochrany je v obou státech systémem ochrany absolutní, takové ochrany se lze domáhat proti každému, kdo se neoprávněného jednání dopustil. Navíc je vždy poškozenému dána možnost domáhat se relativní ochrany své firmy v rámci nekalé soutěže.

Dále lze shrnout, že úprava německého firemního práva je podrobnější a detailněji se zabývá možnými situacemi, které souvisejí se vznikem, změnou, ale i zánikem firmy. Jde např. o úpravu ručení nabyvatele při pokračování v užívání firmy § 25 HGB, ručení dědiců § 27 HGB, ručení při vstupu do podniku fyzické osoby § 28 HGB, úpravu návrhové

povinnosti při změnách § 31 HGB, zápis o prohlášení konkurzu § 32 HGB a úpravu změny stanov § 34 HGB.

6. Nástin úpravy firemního práva ve Velké Británii

6.1. Úvodem k firemnímu právu

Firemní právo ve Velké Británii (a zároveň také ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku) je upraveno třemi základními právními předpisy. Jde o Zákon o obchodních jménech (Business Names Act z roku 1985), dále jen „BNA“, Zákon o společnostech (Company Act z roku 2006), dále jen „CA“ a Nařízení o názvech společností a obchodních jménech (Company and Business Names Regulation z roku 1981), dále jen „CBNR“.

Název společnosti musí být uveden v memorandu o založení společnosti. Obecně platí, že jméno si lze zvolit. Avšak pokud jde o některé názvy, ty jsou buď absolutně, nebo relativně zakázány – blíže viz dále. Další podmínkou je, že nesmí jít o název společnosti, který již na seznamu registrovaných názvů společností existuje (článek 66 odstavec 1 CA 2006).

Společnost jakožto právnická osoba musí být identifikována zejména svým názvem, který tak nabývá značného významu. Cílem zákona je zajistit, že název společnosti bude znám těm, kteří se dostanou do obchodního styku s danou společností.

Společnost může provádět své obchody i pod jiným jménem než je jméno, které má řádně zapsané v obchodním rejstříku („Companies House“). „Obchodování pod jménem, které není pravým jménem osoby, která podniká, je regulováno zákonem o obchodních jménech, který má dva hlavní cíle. Za prvé umožnit osobě, která se domáhá právní ochrany proti osobě, která podniká, aby mohla zjistit její pravé jméno, a za druhé kontroluje užití nevhodných obchodních názvů.“¹⁴⁰

¹⁴⁰ Mayson, S., French, D., Ryan, Ch.: Company Law, 2003-2004 Edition, Oxford University Press, New York 2003, str. 71.

6.2. Obchodní jméno

Do roku 1982 muselo být mnoho obchodních jmen povinně registrováno, a to podle Zákona o registraci obchodních jmen z roku 1916 (Registration of Business Names Act 1916). Tento zákon byl zrušen až roku 1982, kdy nabyl účinnosti Zákon o společnostech z roku 1981, který přinesl i novou úpravu obchodního jména. Tento zákon byl roku 1985 nahrazen dodnes platným zákonem o obchodních jménech.

BNA poskytuje státnímu sekretáři pravomoc ke kontrole jmen, která jsou pro společnost volena, a dále stanovuje, co musí být o společnosti zveřejněno. Jména, která obsahují slova a výrazy, jejichž užívání je BNA uloženo, vyžadují předchozí souhlas státního sekretáře, než mohou být používána. Existují i výrazy, jejichž užívání ve jménu může být za určitých okolností trestným činem.

Některá slova a výrazy jsou pak kontrolována jinými zákony, BNA poskytuje ochranu práv jednotlivce nebo společnosti, které jednotlivec nebo společnost může mít ve vztahu k názvu nebo slovu.

Obchodním jménem zákon rozumí jméno, které osoba, společenství nebo společnost používá při podnikání, pokud není shodné s jejich vlastním jménem. Např. u společnosti to bude jméno, pod kterým společnost obchoduje a které není jejím názvem společnosti. Obchodním jménem jednotlivce pak bude jeho jméno, pod kterým obchoduje, ale které není jeho rodným jménem. Nezáleží na tom, zda k jménu bude připojeno křestní jméno jednotlivce nebo jeho iniciály.

Jak už bylo řečeno, některá obchodní jména potřebují schválení. Jde o jména, která jsou uvedena v přílohách A, B a C k BNA.¹⁴¹ Účelem těchto omezení při volbě obchodního jména je zabránit tomu, aby veřejnost mohla být klamána o velikosti nebo postavení společnosti, které není důvodné.

Pokud podnik, který obsahuje předepsané slovo, změni svého majitele, musí tento nový majitel do dvanácti měsíců získat také schválení k užívání tohoto jména. Toto pravidlo se použije, pokud jméno, které nový majitel získal, bylo dříve registrováno podle Zákona o registraci obchodního jména z roku 1916 nebo bylo schvalováno podle Zákona o společnostech.

¹⁴¹ Např. dodatek A obsahuje výčet pravidel, které musí konkrétní forma podnikání splňovat, aby jméno mohlo obsahovat určité slovo nebo výraz. Jméno, které budí dojem, že podnik je spojen s Jejím veličenstvím nebo se správním úřadem, vyžaduje předchozí schválení s jeho užíváním.

V důsledku zrušení Zákona o bankách z roku 1987 již nepotřebují schválení názvy společností, které obsahují slovo banka, bankéř, bankovníctví nebo úschovna. Nicméně používání slova, které naznačuje bankovní aktivitu, znamená, že osoba užívající toto jméno provozuje podnikatelskou činnost v oblasti bankovníctví, a tudíž přijímá vklady od veřejnosti, tedy provozuje činnost upravenou Zákonem o finančních službách a trzích z roku 2000. A proto osoba užívající jméno naznačující bankovní aktivitu musí být držitelem povolení nebo výjimky udělených dle výše uvedeného zákona.

Pokud by společnost chtěla užívat jméno, které je uvedené v seznamu dodatku A k BNA, pak je nezbytné podat žádost o povolení užívání takového jména k příslušnému obchodnímu rejstříku („Companies House“)¹⁴². Povolení bude vydáno tehdy, pokud informace o podniku, které byly dodány, splňují stanovené podmínky v době žádosti nebo krátce poté.

Zákon se také zabývá otázkou, které podrobnosti o podniku musí být uveřejněny. Přiměřeně se to vztahuje na informace o názvu společnosti, o jménech všech partnerů a společníků, a na jejich doručovací adresy. Tyto informace by pak měly být zřetelně uveřejněny na místech, kde je podnik provozován, nebo místech, kde se jedná se zákazníky či dodavateli, dále by měly být vyznačeny na obchodní korespondenci a na písemných nabídkách zboží a služeb. V případě, že podnik má více než dvacet partnerů, nemusí být jména všech těchto partnerů uvedena na obchodní korespondenci, musí však obsahovat informaci o hlavním sídle podniku. V sídle podniku musí být k dispozici úplný seznam jmen a adres všech partnerů společnosti. Pokud by o podniku nebyly předepsané údaje uveřejněny, je takové jednání považováno za trestný čin a hrozí za něj finanční pokuta až 1000 £.

6.3. Název společnosti

Výběr názvu společnosti není přenechán libovůli jejich zakladatelů, ale je regulován několika zvláštními pravidly. K nejdůležitějším z nich patří povinnost, aby každý název společnosti končil slovy „Limited“, „Unlimited“, „Public Limited company“ nebo jejich příslušnými zkratkami, či velšskými ekvivalenty¹⁴³.

¹⁴² Termín „Companies House“ lze doslovně přeložit jako dům společností, jde o veřejný registr, který vede seznam zapsaných názvů společností (pro společnosti se sídlem v Anglii a Walesu je příslušný Companies House v Cardiffu a pro společnosti se sídlem ve Skotsku je příslušný úřad v Edinburghu), ve své práci budu pro větší srozumitelnost termín překládat jako obchodní rejstřík.

¹⁴³ Vždy pokud uvádím název obchodní společnosti, vztahuje se to i na příslušný velšský ekvivalent názvu takové společnosti.

„Limited company“ (společnost s ručením omezeným) musí jako součást svého názvu obsahovat slovo „limited“ nebo jeho zkratku „ltd“¹⁴⁴. Avšak podle článku 60 CA 2006 jsou některé společnosti od této povinnosti osvobozeny, a to za podmínky, že splní určitá předepsaná kritéria.

Společnosti, které splňují kritéria mohou požádat, aby jim byla udělena výjimka z užití těchto povinných dodatků. Výjimka je pak společnosti udělena, pokud společnost nepodléhá CA ve vztahu k uveřejnění svého názvu. Taková společnost pak také nemusí posílat seznam členů k registraci do obchodního rejstříku.

Existují i společnosti, které jsou z užívání dodatku „Limited“ ve svém názvu přímo vyňaty. Jde např. o soukromé společnosti, které mají ručení omezené zárukou (private company limited by guarantee) a jejichž cílem je podnikání, umění, věda, vzdělání, náboženství, dobročinnost nebo jiné profese a tyto společnosti byly do nabytí účinnosti části V. CA 2006 z užívání tohoto dodatku vyňaty. Dalším kritériem, jehož splnění je pro vynětí nezbytné, je i zákonem předepsané znění článků memoranda společnosti v otázce dividend, zisku a zániku společnosti.

Dalším povinným dodatkem pro zvláštní typ anglické společnosti („commonhold associations“) je dodatek „commonhold associations limited“ a pro veřejně prospěšnou společnost („community interest companies“) je povinným dodatkem „community interest companies“ nebo „community interest public limited companies“.

Článek 66 CA 2006 uvádí případy, ve kterých bude název společnosti při její registraci zamítnut. A to tehdy, pokud je zvolený název společnosti shodný s názvem společnosti již zapsané.¹⁴⁵ Dále pokud název společnosti obsahuje slovo „limited“, „unlimited“, „public limited company“ nebo „community interest company“ kdekoliv, vyjma konce názvu společnosti nebo pokud název společnosti končí slovy „commonhold association limited“, aniž by šlo o „commonhold association“ nebo končí slovy „community interest public limited company“, aniž by o takovou společnost skutečně šlo, registrace bude také zamítnuta pokud je kdekoliv v názvu společnosti obsaženo „investment company with variable capital“, „open-ended investment company“, „limited liability partnership“ nebo Societas Europaea „SE“, pokud bude název společnosti urážlivý a v neposlední řadě také pokud by užití názvu takové společnosti bylo trestným činem.

¹⁴⁴ Nebo velšský ekvivalent tohoto dodatku „cyfyngedig“ či jeho zkratku „cyf“.

¹⁴⁵ Shodnost názvu zapisované společnosti se společnostmi již zapsanými se hodnotí následovně: registrační úřad při hodnocení shodnosti ignoruje interpunkci, právní stav společnosti (zakládání, fúze, rozdělení, odštěpení), neurčité členy a slova jako společnost atd. Pokud zapisovaná společnost zní stejně jako společnost již zapsaná v registru názvů společností, postačí, pokud názvy těchto dvou společností budou odlišně alespoň hláskovány.

Je nezbytné doplnit, že některé názvy společností vyžadují před svým zápisem schválení státním sekretářem. To se týká zejména názvů, které obsahují slova, která jsou zákonem regulovaná, nebo názvů, které naznačují spojení s centrální nebo místní státní správou. Schvalování takového názvu společnosti je pak v kompetenci státního sekretáře pro obchod a průmysl. Citlivá slova a výrazy jsou takové výrazy, které při svém použití jako součásti názvu společnosti mohou naznačovat určitou obchodní přednost, zvláštní status nebo specifickou funkci. Z tohoto důvodu je používání těchto výrazů upraveno právními předpisy a vyžadují schválení státního sekretáře. Hodnocení žádosti o možnost používat takové výrazy a následné udělení souhlasu s jejich používáním provádí příslušný obchodní rejstřík (Companies House) jménem státního sekretáře. Cílem právní úpravy je zajistit, aby užívání takových výrazů bylo důvodné a byla tak zajištěna ochrana veřejnosti před používáním klamavých názvů společností. Kompletní katalog tzv. citlivých slov je uveden v dodatcích A, B a C k BNA.¹⁴⁶

„Státní sekretář může společnosti nařídit, aby změnila svůj název, pokud poskytuje špatný obraz o aktivitách společnosti a je tedy možné, že tímto poškodí veřejnost.“¹⁴⁷

Pokud si společnost jako svůj název vybere název, který ještě není zapsán v seznamu názvů společností a který ani nevyžaduje schválení státním sekretářem, pak k registraci takového jména stačí poslat žádost o registraci a doložit prokazované skutečnosti příslušnými dokumenty. Speciální rozhodnutí je vyžadováno v situaci, pokud již existující společnost mění svůj název. Pokud předložené dokumenty vyhovují a nebrání-li tomu jiná překážka, pak je název společnosti zapsán a společnosti je vydán certifikát o zápisu („certificate of incorporation“).

6.3.1. Užívání klamavého názvu společnosti

Pokud bude užíván název společnosti, který ve veřejnosti vzbuzuje klamnou představu o tom, o jakou společnost ve skutečnosti jde, může se ten, kdo je takovým užíváním poškozen, domáhat v soudním řízení své ochrany, a to prostřednictvím žaloby proti podvodnému vydávání („passing off“). Zapsání názvu společnosti do rejstříku názvů společností není garancí, že taková žaloba proti zapsanému názvu nemůže být podána.

¹⁴⁶ Příkladem tzv. „citlivých“ slov je např. slovo anglický, skotský, spojené království, královský, národní, mezinárodní, instituce, charita atd...

¹⁴⁷ Goldenberg, P.,: Guide to company Law, CCH Editions Limited, Third Edition , 1990, str. 24.

V případě, že by byl užíván registrovaný název společnosti, který je shodný nebo podobný s registrovanou ochranou značkou, mohla by proti uživateli takového názvu být podána žaloba proti poškozování ochranné známky.

Pokud obchodní rejstřík při zápisu názvu společnosti nevznesе námitku přílišné shodnosti zapisovaného názvu s jiným již zapsaným názvem, nezaručuje to, že proti uživateli takového již zapsaného názvu nebude později vznesena některá z výše zmíněných žalob. Je povinností každého žadatele o zápis názvu společnosti, aby si ověřil, že jím zvolený název společnosti není v rozporu s již existující ochranou značkou nebo s jiným již zapsaným názvem.

6.4. Závěrem k anglické úpravě firemního práva

Firemní právo Velké Británie se rozpadá do dvou podsystémů. Jeden systém tvoří problematika názvu společnosti („company name“), která je regulovaná především zákonem o společnostech, a druhým systémem firemního práva je úprava obchodního jména („business name“), kterou obsahuje zákon o obchodních jménech.

Název společnosti je jednou ze základních povinných náležitostí společenské smlouvy. Zásady pro tvorbu názvu společnosti a případná omezení či zákazy upravuje již zmíněný zákon o společnostech. Evidenci zapsaných názvů společnosti vede obchodní rejstřík („Companies house“) a o jednotlivých žádostech o zápis se rozhoduje jménem státního sekretáře.

Pro tvorbu názvu společnosti platí, že společnost si může zvolit jakékoliv jméno, při výběru je omezena jen několika zákazy, které vyplývají přímo ze zákona.

Společnost při vystupování v obchodním styku nemusí výlučně používat svůj název, naopak je jí dovoleno podnikat pod obchodním jménem, které je od jejího názvu odlišné. Pokud společnost této možnosti využije a bude v obchodních vztazích vystupovat pod svým obchodním jménem, pak se na ni bude vztahovat zákon o obchodních jménech. Zákon pak takové společnosti ukládá řadu povinností, které mají přispět k její snadné identifikaci, je to např. povinnost uvádět svůj název na všech provozovnách a na požádání svůj název každému sdělit.

V možnosti používat v obchodním styku nejen název společnosti lze spatřit jeden z hlavních rozdílů britské úpravy proti úpravě firemního práva v České republice a v Německu. Jak česká, tak německá úprava firmy vyžaduje, aby podnikatel činil právní úkony výlučně pod svou firmou, kterou má zapsanou v obchodním rejstříku.

Shodně pak ve všech třech právních úpravách nalezneme zákaz, aby firma byla v rozporu s dobrými mravy nebo aby obsahovala jakékoliv hanlivé nebo vulgární výrazy. Ve Velké Británii je navíc, s ohledem na tradiční monarchii, výslovně upraven zákaz, aby název společnosti bezdůvodně vyjadřoval jakoukoliv spojitost s panovníkem.

Koncepce firemního práva ve Velké Británii, jakožto země angloamerického právního systému, je od tuzemské úpravy firemního práva odlišná. Mnohé rozdíly jsou z velké části způsobeny odlišností těchto dvou právních systémů, jiné difference naopak vyplývají ze stálosti, respektive nestálosti tohoto institutu.

7. Závěr

Institut obchodní firmy je sám o sobě významným elementem obchodního práva, který nachází své klíčové uplatnění v obchodních vztazích a stále významněji pak i na poli mezinárodním. Ochrana obchodní firmy pak nepochybně patří mezi významné zákonem chráněné zájmy a je nedílnou součástí fungujícího právního státu.

Mou snahou v předkládané práci bylo pokud možno podrobně a uceleně nahlédnout do problematiky firemního práva a právních vztahů vznikajících a souvisejících s obchodní firmou.

V závěru popisovaných právních úprav firemního práva v Německu a Velké Británii jsou provedena stručná srovnání těchto úprav, které náleží do odlišných právních systémů.

Zatímco úprava firmy podle britského práva je od kontinentální úpravy značně odlišná, úprava česká s úpravou německou jsou si blízké. Zásadním rozdílem srovnávaných kontinentálních úprav proti britské úpravě je, že britská úprava připouští, aby podnikatel v obchodním styku vystupoval i pod jiným než zaregistrovaným názvem tzv. „obchodním jménem“. Obchodním jménem se pak rozumí jméno, které není shodné s názvem společnosti nebo jménem jednotlivce a pod nímž podnikatel obchoduje.

Podobnost české a německé úpravy je pak dána zejména společným historickým základem, ale také celkovou podobností obou právních řádů. Ještě větší sblížení úprav německého a českého firemního práva můžeme očekávat, pokud bude schválen připravovaný obchodní zákon.

Mezi veřejností, a to nejen laickou, dochází velmi často ke ztotožnění pojmu firma s pojmem podnik nebo společnost. Za pozastavení stojí i skutečnost, že se se stejnou jazykovou zvláštností, tedy špatným chápáním pojmu firma, můžeme setkat i v Německu. Nutno však uvést, že naopak v ekonomické terminologii pojem firma odpovídá pojmu společnost či podnik.¹⁴⁸

Připravovaná úprava firemního práva a názvu právnických, tak jak s nimi počítá návrh nového občanského zákoníku a zákona o obchodních společnostech, je koncipována logicky a přináší několik podstatných změn. Nový občanský zákoník zamýšlí upravovat pouze obecná pravidla pro označování právnických osob, s tím, že podnikající právnické osoby budou

¹⁴⁸ Coase, R. H.: The Nature of the Firm. *Economica*, 1937, roč. 4, č. 16., <http://www.sonoma.edu/users/e/eyler/426/coase1.pdf>

nadále podléhat úpravě firemního práva v obchodním zákonu. Nyní platná úprava občanského zákoníku věnuje právnickým osobám mizivý počet ustanovení, což dalo vzniknout přebujelé a nepřehledné úpravě zvláštních zákonů. Novou, koncepčně uspořádanou úpravu v této oblasti proto můžeme jen uvítat.

Samotné firemní právo je pak dotčeno několika změnami. Dochází ke změně ve vymezení obchodní firmy, navrhuje se firmu definovat jako jméno podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku. Nově je firma chápána spíše jako právo majetkové, s tím, že je více uvolněna pro majetkové dispozice. Zákaz prázdného převodu firmy je zrušen a při dodržení zákazu klamavosti může být firma převedena i bez podniku, který označuje. Místo výslovného souhlasu původního majitele (nebo právních nástupců) s užíváním staré firmy nyní postačí souhlas konkludentní. Fyzická osoba, u které došlo ke změně jména, může nadále používat svou původní firmu, bez uvádění dnes povinného odlišujícího dodatku. Pokud vstoupí takto navržená úprava v platnost, přinese s sebou velkou liberalizaci firemního práva. Vhodnost takto liberálního pojetí v českém prostředí však ukáže až následná praxe.

Jediné, co se dosud nedaří, je sjednotit právní terminologii zejména pro právnické osoby. Bude-li navržená úprava takto přijata, budeme se v textech právních předpisů i nadále setkávat s pojmy jméno, název a firma právnické osoby.

8. Resumé

Die vorgelegte rigorose Arbeit widmet sich der Problematik des Firmenrechts und den Rechtbeziehungen, welche mit der Handelsfirma entstehen und zusammenhängen. Diese Arbeit richtet sich hauptsächlich auf tschechisches Firmenrecht, und das sowohl auf die geltende Regelung, als auch auf die Regelung, welche im Rahmen der laufenden Rekodifikation des Privatrechts in der Tschechischen Republik vorbereitet wird.

Aus theoretischer Sicht kann man diese Arbeit in drei Kapiteln gliedern. Grundlegend ist die Kapitel, die sich mit der tschechischen Regelung befasst, dann folgt die Darlegung und Vergleich zur Regelung des Firmenrechts der Bundesrepublik Deutschland. Zum Abschluss dieser Arbeit ist die Firmenrechtsregelung Großbritanniens in ihren Hauptmerkmalen dargestellt.

Tschechisches Firmenrecht wird durch §§ 8 bis 12 HGB geregelt. Nach den Regelungen des Handelsgesetzbuches ist die Firma der Name, unter dem der Kaufmann ins Handelsregister eingetragen ist. Die Regelung beginnt mit dieser Begriffsbestimmung, weiter sind die Firmenarten, Bedingungen der Unterscheidungskraft, Bedingungen der Firmenübertragung und des Übergangs und Bedingungen der Firmenänderung festgelegt. Die Vorschrift des § 12 HGB gewährt Firmenschutz vor unbefugtem Firmengebrauch. Des weiteren sind Rechtschutzmittel mit drei verschiedenen Pflichtart für die Person, die unbefugt in der Handelsfirma eingreift, bestimmt.

Ein Bestandteil der Rekodifikation des tschechischen Privatrechts ist die Vorbereitung des neuen Bürgerlichesgesetzbuches und neuen Handelsgesetzbuches. Die zur Zeit besprochene Regelung rechnet mit grundsätzlichen Änderungen auch auf dem Gebiet des Firmenrechts und der Bezeichnung der Rechtspersonen.

Bislang war die Handelsfirma überwiegend als ein Persönlichkeitsrecht zu verstehen, neu wird sie vielmehr zum Vermögensrecht, was deutlich zu sehen ist vor allem aus der Möglichkeit über die Firma frei zu verfügen. Die neue Regelung bringt eine Reihe von modernen Elementen mit und ist im ganzen gesehen sehr liberal konzipiert. Die Vorgeschlagene Regelung nähert sich dem deutschen Firmenrecht an, welches bei der Rekodifikation zum Teil aus Vorlage diene.

Die Entscheidungspraxis unserer Gerichte hat auf die Anwendung des Firmenrechts einen bedeutenden Einfluss. In der vorgelegten Arbeit wird auf grundlegende Entscheidungen sowohl tschechischer als auch Auslandsgerichte durchlaufend verwiesen. Damit versuche ich

die theoretische Auslegung zu ergänzen oder auf die problematische Anwendung der gegebenen Festlegung hinzuweisen.

Die deutsche Regelung des Handelsnamens ist freier gestaltet, aber gleichzeitig enthält sie Mechanismen, welche den Öffentlichkeitschutz sicherstellen. Ein Beispiel dafür ist die Möglichkeit sich grundsätzlich eine beliebige Firma auszuwählen. Dabei ist ein Rechtsformzusatz obligatorisch beizufügen (also auch bei der Firma der natürlichen Personen kann man auf einen Rechtsformzusatz stoßen, zum Beispiel „e.K“ – „eingetragener Kaufmann“).

Das deutsche Firmenrecht erhebt auf eine Firma drei folgende Forderungen: Die Firma muss über die Unterscheidungskraft verfügen, die Geschäftsverhältnisse und die Haftungsverhältnisse müssen ersichtlich sein und die Firma darf nicht irreführend sein. Wenn die Firma diese drei Kriterien erfüllt, ist sie grundsätzlich eintragungsfähig.

Das Spezifikum der deutschen Regelung besteht darin, dass bei der Firmeneintragung ins Handelsregister ihre Unterscheidbarkeit von bereits eingetragenen Firmen nur im Umfang des gegebenen Ortes oder der gegebenen Gemeinde geprüft wird. Dadurch ist auch der Firmenschutz auf einen Ort begrenzt. Falls der Unternehmer den Schutz seiner Firma über diesem Rahmen geltend macht, muss er die Vorschriften des wettbewerbsrechtlichen Schutzes nutzen.

Das Firmenrecht im Großbritannien wird durch zwei grundlegende Gesetze geregelt: das Gesetz über den Handelsnamen und das Gesetz über die Gesellschaft. Es ist allgemein zulässig, dass der Unternehmer im Geschäftsverkehr auch unter einem anderen als dem eingetragenen Namen, d.h. der Firma, auftritt.

Unter dem Handelsnamen versteht man einen Namen, welcher mit dem Gesellschaftsnamen oder mit dem Namen des Einzelnen nicht identisch ist, und unter welchem der Unternehmer im Geschäftsverkehr auftritt. Die Namensgebung des Gesellschaftsnamens und des Handelsnamens unterliegt einigen Begrenzungen, welche sich direkt aus dem Gesetz oder aus der Verordnung über den Gesellschaftsnamen und die Handelsnamen ergeben. Der Schutz des verwendeten Namens ist dann sowohl durch das Firmenrecht als auch das Wettbewerbsrecht gewährleistet.

Seznam použité literatury a jiné prameny

A) Česká literatura: monografie, komentáře odborné články

1. Bartošíková, M.: Obchodní firma společnosti v likvidaci, Obchodní právo, 2003 č.5;
2. Bartošíková, M.: K obchodnímu jménu podnikatelů – fyzických osob, Obchodní právo, 1994 č.3;
3. Bartošíková, M.: K právní úpravě obchodního jména v obchodním zákoníku, Právní rádce, 1994 č.3;
4. Bártová, H.: Psychologické aspekty známky, celostátní symposium o ochranných známkách, Karlovy Vary 1990;
5. Black, H.C.: Blackův právní slovník, 6. vydání, Praha Victoria Publishing, 1993;
6. Boháček, M.: Základy amerického obchodního práva, Linde, Praha 2007;
7. Břeň, M.: Obchodní jméno společnosti s ručením omezeným, Obchodní právo 2000 č.3;
8. Bučková, I., Munková, J.: Soudy cizích států, SRN: Spolkový soudní dvůr (BGH): Rozlišení obchodního jména podle obchodního zákoníku a podle zákona o nekalé soutěži, Právní rozhledy, 1994 č. 3;
9. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z.: Občanský soudní řád, Komentář I.díl (§ 1 až 200za), 7. vydání Praha C.H.Beck 2006;
10. Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, 2. vydání Praha, Linde Praha a.s. 2001;
11. Dědič, J.: Obchodní zákoník komentář, Polygon, Praha 2002;
12. Dědič, J., Pihera V.: K některým aktuálním otázkám firemního práva, Časopis pro právní praxi a vědu, 2008 č.1;
13. Dvořák, T.: Označení fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku, d a p 2003 č.7;
14. Eliáš, K.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 4. vydání, C.H.Beck 2004;
15. Eliáš, K.: Obchodní zákoník, 2. vydání, Beck-SEVT, Praha 1995;
16. Gregorová, R., Tyrner, M.: K problematice obchodního jména právnických osob, Právní rozhledy 1995 č. 8;
17. Hajn, Petr.: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi, 1995 č.1;

18. Havlín, M.: Používání obchodního jména, Obchodní právo 1994 č.10;
19. Holejšovský, J.: Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy, 1. vydání Praha: C.H.Beck, 2003;
20. Horálková, M.: Německo-český právní slovník, Leda 2003;
21. Hušek, J.: Novela obchodního zákoníku a firma podnikatele – fyzické osoby, Právo a podnikání 2001 č.1;
22. Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář 9. vydání, Praha, C.H.Beck 2004;
23. Ježek, J.: Ochrana obchodního jména, Daňová a hospodářská kartotéka, 1996 č.1;
24. Lochmanová, L.: Obchodní firma a tvorba firemního kmene II, Právní rádce, 2007 č. 1;
25. Lochmanová, L.: Obchodní jméno (firma) ve světle novely obchodního zákoníku, Právo a podnikání, 2000 č.11;
26. Lochmanová, L.: Práva na označení, Orac, Praha 1997;
27. Macek, J.: Ochrana obchodního jména – příklady z praxe, Průmyslové vlastnictví, 1994 č. 12;
28. Macek, J.: Rozhodnutí ve věcech obchodního jména a nekalé soutěže, Vydání první, Praha, C.H.Beck 2000;
29. Munková, J.: Ochrana obchodního jména a hospodářská soutěž, Průmyslové vlastnictví 1994 č.1;
30. Pelikánová, I.: Firemní právo v praxi rejstříkových soudů, Právo a zákonnost 1992 č.10;
31. Pelikánová, I.: Firemní právo v novém obchodním zákoníku, Právní praxe v podnikání, 1993 č.6;
32. Pokorná, J., Hajn, P.: Jméno společníka jako součást obchodního jména, Právní rozhledy 2000 č.4;
33. Raban, P.: Obchodní zákoník, 4.doplněné vydání, Eurounion Praha, s.r.o., Praha 2006;
34. Ryška, M.: Zdržovací a odstraňovací žaloby proti neoprávněnému užívání firmy obchodní společností, Právní rozhledy 1998 č. 2;
35. Stuna, S.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi, Praha, Trizonia 1992;
36. Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník: komentář, 10. vyd., C.H.Beck Praha 2005;
37. Švamberk, G.: Právo firemní, nákladem vlastním, tiskem Unie, v Praze 1917;
38. Tomsa, M.: K obchodnímu jménu a jeho ochraně, Obchodní právo 1995 č.7-8;

39. Tomsa, M.,: Ke správnému užívání obchodního jména obchodních společností, Obchodní právo 1997 č. 4;
40. Zdražil, M.,: Významný atribut podnikání, Ekonom 1995 č.42.

B) Zahraniční literatura :

1. Boujang, K., Ebenroth, C.T., Joast, D.: Handelsgesetzbuch, Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Valen, München 2001;
2. Canaris, C.V.,: Handelsrecht, Verlag C.H.Beck, 24. Ausgabe, 2006;
3. Coase, R. H.: The Nature of the Firm. Economica, 1937, roč. 4, č. 16;
4. Enzinger, R.,: Grenzenloses Firmenrecht – Auswirkungen des EU-Beitritts, RA in Wien, ÖBI 1994;
5. Griffin, S.: Company Law Fundamentals Principles, 3. Edition, Longman, Harlow 2000;
6. Glanegger, P., Güroff, G., Kirnberger, Ch., Kusterer, S., Peuker, M., Russ, W., Selder, J., Stuhfelner, U.: Heidelberger Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 6., neu bearbeitete Auflage, C.F.Müller Verlag, Heidelberg 2002;
7. Knaak, R.,: Gedanken zum Konflikt von Handelsnamen im gemeinsamen Markt, GRUR Int. 1982, Heft 11;
8. Körber, T.,: Änderungen im Handels- und Gesellschaftrecht durch Handelsrechtsreformgesetz, Jura 1998, Heft 9;
9. Mayson, S., French, D., Ryan, Ch.: Company Law, 20. Edition, Oxford University Press, New York, 2003;
10. Morse, G., Marshall, E., Morfia, R.,Grabb, L.: Company Law, 14. Edition, Sweet & Maxwell/Stevens, London 1991;
11. Schmidt, K.,: Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 1, §§ 1-104, Verlag C.H.Beck/ Verlag Franz Vahlen, München 1996;
12. Weber, S.,: Das Prinzip der Firmenwahrheit im HGB und die Bekämpfung irreführender Firmen nach dem UWG, Bonn 1985.

C) Právní předpisy:

1. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník ve znění pozdějších zákonů,
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších zákonů,
3. Zákon č. 1/1963 ř.z., obecný zákoník obchodní ve znění pozdějších zákonů,
4. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších zákonů,
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění pozdějších zákonů,
6. Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník ve znění pozdějších zákonů,
7. Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů ve znění pozdějších zákonů,
8. Zákon č. 64/1975 Sb., o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví,
9. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších zákonů,
10. Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách ve znění pozdějších zákonů,
11. Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení ve znění pozdějších zákonů,
12. Nařízení Rady č. ES/2157/2001 o statutu evropské společnosti,
13. Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku ve znění pozdějších zákonů,
14. Zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování ve znění pozdějších zákonů,
15. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách ve znění pozdějších zákonů,
16. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání ve znění pozdějších zákonů,
17. Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském ve znění pozdějších zákonů,
18. Zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři ve znění pozdějších zákonů,
19. Zákon č. 77/2002 Sb. o akciové společnosti České dráhy ve znění pozdějších zákonů,
20. Zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu české republiky ve znění pozdějších zákonů,
21. Zákon č. 280/1992 o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách,
22. Zákon č. 239/1992., o Státním fondu kultury České republiky ve znění pozdějších zákonů,
23. Zákon č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie ve znění pozdějších zákonů,
24. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších zákonů,
25. Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku,
26. Zákon č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev.

D) Právní předpisy Spolkové republiky Německo a Velké Británie:

1. Handelsgesetzbuch z roku 1898 ve znění pozdějších zákonů,
2. Bürgerliches Gesetzbuch z roku 1896 ve znění pozdějších zákonů,
3. Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb z roku 2004 ve znění pozdějších zákonů,
4. Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen z roku 1994 ve znění pozdějších zákonů,
5. Handelsrechtsreformgesetz z roku 1998,
6. Aktiengesetz - Gesetz über Aktiengesellschaft ve znění pozdějších zákonů,
7. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung ve znění pozdějších zákonů,
8. Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen ve znění pozdějších zákonů,
9. Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger Freier Berufe ve znění pozdějších zákonů,
10. Gewerbeordnung ve znění pozdějších předpisů,
11. Gesetz über die freiwillige Gerichtsbarkeit ve znění pozdějších zákonů,
12. Business Names Act z roku 1985,
13. Company Act z roku 2006,
14. Company and Business Names Regulation z roku 1981.

E) Soudní judikatura

1. Sbírka rozhodnutí NS - Vážný č. 4 203 (z r. 1924),
2. Sbírka rozhodnutí NS - Vážný č. 13741,
3. Sbírka rozhodnutí NS - Vážný č. 8856,
4. Sbírka rozhodnutí NS - Vážný č. 10521,
5. Sbírka rozhodnutí NS - Vážný č. 11397,
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR R 5/1994,
7. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze pod sp. zn. 3 Cmo 573/93 [PPP 95, 6: 27],
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z roku 1907 č. 6370/7145,
9. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR R 1 Odon 108/97,

10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Jc 124/2003 29 Odo 83/2001 [SoJ. 2003, 7: 555],
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Rc 6/2004 29 Odo 83/2001 [Sb.NS 2004, 1-2: 25],
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Rc 33 Odo 659/2002,
13. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 7 Cmo 383/2005,
14. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č.j. 6 A 25/1992, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 5/1994,
15. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č.j. 6 A 96/1993, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 2/1995,
16. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze pod sp. zn. 3 Cmo 808/93 [Sb.NS 98, 3: 161],
17. Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 15 Co 318/1995,
18. Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci 3 Cmo 454/96 [So.Ro. 97, 6: 149],
19. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 52/98,
20. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 397/95,
21. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 234/93,
22. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 3 Cmo 87/92,
23. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 32 Odo 47/2004 [Sb.NS 2005, 10:485],
24. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 29 Cdo 904/2007,
25. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 21 Cdo 315/2001,
26. Nález Ústavního soudu, Sb.n.u. ÚS svazek č.63 nález č.19 str.77.

F) Soudní judikatura – Německo

1. Oberlandsgericht Frankfurt, BB 1985, 1219,
2. KGJ 35 A 145,
3. Reichsgerichts in Zivilsachen (RGZ) 107, 31, 33,
4. Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 27.2.2003 (Lexetius.com/ 2003,523 [2003/5/150]),
5. Rozsudek Spolkového soudního dvora ze dne 28.2.2002, č.j. I ZR 195/99.

Seznam klíčových slov

Obchodní firma „*business name*“

Ochrana obchodní firmy „*firm protection*“